

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Правові проблеми сучасності очима молодих науковців

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

24 квітня 2014 р.

Правові проблеми сучасності очима молодих науковців: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2014.- 162 с.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ПРОБЛЕМИ ЕТИМОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНУ
«КОРУПЦІЯ»**

Бухтіяров Олексій Анатолійович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації оперативно-
розшукової діяльності*

Гожий Микола Степанович

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

В сучасних політичних та економічних умовах розвитку України питання ефективної протидії корупційним проявам набувають особливої актуальності. Проте, ефективна боротьба з цим негативними явищами неможлива без глибокого розуміння їх природи. При відсутності наукового обґрунтування походження та значення терміну «корупція» неможливо повністю розкрити зміст корупційних правопорушень та вести повноцінну боротьбу проти них.

Проблемами вивчення історії розвитку терміну «корупція» займалися такі вчені: А.А. Аслаханов, В.С. Лукомський, П. С. Матишевський, О.І. Мізерій, С. І. Ожегов, М.Ю. Панченко, П.М. Тихомиров та інші.

Можна виділити кілька варіантів походження терміну «корупція». Перший варіант передбачає походження від сполучення латинських слів «correi» (кілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) і «rumpere» (ламати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати). В результаті утворився самостійний термін «corruptum», який передбачає участь у діяльності кількох осіб, метою яких є «гальмування» нормального ходу судового процесу або процесу управління справами суспільства. Також цей термін також пов'язують з латинським словом, але вже дещо іншим - «corruptio», яке тлумачиться як «підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб».

С. І. Ожегов тлумачить це поняття по-своєму : «Корупція, - зазначає він, - підкуп хабарами, продажність посадових осіб, політичних діячів». Крім підкупу і продажності, енциклопедичні словники тлумачать латинське слово corruptio ще й як псування і розбещування. Останнє, як вже зазначалось, підкреслює глибинний аспект корупції як соціального

явища, яке свідчить про розбещення певних посадових осіб державних органів владою і розкладання системи державної влади.

В енциклопедичних виданнях корупція пояснюється як процес, пов'язаний з прямим використанням посадовою особою прав (повноважень), наданих їй посадою, з метою особистого збагачення, включаючи в цей процес підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів, дачу хабарів і т. п.

Деякі науковці розглядали корупцію як одну з форм зловживання владою, пов'язаною з підкупом посадових осіб. Як злочинну діяльність у сфері політики або державного управління, що полягає у використанні посадовими особами наданих їм прав і владних можливостей з метою особистого збагачення, пропонує розглядати корупцію М. Ю. Тихомиров. В окремих енциклопедичних виданнях корупція відверто називається конкретним злочином, який полягає у прямому використанні посадовою особою прав, пов'язаних з її посадою, з метою особистого збагачення.

Таким чином, енциклопедичні визначення, які повинні характеризуватися чіткістю, точністю, лаконічністю і однозначністю дефініцій, не дають виразної і однозначної уяви про корупцію з юридичної точки зору.

Отже, питання вивчення походження корупції як явища, та питання походження терміну «корупція» нерозривно пов'язані і на можуть розглядатись окремо одне від одного.

Література:

1. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В УКРАЇНІ

Гожий Микола Степанович
бакалавр

Підручняк Галина Василівна
бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Становлення України як незалежної, демократичної держави визначає потребу протидії соціальним явищам, які негативно впливають на розвиток суспільних відносин і створюють загрозу існуванню

принципам, притаманним правовій державі. Одним із таких небезпечних явищ, яке стоїть на заваді належного розвитку будь-якої держави, є корупція. Вона створює перешкоди нормальному розвитку правової, економічної, політичної та інших сфер суспільного життя. За таких умов у суспільстві виникає соціальна напруга, породжується недовіра громадян до органів державної влади, зокрема до осіб, що її представляють.

Проблемам корупції присвячена значна кількість робіт, можна виділити праці таких науковців: О.М. Бандурки, Д.М.Бахраха, Ю.П.Битяка, Р.А.Калюжного, С.В.Ківалова, Л.В.Коваля, І.Б.Коліушка, В.К.Колпакова, А.Т.Комзюка, А.В. Француза та інших. Але цілісної наукової бази щодо ефективної протидії корупції досі не сформовано. Це обумовлює необхідність її подальшого вивчення.

За будь-яких підходів та оцінок однозначно одне – корупція є проблемою, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою. Це повною мірою стосується України, високий рівень корумпованості якої визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями. Згідно з рейтингом Transparency International, проведеним у 2012, Україна посідає за Індексом сприйняття корупції 144 місце разом з Бангладешом, Камеруном, ЦАР, Республікою Конго та Сирією. Негативний вплив корупції на розвиток України, як демократичної держави виражається у тому, що підозра про корупційні діяння або наявність фактів корупції у країні ставлять під сумнів авторитет держави перед світовим співтовариством.

В економічній сфері корупція створює негативне ставлення потенційних інвесторів та іноземних партнерів до доцільності розвитку бізнесу в Україні, що призводить до зменшення рівня якості послуг та товарів, відсутності конкуренції серед виробників продукції. Ці фактори є наслідком непослідовності в діях та непрозорості при прийнятті рішень посадовими особами держави. Крім того, недосконалість та прогалини у чинному законодавстві дають змогу деяким посадовим особам державних органів приховувати свою протиправну діяльність. Слід погодитись із думкою А.В. Француза про те, що основна загроза корупції полягає в руйнації політичної системи. Коли держава не виконує своїх функцій, у ній не дотримуються принципи законності та верховенства права; коли інтереси окремих осіб панують над інтересами суспільства і держави, тоді стрімко спадає рівень довіри громадян до влади та держави, настає так звана «криза легітимності» і внаслідок цього руйнується політична система, заснована на праві, зв'язків між державою і суспільством [1].

Отже, корупція нівелює дотримання в державі принципів верховенства права, ефективної діяльності та взаємодії державних органів влади. Беззаперечним є те, що це явище негативно позначається на

системі державного управління, принципах її здійснення, породжує зневагу населення до апарату державної служби, призводить до занепаду авторитету державної влади.

Література:

1. Француз А.В. Правові аспекти боротьби з корупцією у контексті становлення політичної системи сучасної України // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С.14-19.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТИ У ПОВІТОВИХ ОРГАНАХ ЗЕМСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Іванов Іван Володимирович

*кандидат юридичних наук, начальник відділу організації наукової роботи
Донецького юридичного інституту МВС України*

Аналізувати діяльність повітових земських органів українських губерній Російської імперії є справою складною. Серед численних практичних проблем, які довелося розв'язувати повітовим земським органам у період їх існування, були організація, керівництво та фінансування своєрідної, досить масової та ефективної роботи з освіти населення, підвищення рівня письменності та культури. Але робота ця часто здійснювалася всупереч урядовій політиці.

В освітній галузі можна визначити кілька основних напрямів.

Перший – створення навчальних закладів та їх матеріально-технічне забезпечення. Як зазначало багато авторів, перше двадцятиліття існування органів самоврядування губернські земства відігравали малопомітну роль у розвитку народної освіти. Та поступово деякі зрушення все ж відбувалися.

Так, у Таврійській губернії найбільш продуманою, а тому найрезультативнішою була діяльність Бердянського повітового земства. Загалом, до середини 70-х рр. XIX ст. можна говорити про становлення земської школи у всіх повітах губернії. У 1875 р. тут вже функціонувало 203 таких школи, де навчалося 11093 особи. Окрім того, за ініціативою Бердянського повітового земства у с. Преславлі в 1875 р. було відкрито учительську семінарію, де здійснювалася підготовка кадрів учителів для земських шкіл. Дослідники зазначають, що матеріально-технічному забезпеченню навчальних закладів приділялася увага усіма без винятку повітовими земствами, хоча у перші десятиріччя земська діяльність щодо цього мала спонтанний характер. Вона розвивалася за відсутності чіткої

фінансової політики, але передбачала обов'язкове залучення коштів сільських громад.

З 90-х років XIX століття фінансування набуває рис планування та системного грошового розподілення, а також їх суворого обліку та контролю. Водночас фінансування розширюється, до цього процесу активно включаються не лише повітові, але й губернські земські управи, роль сільських громад обмежується. Поступово збільшуються витрати на будівництво шкільних приміщень, організацію харчування та інших потреб [1, с. 10-11]. За витратами, які спрямовувалися на розвиток земських шкіл, перше місце серед усіх земств Російської імперії посідало полтавське земство [2, с. 102]. Саме повітові земські органи Полтавщини у 80-х рр. XIX ст. приділяли освітнім питанням найпильнішу увагу. Та й в інших повітах українських губерній на фінансування земської освіти виділялися досить значні кошти. Наприклад, у 1873 р. земські видатки на школу в повітах Таврійської губернії складали в середньому 13% від усього земського бюджету [3, с. 13]. Важливим було те, що земства прагнули забезпечити не тільки власні, але й інші школи кожного регіону та, отже, намагалися впливати на існування та підтримання всієї системи народної освіти.

Не маючи змоги повною мірою нести тягар витрат на освіту, земство намагалося максимально здешевити його. Тому в 70-80-і роки з'являлися проекти пересувних шкіл чи шкіл з мінімальною програмою, не потребуючих стаціонарних приміщень, обладнання, спеціального педагогічного складу. Проти подібних шкіл повстала місцева адміністрація. Контроль за такими викладачами серйозно ускладнювався. Освіти такі школи не давали, а неприємностей земству з боку начальства додавали, і незабаром від цієї ідеї більшість повітових зборів відмовилося.

Другий напрям діяльності повітових земських органів у сфері народної освіти – навчально-методичне забезпечення та керівництво кадровим складом вчителів.

Дослідники показали, що у своїй учбово-методичній діяльності земські органи самоврядування значну увагу приділяли з'ясуванню потреб школи в навчальних посібниках. Часто розробляли їх самостійно, купували в необхідній кількості та забезпечували ними учбові заклади. Повітові земства затверджували статuti для народних училищ, перебували в тісному зв'язку з педагогічними колективами повітів і спільно виробляли конкретні програми та учбові плани, обговорювали зміст предметів, які вивчалися. Земські управи рекомендували вчителям порядок і послідовність навчальних дисциплін та кількість відведених на них годин. Земства активно проводили методичну роботу для вчителів. З цією метою вони видавали у друкарнях методичні матеріали, проводили

лекції та консультації, створювали бібліотеки та музеї, узагальнювали досвід на курсах та з'їздах.

Повітові земства після 20-річних суперечок навколо розподілу витрат на бібліотеки-читальні та народні читання в 1900-х роках нарешті приступили до цієї роботи. Земства Катеринославської, Полтавської, Харківської, Чернігівської, Херсонської губерній щорічно асигнували 50-150 руб. на бібліотеки, книжковий фонд яких спочатку поповнювався дуже дешевими випадковими виданнями. Розумні, серйозні книги надходили в бібліотеки з приватних зібрань як пожертвування. Земські бібліотеки відіграли неоціненну роль в організації недільних класів для дорослого населення, ставши базою наступу на неграмотність [4, с. 47-48].

Земські діячі вперше почали розробляти основи методики навчально-виховної роботи та пропагувати передовий досвід учителів народних шкіл [1, с. 11].

У діяльності з народної освіти повітові земства багато часу приділяли керівництву вчительськими кадрами. Вони готували їх, підбирали необхідний контингент, займалися прийняттям їх та звільненням, оплачували їхню працю, призначали премії, забезпечували квартирами при школах, піклувалися про медичне обслуговування, виплачували довічні пенсії та страховки. Вчителі шкіл вважалися земськими службовцями і тому перебували під повною опікою земств [1, с. 11]. Особлива увага зверталася на якісний склад земських вчителів. За даними земської статистики у 54 повітах Російської імперії на поприщі просвіти трудилися вчителі, що мали спеціальну педагогічну освіту – 39% від їх загальної кількості, вищу освіту мав 1% вчителів, середню – 28%, 32% вчителів мали духовну (семінарії) освіту або закінчили прогімназії у повітових містах. Звичайно, ці дані не можуть бути екстрапольовані на всі повіти українських губерній. Та все ж вони свідчать про значні зрушення у вирішенні освітніх проблем.

Активна земська діяльність в організації народної освіти змінила громадську думку наприкінці 80-х - на початку 90-х років та почала ставити на порядок денний нові проблеми, що назріли: необхідність підвищення рівня початкової та професійної освіти. У цей час розвиваються ідеї про земську школу, передусім, як про чотири-, п'ятирічну, багатокомплектну, з роботою декількох учителів та групою допоміжного персоналу – наставників, помічників учителя тощо. Слід відзначити, що земства по-різному уявляли собі розвиток професійної педагогічної освіти, ступінь участі в ній сільських громад, духовенства та таке інше. Але у процесі розробки концепції земської освіти існували питання, в яких земства були однастайні без загальних обговорювань. Це стосувалося того, що, по-перше, земська школа повинна бути

обов'язковою для всього місцевого населення, та, по-друге, навчання в ній повинно здійснюватися рідною мовою [1, с. 11-12].

Повітові земські установи не обмежувалися лише розвитком процесу освіти у своїх повітах. Кожна школа розглядалася земствами як культурний центр. При ній земські діячі намагалися здійснювати систематичні заходи, у тому числі для дорослого населення. Створювалися вечірні та повторювальні класи для дорослих, проводилися народні читання при школах [1, с. 12].

Та все ж становище земської освіти у повітах було далеким від того прилизо-блискучого ідеалу, який іноді змальовується в літературі. Характерна картина земської дійсності, наприклад, надається у спогадах одного старого земця. Шкіл на весь повіт було 40. Розташовувалися вони у найбільших селищах, і навчалися в них майже виключно діти жителів цих селищ. Увесь інший повіт обходився зовсім без шкіл. Вчительський склад, особливо вчительки, був дуже порядним: найкраще відповідали вимогам справи семінаристи і дочки місцевого духовництва. Вони знали сільське життя, умови і задовольнялися ними. Вчителі з міст, які раніше не мали досвіду сільського життя, зазвичай не витримували його. Воно завжди було непривабливим, а часто й нестерпним. Далеко не всі одержували на рік 240-300 руб., більшість повинна була задовольнятися жалуванням 150-180 руб. Квартира майже завжди холодна, чадна, харчування найпримітивніше, з м'ясом лише у великі свята. Повіт вважався благополучним по шкільній справі, але того, що вдавалося робити, було надто мало порівняно з тим, що було дійсно необхідним. Це була крапля, що розпливлася в океані неучтва, хоча бюджет шкільної справи у цьому повіті перевищував інші повіти губернії. Діти в повіті проходили „мужицький” курс грамотності, суворо відособлений та обмежений простими азами. Величезна більшість дітей ходило в школу тільки рік-два, і отримані в школі ази незабаром забувалися, не залишаючи по собі ніякого сліду, незважаючи на благополучну статистику. Один учень, проте, цьому злидненному земству обходився у 100 руб., тобто значно більше, ніж увесь річний бюджет селянської родини із середнім статком [5, с. 245].

Література:

1. Курченко В.В. Діяльність земств України у розвитку освіти (1864-1914 роки): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук / В.В. Курченко. – Харків: ХДУ, 1998. – 20 с.
2. Калугін С.А. Земське самоврядування на Харківщині (1865-1917 рр.) / С.А. Калугін. – Харків : Ун-т внутр. справ, 2000. – 148 с.
3. Маскина А.М. Таврическое земство в 1866-1890 гг. (Социальный состав, бюджет и практическая деятельность): автореф. дис. на здобуття

наукового ступеня канд. ист. наук / А.М. Маскина. – М.: МГУ, 1982. – 21 с.

4. Королева Н.Г. Земство на переломе (1905-1907). / Н.Г. Королева. – М.: Ин-т российской истории РАН, 1995. – 236 с.

5. Воспоминания старого земца // Вестник Европы. – 1904. – № 4.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНСЬКОМУ САМОСТІЙНИЦЬКО-ДЕРЖАВНИЦЬКОМУ РУСІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Ухач Олександра Василівна

педагог-організатор, вчитель правознавства ТЗОШ № 19

Події сьогодення, які переживає Україна, на нашу думку, ще більше актуалізують потребу об'єктивної оцінки минулого національно-визвольного руху, що сприятиме, з одного боку, усуненню конфронтаційних моментів у масовій свідомості, а з іншого, слугуватиме вагомим чинником консолідації української нації.

Слід наголосити, що важливим кроком на цьому шляху став і Указ Президента України від 14 жовтня 2006 р. № 879 “Про всебічне вивчення та об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення”, де зокрема, одним із завдань передбачено “здійснення ґрунтовних наукових досліджень,...видання історичної та науково-популярної літератури з цих питань” в інтересах подальшої розробки законопроекту про український національно-визвольний рух 20-50-х років ХХ століття [13, с 2].

Знаний київський дослідник професор Олександр Реєнт зазначає: “тривалий період бездержавності спричинив атрофію здатності до самоорганізації, творення власних соціальних інститутів, політичних організацій, волі до самоствердження у формі національно-визвольного руху, відсутність лідерів загальнонаціонального масштабу” [1, с 7]. Тому нагальною вимогою історико-правової науки є очищення вітчизняної історії української державності від ідеологічних нашарувань, що спотворювали її суть протягом десятиліть.

Самостійницько-державницькі сили (у 1930-сер. 1950 рр. одними з цих сил були єдина ОУН, пізніше, ОУН (б) та ОУН (м)), мала чітке її бачення та здійснювали реальні кроки до її досягнення.

Власне, пропонована стаття покликана висвітлити бачення праворадикальним самостійницьким (націоналістичним) рухом окремих питань стратегії розбудови державного механізму в Українській державі, зокрема виокремити ідеї, що стосувалися таких важливих аспектів державного життя, як *політичний режим, форма правління* в УССД.

Переконані, що системне дослідження державно-правових ідей в українському націоналістичному русі ще попереду, хоча окремі аспекти окресленої проблеми висвітлювалися у працях В. Трофимовича, В. Мороза, А. Рибак, І. Патриляка, Д. Веденєєва, Г. Биструхіна, О. Лисенка, Г. Стародубець ті ін.

1. На першому Конгресі українських націоналістів у 1929 році, виголошена С. Нижанківським доповідь про основи державного будівництва заклала в програму ОУН засадничі погляди на створення, закріплення та розвиток держави [2]. В питанні політичного ладу ОУН виділяла три етапи державного будівництва, від яких залежала і форма державного будівництва: перший етап (визвольна боротьба) - національна диктатура; другий етап (внутрішнього порядкування) - голова держави матиме завдання підготувати створення найвищих законодавчих органів на “засаді представництва всіх організованих суспільних верств з узглядненням відмінностей окремих земель, що ввійдуть до складу Української Держави”; третій етап (етап упорядкованої держави) - на чолі держави стане покликаний парламентом голова держави, який призначатиме уряд, підзвітний йому та представницькому органу [3, с. 29]. Українські націоналісти признавали конечність національної диктатури лише у час першого етапу [4, с. 256].

2. У 1940 році ОУН (б) створює комісію державного планування на чолі з

В. Горбовим, яка займалася розробкою документів, які б докладно регламентували організацію всіх механізмів влади та самоврядування, визначали принципи й напрями соціально-економічної політики. У цей же час аналогічну роботу вела й мельниківська Комісія державного планування, яка готувала проекти “перебудови всього економічно-господарського, культурного та адміністративного життя України у випадку утворення самостійної держави” [5, с. 256]. Результати роботи бандерівської Комісії відображені в Інструкції “Боротьба і діяльність ОУН під час війни” (1941). Її історична цінність полягала у тому, що це перший детальний документ, який розкриває основні плани керівництва ОУН (б), спрямовані на утвердження національної державності [6, с. 90]. Серед основних постулатів документа вирізнялися наступні тези: по-перше,

формування органів державної влади мало йти паралельно зі збройною боротьбою за звільнення України від більшовицької окупації; по-друге, ОУН мала проголосити відновлення Української держави та встановити владу на місцях; по-третє, уся повнота влади на місцях зосереджувалася в руках керівника місцевої одиниці; місцеве самоврядування виключалося; по-четверте, регламентувався розподіл повноважень між адміністративно-територіальними одиницями, при цьому розвиток держави мав проходити винятково в руслі програми ОУН [7, с. 300]. Як зазначає В. Трохимович, зміст документа підтверджував початкове прагнення організації утримувати монопольні позиції в державі і цілком залишався в колі довоєнних уявлень про тотальний націоналізм у всіх сферах життя. Тоталітарна радянська машина, наслідки трьохсотлітнього панування московщини на українських землях, на думку бандерівців, не залишали вибору [7, с. 301-302].

3. У революційний та пореволюційний час державним режимом, на думку очільників ОУН, має бути диктатура. У проекті одного з чільних ідеологів ОУН Д. Мирона присутні не лише риси авторитарного політичного режиму, але також ознаки республіканської президентської форми правління з поділом влади на три гілки та місцевим самоврядуванням. Пропонувалася, по суті, “обмежено-республіканська” президентська форма правління у поєднанні з “націократичним” політичним режимом. Тобто, державний механізм ОУН (б) на початок 1941 року мав усі ознаки авторитарного на рівні структури та функцій [7, с. 302]. Київський дослідник Іван Патриляк зазначає, що у 30-40-х роках ХХ століття диктатура і етнічна нетерпимість була явищем цілком буденним, тоді “білими воронами” на політичній карті світу виглядали не диктаторські й расистські режими, а демократичні режими [6, с. 91].

4. Воєнні реалії, зустріч із братами Великої України і як результат рішення III Надзвичайного Великого Збору ОУН (далі – III НВЗ ОУН), були тими факторами, що стимулювали український націоналізм “крайового зразка” набирати рис демократичності, яка ставала лейтмотивом повоєнного світу. Принциповим нововведенням у новій програмі бандерівців (III НВЗ ОУН) була теза, що “ідеалом нової суспільності є вільна людина”, а майбутній політичний режим названо вже не “націократією”, а спочатку “новим ладом”, пізніше в “Уточненнях і доповненнях до програмових постанов...” (1950) - демократичним ладом” [8, с. 99-112]. Цікаво, що перехід на позиції політичного плюралізму та гуманізму відбувся тоді, коли ОУН в Україні вела боротьбу за виживання в людиноненависницьких умовах; і навпаки: демократичне середовище Західної Європи не надто впливало на ультраправі погляди середовища Закордонних частин ОУН (далі - ЗЧ ОУН). У цьому контексті важко не погодитися з думкою Г. Дичковської: “Легко бути гуманістом, сидячи в

комфорті і попиваючи каву. Залишатися гуманістом в умовах тотального двостороннього геноциду значно важче” [9, с. 981].

5. Після закінчення Другої світової війни інтелектуальний провід українського національно-визвольного руху закономірно більше концентрувався на організації боротьби з радянським режимом, ніж на розробці проблем розбудови державного механізму, що ускладнює дослідникам аналіз державотворчих ідей, проте не є суттєвою перешкодою до визначення засадничих принципів державного будівництва. Так, у “Роз’ясненні Проводу ОУН на Українських Землях” (1950 р.) стверджувалося, що “безкласове суспільство” (основа майбутнього політичного режиму) - це суспільство “Без визискувачів і визискуваних, суспільство вільних не експлуатованих селян, робітників і трудової інтелігенції” [10, с. 10-12].

6. Проблему майбутнього політичного режиму активно обговорювали публіцисти організації на рідних землях та ЗЧ ОУН. Так, один з очільників ОУН О. Дяків писав, що демократію потрібно взяти за основу політичного режиму, але слід добре продумати її конкретну форму, бо вона може мати і негативні тенденції через різноманітні вади державної системи та низьку політичну культуру громадян. Автор доходить висновку, що ОУН завжди стояла за добро громадян, а це - одна з головних рис демократії [7, с. 308].

7. Що ж стосується форми правління в майбутній Українській державі, то на думку авторитетного дослідника В. Трохимовича, знайти в офіційних оунівських документах відповідь на це запитання достатньо складно. Тому лише в працях поодиноких публіцистів знаходимо розкриття певних аспектів піднятої наукової проблеми. Так, проаналізувавши статтю одного з чільних ідеологів ОУН Петра Полтави “За тип організованої демократії в майбутній незалежній українській державі” (1949 р.), можна дійти до наступних узагальнень:

- по-перше, пропонувалася концепція *парламентської демократичної республіки*. Петро Полтава вважав, що закони лише тоді виконують без відхилень, коли цей процес контролює законодавець, звідси виконавча влада повинна підпорядковуватися законодавчій;

- по-друге, депутатів парламенту слід обирати з представників політичних партій на загальних прямих рівних виборах (по пропорційній системі). П. Полтава обстоював думку, що до виборів слід було допускати лише ті партії, чиї програми не містять антидержавних положень та які зібрали не менше двох мільйонів підписів громадян [12, арк. 274-285]. Після виборів партії-переможці зобов’язувалися утворити парламентську більшість, яка розробить “Декларацію єдиної національної політики” та зобов’яжеться її виконувати [7, с. 310]. На думку П. Полтави це матиме такі наслідки: 1) існуватимуть чіткі

напрямки розвитку держави, які позбавлять труднощів у законодавчій роботі; 2) глава держави одержить право розпускати парламент у разі, якщо більшість не сформується та не буде оприлюднено “Декларацію”, і самостійно формувати виконавчу владу до повторних виборів; 3) реалізовувати політику парламенту мав би уряд, сформований з представників партій, що перемогли, або однієї партії, що отримала більшість голосів, причому парламент не мав би права висловити вотум недовіри урядові [7, с. 311]. Водночас, залишилися відкритими питання одно- чи двопалатності парламенту, повноважень Президента (глави держави), глави уряду.

8. Вищевикладене дає підстави для загальних *висновків*:

1) державотворчі ідеї генеровані інтелектуальною елітою націоналістичного руху пройшли суттєву еволюцію, що зумовлювалося як змінами європейської геополітики, так і внутрішніми умовами боротьби. Virізняється глибина та теоретичний рівень розробок, своєрідність, оригінальність ідей оунівців, не сліпе рецепіювання чужих ідей, а творчий підхід із врахуванням реалій національно-визвольного руху;

2) в теоретико-програмній спадщині націоналістичного руху проблемі політичного режиму приділялася основна увага;

3) на 1939 рік пануючою була доктрина “націократичної” держави з авторитарним політичним режимом, винятковою роллю ОУН у суспільстві, запереченням загальних виборів та суспільної рівності людей [11, с. 210];

4) у повоєнний період пануючою була концепція “поміркованого” демократичного політичного режиму, який базувався на принципах багатопартійності, загальних прямих виборів, дотриманням усіх прав і свобод громадян з боку держави.

5) стосовно форми правління ОУН (б) (програма II Великого Збору ОУН 1941 р.), проглядаються риси авторитарного політичного режиму і водночас ознаки республіканської президентської форми з поділом влади на три гілки та місцевим самоврядуванням;

6) майбутня форма правління, запропонована ОУН (м) і закріплена в її програмі, за своїм змістом, з певними застереженнями, наближалася до конституційної монархії [11, с. 211];

7) повоєнні суспільно-політичні позиції обидвох середовищ ОУН зазнали змін стосовно форми правління. Запропонований устрій містив усі ознаки республіканського, проте зміни все ще залишалися половинчастими, залишаючи за державою механізми контролю за життям громадян. Найбільш адекватною, на думку дослідника А. Рибак, діячі ОУН бачили авторитарну демократію: з одного боку - з участю народу у формуванні влади, з іншого - із сильною владою. Отже проблемі

політичного режиму, діячі ОУН приділяли першочергову увагу, тоді як питання конкретної форми правління не було принциповим.

Джерела:

1. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX - початок XX) / О.П. Реєнт. Інститут історії НАН України. - К., 2003. - С. 7.
2. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. Збірка документів. Вид-ня ЗЧ ОУН, 1955. – С. 48-57.
3. Мороз В. Місцеве самоврядування в діяльності ОУН / В. Мороз. Самоврядування та самоорганізація територіальних громад. Мат-ли наук.-практ. конф. 24-25 червня 1999 р. - Львів, 1999. - С. 29.
4. Штикало Д. Новітні даноїди / Д. Штикало // Студентських шлях. - 1932. - Ч. 11-12. - С. 256.
5. Кентій А. Збройний чин українських націоналістів / А. Кентій. - К.: Знання, 2003. – С. 256.
6. Патриляк І. Державне будівництво в планах ОУН (травень 1941 року) / І. Патриляк // Київська старовина. - 2003. - № 2. - С. 90, 91.
7. Трохимович В. Державотворчі ідеї Проводу ОУН в Україні (1940-1950) / В. Трохимович // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. - Львів, 2007. - Збірник 10: До 100-річчя від дня народження Романа Шухевича. - С. 301-302, 308, 310, 311.
8. Уточнення і доповнення до програмових постанов Третього Надзвичайного Великого Збору ОУН (1950) // ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. Збірка документів. Вид-ня ЗЧ ОУН, 1955. - С. 99-112.
9. Дичковська Г. Світоглядні концепції Петра Полтави / Г. Дичковська // Визвольний шлях. - 1995. - № 8. - С. 981.
10. Роз'яснення Проводу Організації українських націоналістів на Українських Землях в деяких ідеологічних, програмових і політичних питаннях (1950) // Сурма. - 1950. - Ч. 25. - С. 10-12.
11. Рибак А.І. Концепція української держави в ідеології ОУН (1939-й - 1950-ті роки): дис...канд. політ. Наук: 23.00.01 / Національний ун-т "Острозька академія". - Острог, 2007. - С. 210, 211.
12. П.П. За тип організованої демократії в майбутній незалежній українській державі // Галузевий державний архів Служби Безпеки України (далі - ГДА СБ України). - ф. 13. - спр. 372. - т. 11. - арк. 274-285.
13. Шлях перемоги. – 2006. – 18 жовтня. – С. 2.

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА ШЛЯХОМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Айріян Крістіна Борисівна

*ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ, провідний спеціаліст
Служби забезпечення діяльності заступників Голови Конституційного
Суду України*

Нині для нашої держави є досить актуальним питання запровадження інституту конституційної скарги. Адже серед процедур, які використовують органи конституційної юрисдикції в багатьох зарубіжних країнах, для захисту прав та свобод людини і громадянина, чи не найпопулярнішим є механізм розгляду конституційних скарг.

Акцентуємо на тому, що сутність інституту конституційної скарги в зарубіжних країнах зводиться до права громадян звертатися до органів судового конституційного контролю з проханням про перевірку конституційності владних актів, якими порушуються, на їх думку, їхні права і свободи. Однак, в законодавстві України цей інститут не знайшов свого нормативного відображення, що мабуть, пояснюється прагненням законодавця запобігти перевантаженню Конституційного Суду України такими справами. На наш погляд, це суттєво обмежує можливості громадян щодо захисту своїх прав національними правовими засобами, зокрема і в Конституційному Суді України.

Як вказує В. Кампо, конституційна скарга є визначальним елементом конституційної юстиції, саме за її допомогою фізичні та юридичні особи зможуть захищати свої права та свободи в органах конституційної юстиції [1, с. 62].

Наукові судження щодо впровадження інституту конституційної скарги в правове поле України тривають давно. Питання запровадження інституту конституційної скарги піднімається багатьма вітчизняними вченими та науковцями, але і по сьогоднішній день даний інститут не запроваджений в нашої країні. Україна зараз знаходиться на піку розвитку захисту та відстоювання своїх прав, свобод фізичними особами і вірним кроком було б надати суб'єктам права на конституційне звернення можливість звертатися до Конституційного Суду України з питанням визнання правового акта неконституційним.

Проблемі впровадження інституту конституційної скарги присвячувалось не лише в проектах экс-президента В. А. Ющенка, а й у

багатьох інших проектах розроблених політичними партіями, громадськими рухами.

Такі пропозиції були, коли ще готувався проект першої Конституції України. Інша справа, що на той момент, в 1995-1996 роках, діяла досить сильна тенденція правового позитивізму і вплив радянської школи права. На той момент не існувало необхідної наукової основи, а Україна ще не була членом Конвенції про захист прав людини. [2, с.17].

Процес запровадження даного інституту тягне за собою низку змін до чинного законодавства України. Ряд вчених висловлювали свої пропозиції щодо запровадження інституту конституційної скарги, насамперед, внесенням змін до Конституції України. Так, С. Шевчук вважає, що норму, яка закріплює право на конституційну скаргу, потрібно було б закріпити у розділі, який регулює діяльність Конституційного Суду України. Такої ж позиції дотримуються, зокрема А. Селіванов та А. Портнов. За пропозицією А. Портнова, слід доповнити частину другу статті 147 Конституції України словами «а також захищає порушені права і свободи громадян, іноземців, закріплені в Конституції України». Таким чином стаття 147 Конституції України набуває наступного змісту: «Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України, а також захищає порушені права і свободи громадян, іноземців, закріплені в Конституції України». Подібне формування міститься у статті 125 Конституції Республіки Хорватія, яка до повноважень конституційного суду відносить захист конституційних прав та свобод людини і громадянина [3, с. 35].

Відтак, на наш погляд, постане потреба внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України».

Досить слушну думку сформулювала М. Івановська: «Немає жодної країни світу, якою б демократичною вона себе не вважала, де законодавець не помилявся б, де не приймалися б закони, які рано чи пізно виявилися невідповідними Конституції і, відповідно, такими, що порушують права людини. — Помилки в основному обумовлені складністю розробки законодавства. Їх виникнення, мабуть, — неминуче явище. У зв'язку з цим і виникає потреба у створенні правового механізму усунення законодавчих помилок, яким і буде виступати конституційна скарга» [4].

Тому підсумовуючи, зазначимо, що як і кожне явище, конституційна скарга має свої негативні риси серед, але використовуючи загальнообов'язкові умови та підстави подання конституційної скарги можна їх уникнути.

Література:

1. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні/ В.Кампо // Право України. – 2010. – №: 6. – С. 60-69.
2. Шевчук С. Гарантия прав человека: О внедрении института конституционной жалобы на Украине/ С.Шевчук // Юридическая практика. - 2010. - №: 10(637). – 9 марта. – С. 17.
3. Матеріали до конференції "Конституційна скарга в контексті захисту прав людини конституційним судом" / К.О.Гашицький, М.В.Денисюк, М.Г.Токарева [та ін.] ; Упр. прав. експертизи КСУ. - К. : [б. и.], [2010]. - 65 с.
4. Івановська М. Конституційне правосуддя і захист прав людини: позитивний зарубіжний досвід та перспективний розвиток в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.km.ua/visnyk795.pdf>

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Белічко Дарина Андріївна

студентка юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що сьогодні в Україні як на рівні доктрини, так і на рівні правозастосовчої практики відсутнє єдине розуміння змісту принципу верховенства права. З огляду на те, що принцип верховенства права лежить в основі демократичного і правового суспільства, то очевидним постає той факт, що аналіз проблеми змісту принципу верховенства права набуває особливої актуальності.

Б. Таманага визначає принцип верховенства права як виключний і легітимуючий політичний ідеал», до якого прагнуть розвинуті держави світу [1, с.11]. Запровадження верховенства права в національну правову систему передбачає розуміння змісту права як специфічної соціальної реальності, що являє собою симбіоз різних політичних, економічних, соціальних тощо інтересів. У цьому контексті, стверджує О. Петришин, правова проблематика постає тісно пов'язаною із соціалізацією індивідів, особливостями менталітету та національної правової культури, становленням інститутів громадянського суспільства, участю громадян у правоутворенні, зокрема виявленні потреби у правовому регулюванні суспільних відносин, формуванні соціальних очікувань щодо його спрямованості та змісту, обговоренні проектів законів та інших

нормативно-правових актів, реалізації й ефективності законодавства [2, с.76].

Перейдемо тепер власне до аналізу законодавства України та доктрини конституційного права України з окресленого нами проблемного питання.

Перш за все варто наголосити, що Конституція України у ст.3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [3].

Статтею 8 Конституції України, якою проголошено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, визнається верховенство Конституції та принцип прямої дії її норм. Однак вони не вичерпують принципу верховенства права і не є самодостатніми для його розуміння [4, с. 178]. Зазначене можна повною мірою віднести до конституційного судочинства, адже захист Конституції України судом спеціальної юрисдикції сприяє реальним досягненням серед народу пріоритетів демократії, людських цінностей, справедливості організації влади, над якою існує судовий контроль [5, с. 102].

Важливим кроком на шляху ствердження верховенства права було підписання Україною Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод. Текст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7, 11 до неї Україна підписала 9 листопада 1995 р., а Протокол № 6 ратифіковано 22 лютого 2000 р. Так, з часу набрання чинності для України положень Конвенції та згаданих протоколів створено нову “правову ситуацію в системі захисту прав людини, яка стала активно розвиватися в двох напрямках. По-перше, розпочалося перенесення в законодавство України європейських правничих цінностей, що пов’язані із захистом прав людини та основних свобод. По-друге, Україна потенційно стала державою-відповідачем у Європейському суді з прав людини [6].

Незважаючи на підписання Україною Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, наша країна є однією з лідерів серед інших країн за кількістю звернень за порушеними правами. Найчастіше в таких заявах ідеться про порушення прав, закріплених ст. 3 (заборона катування) та 6 (право на справедливий судовий розгляд), а також 13 (право на ефективний засіб захисту) Конвенції. Трапляються також посилання на ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції (право власності) [7, с. 145]. Отже, незважаючи на те, що в Україні існує захист прав і свобод на подвійному рівні – як на рівні Конституції України, так і на рівні

Конвенції, проблема практичного застосування верховенства права залишається нерозв'язаною. Значною мірою перешкодою в застосуванні принципу верховенства права є легістсько-нормативістська доктрина, що ототожнює цей принцип із принципом законності.

На мою думку одним із ключових питань змісту принципу верховенства права є те, що реалізація даного принципу у процесі відправлення конституційного судочинства означає забезпечення рівності всіх перед законом і судом, судовий захист конституційних прав і свобод людини і громадянина. Приймаючи рішення, Конституційний Суд кожного разу доводить, що без однакового застосування законів відповідно до норм і принципів Конституції України право взагалі втрачає свою регулюючу функцію, своє головне завдання упорядкування суспільних відносин, дотримання державою інтересів громадянина і людини.

В контексті аналізу сутності принципу верховенства права, вважаємо за необхідне наголосити, що Конституційний Суд України неодноразово звертався до принципу верховенства права при постановленні рішень. Найбільш об'ємна, змістовна характеристика цієї засади наведена у Рішенні у справі про призначення судом більш м'якого покарання (від 2 листопада 2004 р.). Суд зазначив, що верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Усі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи [8].

А.В. Портнов у своїх роботах дійшов висновку, що зміст принципу верховенства права полягає та проявляється в наступних положеннях: 1) верховенство права є головним принципом, який визначає вимоги до багатьох суспільних інститутів з метою забезпечення природних прав і свобод людини; 2) провідна ідея конституційного судочинства, принцип верховенства права означає забезпечення рівності всіх перед законом і судом, судовий захист конституційних прав і свобод людини і громадянина; 3) діяльність Конституційного Суду України щодо відправлення конституційного судочинства сьогодні пов'язана з

необхідністю вирішення складних суспільних проблем, уточненням розуміння права взагалі й конкретних правовідносин, зокрема. У зв'язку з цим потребує суттєвого вдосконалення чинне законодавство з питань гарантування незалежності Конституційного Суду України і його суддів[9, с.67].

М. Козюбра зазначає, що принципом верховенства права охоплюється низка дуже близьких за змістом підпринципів – вимог, які дають досить повне уявлення про зміст, спрямованість та умови забезпечення феномена верховенства права у сучасному суспільстві. До таких вимог дослідник відносить: 1) повагу до прав і свобод людини; 2) верховенство Конституції; 3) принцип поділу влади, який передбачає існування відносно самостійних і незалежних одна від одної гілок влади – законодавчої, виконавчої і судової та встановлення між ними таких взаємовідносин, які б унеможливили узурпацію всієї державної влади або більшої її частини в руках одного органу держави, а тим більше – в руках однієї особи; 4) законність; 5) обмеження дискреційних повноважень, тобто прийняття рішень державними органами і посадовими особами на власний розсуд; 6) принцип визначеності, що означає вимогу чіткості підстав, цілей і змісту нормативних приписів, особливо тих із них, що адресовані безпосередньо громадянам; 7) принцип пропорційності, що регламентує співвідношення між поставленою метою та засобами і способами її досягнення; 8) принцип правової безпеки і захисту довіри; 9) незалежність суду і суддів.

О. Руднєва наголошує, що принцип верховенства права наповнюється реальним змістом лише у тому випадку, якщо право розглядається не як результат правотворчої діяльності держави, не як акт державної влади, тим більше її знаряддя, а як соціальний феномен, який має глибоке коріння в культурі світовій і національній, духовній історії народу, його традиціях, національній ментальності; як явище, безпосередньо пов'язане з такими фундаментальними категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм [10, с.15-16].

З огляду на проаналізовані позиції корифеїв конституційного права України, а також позицію Конституційного Суду України можна стверджувати, що звужувати принцип верховенства права через те чи інше визначення є неприпустимим. Останнє обумовлено тим, що принцип верховенства права лежить в основі всіх інших існуючих принципів права. Звуження змісту принципу права через формулювання поняття є несумісним із самою концепцією верховенства права, оскільки таким чином здійснюється формальне закріплення тих чи інших норм, що є ознакою не правової держави, а юридичного позитивізму.

Література:

1. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / Б. Таманага. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 315 с.
2. Петришин О. В. Верховенство права в системі правового регулювання // Держава і право у світлі сучасної юридичної думки / Зб. наук праць. – К.: Юридична думка, 2010. – С. 73-19.
3. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України від 01.10.2010 – 2010 р., / № 72/1 Спеціальний випуск /, стор. 15, стаття 2598
4. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
5. Селиванов А. О. Верховенство права в Конституційному правосудді: Аналіз конституційної юрисдикції. -К.; Х.: Акад. прав. Наук України, 2006. – 400 с.
6. Палюк В. П. Застосування судами України ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (деякі аспекти захисту пенсійних прав) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apcourt.kiev.gov.ua
7. Козюбра М. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція / М. Козюбра // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 4. С. 45-52
8. Рішення Конституційного Суду України за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (у справі про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп // Офіц. вісн. України. – 2004. – 45. – Ст.2975
9. Зміст принципу верховенства права та його реалізація в діяльності Конституційного Суду України // Стратегічні пріоритети, №2(7), 2008 р. – С.63-67
10. Руднєва О. Міжнародні стандарти прав людини та принцип верховенства права: до проблеми співвідношення правових явищ // Юридична Україна. – 2012. – № 4(112). С.13-18.

ПРАВО ПОЛІТИЧНОГО ПРИТУЛКУ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Волоська Юлія Павлівна

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Право притулку — один із найстаріших правових інститутів. Воно пов'язане з наданням певній особі права безпечного мешкання в іноземній

державі, що гарантує цій особі основні права і свободи, надання яких закріплено нормами міжнародного права.

Актуальність даної теми полягає в тому, що інститут права притулку відіграє специфічну роль у сучасному міжнародному праві. Перш за все він виступає достатньо дієвим механізмом міжнародного захисту прав і свобод людини

від порушень з боку держави її громадянства. У той же час застосування права притулку нерідко розглядається як засіб політичного тиску у міжнародних відносинах і може спричиняти істотне зростання їхньої напруженості.

Об'єктом дослідження є право притулку як правовий інститут конституційного права зарубіжних країн.

Метою статті є дослідження змісту права політично притулку, розкриття його видів.

Питання політичного притулку розглядалися у наукових працях вітчизняних авторів Н. Грабара (проблема біженців та шляхи її вирішення), О. Маліновської (удосконалення українського законодавства про біженців), Г. Тимчик (деякі аспекти правового статусу політичних біженців в Україні), М. Сірант (міжнародно-правові аспекти визначення поняття «біженець»). Зазначені проблеми є предметом дослідження і зарубіжних авторів: А. Спиридонова (інститути екстрадиції і політичного притулку в кримінальному праві), І. Лукашука, А. Наумова (інститут політичного притулку). Ці праці свідчать про певну увагу до даної проблематики, але вони не вичерпують всю її складність.

Інститут права притулку вперше виник у період Великої французької революції. У Конституції Франції 1793 р. говорилося, що Франція надає "притулок іноземцям, вигнаним зі своєї вітчизни за справу свободи". Згодом право притулку отримало розвиток як у національному законодавстві держав, так і в міжнародному праві [4].

Інститут територіального права притулку став загальновизнаним принципом міжнародного права. Він дістав закріплення насамперед у Загальній декларації прав людини, проголошеній Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. Відповідно до ст. 14 цього документа кожна людина має право шукати притулок від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком [6, с.14].

Достатньо дискусійним є питання про зміст права притулку у сучасному міжнародному праві. У вітчизняній доктрині домінує погляд, згідно з яким інститут права притулку визначається як суверенне право держави надавати чи не надавати притулок іноземцям, тоді як у багатьох європейських країнах, наприклад, Італії та Франції, переважає погляд на цей інститут як на право особи, що зазнає переслідувань з боку власної держави, отримати притулок в іншій державі. Наприклад, відповідно до

п. 2 Декларації про територіальний притулок прийнятої Комітетом Міністрів Ради Європи 01.01.1977 р., держави-члени Ради Європи підтвердили «своє право надавати притулок будь-якій особі, яка, маючи цілком обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, а також будь-якій іншій особі, яка, на їх думку, відповідає відповідним умовам для отримання притулку з гуманних міркувань» [5, с.249].

Існує ряд принципів, щодо політичного притулку, закріплених в міжнародних документах:

1) кожна держава, виходячи з свого суверенітету, має право надавати притулок [1];

2) притулок є мирним і гуманним актом і тому не може розглядатися іншими державами як недружня дія. Притулок, що надається державою, певним особам повинен поважатися всіма іншими державами [1];

3) кожна людина має право шукати в інших країнах притулок від переслідування і користуватися цим притулком. До осіб, яким наданий притулок, не повинні застосовуватися такі заходи, як відмова від дозволу переходу кордонів, висилка або примусове повернення в яку-небудь країну, де ці особи можуть піддатися переслідуванню. Невидача і не висилка особи, що отримала притулок, - істотна риса змісту права притулку [1];

4) держава сама оцінює підстави для надання притулку. Як правило, притулок надається особам, що переслідуються на батьківщині по політичних, національних, расових, релігійних і іншим мотивах. Отже, особа, що скоїла злочин не політичного характеру, не може претендувати на отримання притулку. Крім того, особа не може претендувати на отримання притулку, якщо вона, як вже мовилося, вчинила дії, що суперечать цілям і принципам ООН. Так, на право шукати притулок і користуватися притулком не може поспирати ніяка особа, якщо відносно неї є серйозні підстави вважати, що вона скоїла злочин проти світу, військовий злочин або злочин проти людства. Держава також може відмовити особі в наданні притулку з міркувань національної безпеки або в цілях захисту населення, наприклад у разі масового притоку людей [1];

5) держава, що надала притулок, не повинна дозволяти особам, які його отримали, займатися діяльністю, що суперечить цілям і принципам ООН;

6) положення осіб, що отримали притулок без шкоди для суверенітету держави, що надала притулок, і цілей і принципів ООН, повинно бути предметом турботи міжнародного співтовариства. Зокрема, це стосується захисту прав і основних свобод людини. Особам, що

отримали притулок, повинні бути надані права і основні свободи людини в не меншому об'ємі, чим іноземцям в даній державі. Якщо для якої-небудь держави виявляється скрутним надання притулку, держави роздільно або спільно або через ООН повинні розглядати у дусі міжнародної солідарності необхідні заходи для полегшення тягара, що лежить на даній державі [1].

У міжнародному праві розрізняють територіальний і дипломатичний притулки. Перший означає надання будь-якій особі можливості укритися від переслідувань, політичного характеру на території конкретної держави; другий — надання державою такої ж можливості, але в межах дипломатичного представництва, консульської установи або на іноземному військовому кораблі, що знаходяться на території іншої держави.

Потрібно враховувати звичайний характер надання дипломатичного притулку. Відповідно до загального міжнародного права недоторканність помешкання дипломатичного представництва або консульської установи, а також екстериторіальність іноземного військового корабля не дають права надавати в їхніх помешканнях притулок особам, переслідуваним владою держави перебування за правопорушення політичного характеру [4].

Отже, право політичного притулку – це самостійний міжнародно-правовий інститут, що полягає в суверенному праві кожної держави надавати притулок іноземному громадянину, підданому чи особі без громадянства, що зазнає переслідувань з боку іноземної держави чи групи держав.

Література:

1. Галенская Л. Н. Право убежища (международно-правовые вопросы). [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z060.html
2. Декларація ООН про територіальний притулок від 14.12.1967 р. [Електронний ресурс].Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_316.
3. Стельникович Ю.І. Сутність притулку в національному і міжнародному законодавстві [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://www.science-community.org/ru/node/10135>
4. Тимченко Л. Д. Міжнародне право/ Л. Д. Тимченко// навч.посібник.- К.:Університет «Україна»,2007.-224с.
5. Чернявський А.Л. Інститут права притулку в сучасному міжнародному праві/ А. Л. Чернявський//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2013 № 6-1 том 2.-С.249-252.

6. Чехович С. Інститут права притулку як конституційно-правова гарантія захисту прав людини/ С. Чехович// Право України, 2000.-№4.-С.14-17.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ ТА ЇХНЬОГО ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Дмитренко Тарас Сергійович

студент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Навіть в умовах потужної міжнародної співпраці більшості держав та верховенства міжнародного права над внутрішньодержавним, час від часу виникають конфлікти між державами, що часто переростають у збройні протистояння, або ж конфлікти назрівають всередині країни, які часто переростають у громадянські війни. За таких умов мирному населенню, що не бажає приймати участь в конфлікті, повинна бути надана можливість його уникнути. Саме для цього і функціонує такий правовий інститут, як інститут біженців.

Метою написання цієї статті є аналіз проблем правового статусу біженців та їхнього правового захисту на основі міжнародних актів, законодавчих актів Європейського союзу та актів українського законодавства. На мою думку, ця тема є актуальною адже, незважаючи на те, що налагоджена тісна співпраця між більшістю країн, час від часу спалахують нові конфлікти в якому неодмінно страждає мирне населення, згадаймо війни в Сирії та Лівії а також етнічні чистки в Сербії.

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», що був прийнятим у 2001 році, зазначає що біженцем визнається особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [1]. Відповідно до статті 3, – про заборону вислання або примусового повернення біженця чи особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, до країни, з якої вони прибули та де їх життя або свободі загрожує небезпека цього закону, – біженець чи особа, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист, не може бути вислана або примусово

повернута до країни, де їх життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, а також з інших причин, що визнаються міжнародними договорами чи міжнародними організаціями, учасниками яких є Україна, як такі, що не можуть бути повернуті до країн походження [1]. Отже, в нашій державі на законодавчому рівні закріплена процедура надання притулку особам які мають обґрунтовані підстави зазнати тих чи інших переслідувань і які в силу обставин не можуть користуватись захистом своєї країни.

Необхідно зазначити що саме закон редакції 2001 року дозволив Україні приєднатись до Конвенції про статус біженців 1951 року, так як попередній закон «Про біженців» редакції 1993 року не дозволяв цього зробити, адже не відповідав нормам міжнародного законодавства. Ця подія принесла однозначно позитивні наслідки для українського інституту біженців адже міжнародне законодавство більш досконале. Підтвердженням цього є стаття 2 закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», частина друга якого стверджує, що якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються правила міжнародного договору [1].

Дійсно аналізуючи джерела правового інституту біженців, можна визначити, що в значенні рівнів правового регулювання його складають правові акти трьох рівнів. Перший з них – загальний, або загальносвітовий – становлять норми Конвенції 1951 року «Про статус біженців» та Протоколу 1967 року [2]. Це базові міжнародні документи, які стосуються правового статусу біженців і встановлюють так звані мінімальні стандарти захисту з боку міжнародного співтовариства. Другий рівень норм щодо біженців становлять акти регіонального співробітництва, а третій – внутрішнє національне законодавство окремих держав [2, с. 50].

Прикладом актів регіонального співробітництва є Директива Європейського Союзу щодо мінімальних стандартів кваліфікації та статусу громадян третіх країн та осіб без громадянства як біженців чи осіб, які іншим чином потребують міжнародного захисту, а також змісту захисту, який надається (2004/83/ЄС від 29 квітня 2004 р.). Ця директива має значення і для Українського законодавства враховуючи взаємозв'язок та вплив законодавства ЄС та України, а також бажання останньої щодо євроінтеграції.

Серед основних цілей визначених у Директиві 2004/83/ЄС, передусім можна виокремити такі:

- створення умов застосування країнами-членами ЄС єдиних критеріїв щодо визначення осіб, які потребують міжнародного захисту;

- обмеження переміщень шукачів притулку та біженців між державами-членами;
- встановлення єдиних загальних засад додаткового (сурогатного) захисту;
- запровадження єдиних концепцій біженців «на місці», джерел або агентів переслідувань та захисту, внутрішнього захисту, а також власне переслідувань, уключаючи їх підстави;
- запровадження єдиного розуміння такої підстави переслідувань, як належність до певної соціальної групи [2, с. 52].

Такий підхід до розуміння поняття біженця забезпечує кращий рівень правового захисту цієї групи осіб та мінімізує виникнення правових конфліктів щодо визначення статусу біженців та процесу їхнього захисту.

Отже, проаналізувавши вище наведені законодавчі акти можемо дійти висновку, що біженці це особлива група осіб, яким загрожує певний вид переслідувань і які в силу об'єктивних обставин не можуть або не бажають користуватись захистом своєї держави. Питанню визначення правового статусу біженців приділено багато уваги як з боку законодавств окремих держав так і з боку міжнародної спільноти. Правовий захист біженців гарантується на міжнародному рівні Конвенцією «Про статус біженців» 1951 р. та Протоколом 1967 року, обов'язковість виконання того чи іншого інструменту захисту визнали 145 країн, ратифікувавши їх, що дозволяє гарантувати захист біженців практично в будь-якому куточку нашої планети. Однак, не слід зупинятись на досягнутому, а потрібно й надалі налагоджувати зв'язки з країнами які поки не долучились до цих актів, бо слід розуміти, що мирне населення яке не бажає брати участь в певному конфлікті, або потребує захисту в наслідок певних переслідувань має право на захист громадянами чи підданими якої б держави вони не були (те саме стосується й осіб без громадянства).

Література:

1. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». Відомості Верховної ради України. – 2012р. – № 16
2. Герасименко Є. С. Критерії визначення біженців за законодавством Європейського Союзу. Відповідність загальним мінімальним стандартам. // Є. С. Герасименко // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2009р. – №10. – С.49-56
3. Council Directive 2004/83/EC of April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted [OJ L204/ 12, 30.09.2004].

4. Герасименко Є. С. Визначення біженців. Критерії виключення. // Є. С. Герасименко // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2009р. – №4-5. – С.144-149
5. Герасименко Є. С. До проблеми критеріїв визначення біженців. // Є. С. Герасименко // Бюлетень Міністерства Юстиції України. – 2007р. – №9. – С.79-87
6. Чепцова Анна. Сучасний стан захисту прав біженців в Україні.// А. Чепцова// Юридичний журнал. – 2004р. – №7. – С.40-41

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА У КРАЇНАХ СВІТУ

Карняк Катерина Вікторівна

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

У сучасному суспільстві, в міру демократизації міжнародних відносин та прогресивного розвитку міжнародного права, зростає роль населення як активного елемента, який сам вирішує свій політичний статус та шлях розвитку. Розуміння людини як громадянина має надзвичайно важливе значення для характеристики її соціальної сутності, правового становища. Громадянство є тією підставою, яка дозволяє особі, що має статус громадянина, повною мірою прилучатися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства і держави. У певних країнах світу спостерігаються випадки біпатризму, тобто особа може перебувати одночасно в громадянстві двох і більше держав.

Питання інституту подвійного громадянства є важливою і водночас цікавою темою для аналізу оскільки це воно гостро стоїть перед світовою спільнотою на сучасному етапі розвитку. Окремі аспекти подвійного громадянства досліджували у своїх працях науковці О.А. Коломієць, П.Чалий, В. Ільницький, С. Мітряєва, М. Лендєл та інші.

Перш за все слід зазначати, що такий термін як “подвійне громадянство” став звичним у зарубіжній та вітчизняній правовій літературі. Подвійне громадянство є таким правовим статусом особи, за якою вона одночасно володіє громадянством більше ніж однієї держави. Сучасне міжнародне право не знає єдиної загальновизнаної регламентації питань, що виникають у зв’язку з подвійним громадянством. У деяких державах люди можуть отримати подвійне громадянство автоматично, зазвичай, при народженні чи вступі до шлюбу або після успішної натуралізації. Коли справа доходить до подвійного громадянства, то, як правило, думки у світі розділяються. У загальному, держави негативно

ставляться до подвійного громадянства, але є безліч винятків.[1] Якщо країна формується переважно з емігрантів, як, наприклад, Ізраїль, то подвійне громадянство там навіть схвалюють, оскільки воно сприяє формуванню державних стратегій. Взагалі для великих та розвинених країн подвійне громадянство не вважається великим злом. Наприклад, громадянин США може стати громадянином іншої країни і при цьому зберегти своє американське громадянство, якщо інша країна не зобов'язує його відмовитися від громадянства США. До речі, в американському законодавстві немає поняття “подвійне громадянство”, але державний департамент в інтересах розширення міжнародної співпраці не звертає уваги на те, що багато нових американців, які подорожують світом, також не відмовилися від старої батьківщини.

Якщо ж говорити про Європу, то одні країни ЄС відкидають його, натомість інші дозволяють. Так, Ірландія визнає подвійне громадянство, Австрія — ні. У Голландії та Італії органи влади на подвійне громадянство заплющують очі. У Туреччині та Греції подвійне громадянство законом дозволено, тоді як Норвегія та Швеція його категорично забороняють. В Іспанії дозволено мати подвійне громадянство лише певних країн. А швейцарський громадянин може придбати паспорт іншої країни, але тоді він раз і назавжди втрачає свій. При цьому будь-яка людина, котра отримала “посвідчення швейцарця”, зобов'язана відмовитися від усіх своїх колишніх паспортів. [2] У Південній Америці майже така сама ситуація. Болівія та Уругвай не визнають подвійного громадянства. В Аргентині можна мати, крім аргентинського, лише іспанський або італійський паспорт. Бразилія лише в певних випадках дозволяє мати інший, окрім бразильського, документ, що посвідчує особу. Ямайка і Домініканська Республіка дозволяють подвійне громадянство. Гондурас і Мексика — ні. Чилі уклала угоду про подвійне громадянство виключно з Іспанією. ПАР, Японія і Філіппіни не визнають подвійного громадянства. Донедавна європейськими лідерами з отримання другого громадянства були британці, але тепер у цьому їх випередили французи, бельгійці, громадяни скандинавських країн та Іспанії, що пояснюється бажанням уникнути сплати податків. При цьому в Європейському Союзі свідомі того, що підштовхує європейців обзаводитися подвійним громадянством. Тому двері до країн, які називають «податковим раєм», — Монако, Гібралтар, Андорра, Домініканська Республіка і Гренада, Брюссель планується зачинити законодавчо. А арабські держави, наприклад, надають громадянство лише уродженцям цих країн і для іноземця майже неможливо стати в цих державах повноправним громадянином, особливо в Алжирі, Саудівській Аравії та Арабських Еміратах. Вважається, що стосовно порядку набуття другого громадянства найліберальнішою країною у світі є Австралія, однак при цьому тут, мабуть, найжорсткіше

імміграційне законодавство. [3] Словацька Республіка гостро відреагувала на прийняття в Угорщині у 2010 році нової версії закону про громадянство, модифікувавши у травні того ж року своє законодавство, відповідно до якого за приховування подвійного громадянства громадянин Словаччини карається штрафом і позбавляється словацького громадянства. Водночас у 2012 розпочався процес розширення прав закордонних словаків, що сприймається як крок щодо лібералізації законодавства про громадянство Словацької Республіки. Таким чином, оскільки кожна держава самостійно визначає правила регулювання громадянства, майже неможливо уникнути колізій національних законодавчих норм.[4]

Аналізуючи переваги і недоліки подвійного громадянства, необхідно виділити значну кількість плюсів для людей, яким пощастить набути “добре” друге громадянство. Наприклад, паспорт Канади, яку люблять українські емігранти, дає можливість вільно пересуватися Європою та США, а отримати з ним візу в Австралію — проста формальність. Тобто канадський паспорт — це ідеальний документ для подорожей. Якщо мати другий паспорт Панами, то надається гарантований безвізовий в’їзд до 34 країн, в тому числі країн майже всієї Європи, Латинської Америки, Греції і Кореї. Варто зазначити і економічні переваги. Наприклад, змінюючи місце постійного проживання, дехто намагається уникнути високих податків. Так, у Росії податок з прибутку громадян — 13 відсотків, тоді як у Франції — 52, а за новим законом для тамтешніх мільйонерів — від 70 до 90 відсотків! Відтак для “російсько-французького” громадянина з’являється можливість віддавати державі набагато меншу суму.[5] Подвійне громадянство являється механізмом захисту від політичних переслідувань. Паспорт громадянина іншої країни дає можливість людині вільно обрати вуз для отримання освіти. Значно доступнішим також стає відпочинок та туризм. Проте, при великій кількості переваг подвійного громадянства існують і безліч недоліків. Насамперед, подвійне громадянство породжує сепаратистські настрої в суспільстві, а також несе в собі загрозу вторгнення військ іншої держави під приводом захисту інтересів громадян своєї країни. Подвійне громадянство призводить до виникнення питань і потреби узгодження подвійної відповідальності. Наприклад, служба в армії, забезпечення "соціальним пакетом" та ін. Якій державі повинен складати присягу громадянин, чиї національні інтереси захищати і яку державу називати Батьківщиною? Подвійне громадянство дозволяє легально уникати кримінального переслідування злочинцем. Задля цього достатньо обирати «другою батьківщиною» державу, яка не видає своїх громадян. Подвійне громадянство не ставить етнічних громадян на один щабель з корінним населенням країни. Узаконивши подвійне громадянство Угорщина не надала "нововизнаним угорцям"

права голосу, можливості отримання безкоштовної медицини та освіти, на відміну від "справжніх громадян" Угорщини. Подвійне громадянство може стати першим кроком до федералізації країни, що являє собою загрозу цілісності держави.[6]

Підсумовуючи вище зазначене слід наголосити, що подвійне громадянство не є запорукою комфорту чи благополуччя людини і тому повинно розглядатись в площинні інтересів самої держави. Звичайно, подвійне громадянство надає людям кращі шанси для працевлаштування, знімає обмеження щодо місця проживання, відкриває можливості для володіння нерухомим майном в двох країнах та доступу до соціальних програм обох країн. Наявність двох паспортів розширює також свободу пересування та можливості для подорожей, але водночас подвійне громадянство може передбачати і подвійну відповідальність. Наприклад, деяким власникам двох паспортів, можливо, доведеться платити податки або пройти військову службу в обох країнах. Крім того, іммігранти, які отримують громадянство в іншій країні, можуть підпадати під дію законів, які не застосовувалися б до них, якби вони перебували в цій країні як туристи. Тому, перш ніж отримати ще один паспорт, варто детально аналізувати переваги і недоліки, ознайомити з законодавство країни, оскільки закони про громадянство різняться від країни до країни.

Література:

1. Довбиш М.О. Актуальність подвійного громадянства в Україні / М. О. Довбиш // Теоретичні і практичні наукові інновації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_4_06.pdf
2. Подвійне громадянство українців: «за» і «проти» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://expres.ua/main/2013/01/24/81049-podviyne-gromadyanstvo-ukrayinciv>
3. Каспрук В. Солодка небезпека подвійного громадянства / В. Каспрук // Український тиждень . - 2011. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://tyzhden.ua/World/25914>
4. Лендшел М.О., Мітряєва С.І. Досвід регулювання подвійного громадянства країнах Європи: український контекст / М.О. Лендшел, С.І. Мітряєва // “ Срібна земля – Фест” (№6(859), 15- 20 лютого 2013 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL: <http://uz.niss.gov.ua/public/File/grom.pdf>
5. Подвійне громадянство: і хочеться, і колеться [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL: <http://www.volfoto.inf.ua/pagesi/istomist/statti/2013rik/dm130117/t130124/podvijne/podvijne.htm>

6. Ткачук Д. Подвійне громадянство – загроза для України / Д.Ткачук // Журнал Житомира . – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zhzh.info/publ/17-1-0-2422>

ПОНЯТТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА

Федоренко Вікторія Василівна

*аспірант кафедри конституційного права Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка*

На сучасному етапі розвитку правової держави та формування громадянського суспільства особливо актуальним є комплексне конституційно-правове дослідження проблем реалізації конституційних засад судочинства. Проте варто вказати на недостатність спеціальних узагальнюючих наукових досліджень з даної проблематики. Визнаючи важливість наявних теоретичних опрацювань категорії «конституційні засади судочинства», слід також зауважити, що залишаються невирішеними питання, пов'язані з визначенням форм і рівнів реалізації конституційних принципів правосуддя, вивченням специфіки їх реалізації в окремих ланках судової системи. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі повинні полягати в розгляді особливостей реалізації принципів судочинства на різних стадіях судового провадження, визначенні недоліків їх правової регламентації та формуванні пропозицій і рекомендацій для її вдосконалення.

Через категорію конституційних засад розкривається характер взаємовідносин двох систем – конституційного законодавства в процесі його застосування суддями та реальних суспільних відносин. Це означає, що в конституційних засадах управління судовою діяльністю простежується єдність різносистемних явищ, які належать, з одного боку, до юридичної форми а, з другого – до реального суспільного життя [11, с. 450].

Поняттям «реалізація» охоплюється діяльність судових органів і їх посадових осіб, спрямована на практичне втілення засад Конституції України. Механізм реалізації вказує на її впорядкованість, структуру (суб'єктів, об'єктів, характер зв'язку між ними) та включає різні загальносоціальні та юридичні фактори, форми, способи, умови й гарантії здійснення конституційних норм-принципів.

Основним (головним) способом реалізації конституційних принципів є «дотримання», а особливим (спеціальним) – «застосування»; при цьому спосіб реалізації виступає як сукупність компонентів,

елементів, аспектів, засобів, шляхів і прийомів, завдяки яким впроваджуються в судову правозастосовчу діяльність конституційні засади Основного Закону країни [1, с. 7-8].

Існують дві форми реалізації конституційних засад правосуддя : 1 – пасивна, тобто «правовий стан»; 2 – активна (застосування принципу в конкретних відносинах) [13, с. 16]. Наприклад, такий принцип, як змагальність та рівність сторін вимагає повсякденної діяльності суб'єктів відповідних правовідносин [5, с. 7].

Конституційні принципи реалізуються як безпосередньо, так і з конкретизацією в галузевому законодавстві. В процесі конкретизації відбувається перетворення, переведення сутності та змісту конституційного принципу на більш низький рівень абстрактності, в результаті чого формулюється відносно нове, більш детальне за змістом правило поведінки, яке співвідноситься з початковою версією так, як особливе із загальним [13, с. 15].

Реалізація будь-яких засад судочинства безпосередньо залежить від якості правового регулювання цього процесу [4, с. 92]. Вона уможливлується за наявності належної, визначеної у відповідному кодифікованому нормативно-правовому акті, процедури. В зміст кожного з даних актів закладений значущий і важливий напрям правосуддя, який повинен послідовно реалізовуватися в діяльності судів. Будь-який принцип судочинства реалізується завдяки багатьом нормам. Наприклад, принцип забезпечення обвинуваченому права на захист відображається в декількох десятках конкретних норм, які передбачають права обвинуваченого, що реалізуються особисто ним, незалежно від участі в справі захисника, та обов'язки слідчого і суду щодо забезпечення цих прав.

Особливу роль у забезпеченні конституційних принципів правосуддя відіграє Конституційний Суд України. В його рішеннях формулюються важливі положення, спрямовані на їх захист [13, с. 16].

Практичне використання принципів, об'єктивованих в Основному Законі держави, зумовлює необхідність вироблення чіткого процесуального механізму їх реалізації. Проте Конституція України, як кодифікований нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, який регламентує найважливіші і найзагальніші відносини в державі та суспільстві, апріорі не може містити цілісного комплексу процесуальних норм права, які б визначали механізм (порядок) реалізації конституційних норм матеріального права [6, с. 100].

Кожна конституційна засада правосуддя має відповідний механізм забезпечення та включає норми різних галузей права. Зокрема, в Конституції України закріплені гарантії принципу незалежності суддів, до яких належать: передбачена законом процедура здійснення

правосуддя (норми судоустрою та процесуальні норми); відповідальність за втручання в діяльність суддів (кримінально-правові норми) та ін. Тобто виконання одного принципу слугує реалізації іншого, а їх система носить взаємогарантійний характер.

З метою втілення конституційних засад у реально функціонуюче судочинство (конституційне, кримінальне, цивільне, господарське, адміністративне) вони опосередковані в галузевому законодавстві [12, с. 149]. Для кожного виду судочинства існує власна специфіка реалізації певного конституційного принципу, що відображає природу відповідної судової діяльності та особливості відносин, що з нею пов'язані.

Для кожної з функцій судової влади притаманна власна об'єктивно систематизована сукупність конституційних правових засад (принципів) її реалізації (функціонування) в Україні. Наприклад, для реалізації функції тлумачення правових норм визначального значення набувають принципи верховенства права, законності, публічності та обґрунтованості.

Лише реалізація всіх засад в їх сукупності, системі, взаємозв'язку і взаємодії може гарантувати виконання завдань судочинства. Можливість застосування кожної засади має бути так врегульована в законі, щоб вони не суперечили одна одній. Серед умов, що забезпечують реалізацію конституційних засад, також можна виділити наступні: а) вказані засади повинні бути закріплені в нормах права; б) вони мають бути забезпечені системою гарантій: загальних (політичних, економічних (матеріальних), організаційних, ідеологічних (виховних)) і спеціальних (правових) (правові засоби, які забезпечують функціонування всіх елементів судової влади – конституційні, законодавчі, адміністративні гарантії) [9, с. 10–11]; в) вони не повинні бути суто декларативними, тобто Конституція України має цілісно та системно функціонувати й виконувати своє призначення; г) їх функціонування можливе лише в умовах демократичного, громадянського суспільства та держави з ринковою економікою [8, с. 164–165].

Функції гарантій конституційних засад – це типові, найбільш загальні напрями, за якими забезпечується здійснення та захист конституційних принципів, ефективний механізм їх реалізації та соціальної дії. Стосовно процесу реалізації конституційних засад можна виділити три функції гарантування: 1) стимулюючу (стимулювання реалізації конституційних принципів, активності суб'єктів); 2) правозабезпечувальну (безпосереднє забезпечення процесу реалізації вказаних принципів); 3) правоохоронну (охорона, захист зазначених принципів, превентивне «підключення» гарантій охорони до процесу реалізації) [2, с. 55].

Однозначне розуміння і дотримання конституційних принципів у практичній діяльності забезпечують ефективне функціонування судової

системи та справедливе застосування влади в судочинстві. Натомість їх недотримання, порушення судовою владою й іншими гілками державної влади фактично унеможливають належну реалізацію функцій судової влади та нівелюють зміст і мету здійснення правосуддя в державі [9, с. 12]. Невиконання приписів норм, що містяться в процесуальному законодавстві та ґрунтуються на конституційних засадах судочинства, визнається безумовною підставою скасування судових рішень і пов'язується з суттєвим порушенням судових процедур, які здебільшого не сумісні з правом на судовий захист та роблять неможливою належну його реалізацію [7, с. 633].

Проблеми реалізації конституційних принципів судочинства в діяльності судів, звичайно, ще потребують свого подальшого дослідження та вирішення. Але безсумнівно те, що їх реальне забезпечення має стати одним із важливих чинників, що сприятиме підвищенню авторитету судової влади в Україні.

Реалізація конституційних засад судочинства для забезпечення захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави, а отже, для формування переконання громадськості в дієвості принципу верховенства права є першочерговим завданням усієї судової системи, виконання якого можливе лише за умови винесення судами законних рішень та здійснення судочинства в межах та відповідно до закону [3].

З метою реалізації засад судочинства, визначених Конституцією України, взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань щодо забезпечення права кожної особи на захист компетентним і неупередженим судом, а також з метою наближення правосуддя до громадян, без сумніву, потребує вдосконалення існуюча система судів загальної юрисдикції [10].

Отже, в основу побудови нової, створеної в процесі реформування, судової системи повинен бути закладений механізм реалізації конституційних засад функціонування судової влади.

Література:

1. Беликов А. Н. Современные проблемы реализации конституционных норм в Российской Федерации : дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Беликов Андрей Николаевич. – М., 2008. – 208 с.
2. Боброва Н. А. Ответственность в системе гарантий конституционных норм. Государственно-правовые аспекты / Н. А. Боброва, Т. Д. Зражевская ; науч. ред. В. С. Основин. – Воронеж : изд-во Воронеж. ун-та, 1985. – 154 с.
3. Виконуючий обов'язки Голови ВССУ Станіслав Міщенко : «Відповіді коротко й відверто : мав би за честь очолити ВССУ» // Закон і Бізнес. – 2012. – № 43 (1082).

4. Горевий А. Прогалини в правовому регулюванні касаційного оскарження як стадії господарського процесу / Горевий Андрій // Юридичний журнал : аналітичні матеріали. Коментарі. Судова практика. – К. : Юстініан, 2011. – № 9. – С. 91-93.
5. Гумба М. Р. Система конституционных принципов правосудия и форма их реализации в Российской Федерации : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : специальность 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / М. Р. Гумба. – М., 2002. – 19 с.
6. Задорожня Г. Аксіологічний вимір Конституції України: проблеми теорії та практики / Задорожня Галина // Юридичний журнал : аналітичні матеріали. Коментарі. Судова практика. – К. : Юстініан, 2012. – № 7/8. – С. 98–102.
7. Конституція України : науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін [та ін.]. – Х. : Право ; К. : Ін Юре, 2003. – 808 с.
8. Кубрак П. М. Умови реалізації конституційних засад у кримінальному судочинстві України / П. М. Кубрак // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – Вип. 2. – С. 160–165.
9. Нечипорук С. В. Конституційні засади організації та функціонування судової влади в Україні (питання теорії і практики) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муниципальное право» / С. В. Нечипорук. – Чернівці, 2010. – 17 с.
10. Про стан і концептуальні засади судової реформи (доповідь голови Ради суддів України Петра Пилипчука на другій частині VIII позачергового з'їзду суддів України 7 грудня 2007 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <https://court.gov.ua/969076/54675674564567/>.
11. Рисін О. Здійснення правосуддя як важливіша конституційна форма реалізації судової влади / О. Рисін // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвип. № 1. – С. 450–451.
12. Уголовный процесс / под ред. В. П. Божьева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт, 2011. – 542 с.
13. Хлебников А. Д. Конституционные принципы состязательности и равноправия сторон в судопроизводстве : Особенности юридического содержания и реализация в Российской Федерации : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : специальность 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / А. Д. Хлебников. – Белгород, 2012. – 22 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, НЕЗАКОННО ЗАВДАНОЇ ОСОБІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Федоренко Вікторія Василівна

аспірант кафедри конституційного права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Стаття 56 Конституції України визначає, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Також у ч. 4 ст. 62 Основного Закону зазначено, що у разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Правовідносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, незаконно заподіяної особі під час здійснення кримінального провадження, регулює Закон України від 1 грудня 1994 р. «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (далі – Закон).

Про підстави відшкодування шкоди йдеться у п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону. Підлягає відшкодуванню шкода, заподіяна особі внаслідок: 1) незаконного засудження; 2) незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 3) незаконного взяття і тримання під вартою; 4) незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки; 5) незаконного накладення арешту на майно; 6) незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян.

Згідно зі ст. 2 Закону, право на відшкодування шкоди виникає у таких випадках: 1) постановлення виправдувального вироку суду; 2) встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали суду про призначення нового розгляду) факту незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян; 3) закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати.

Законодавцем послідовно визначений принцип повного відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконними діями. Так, відповідно до ст. 3 Закону йому відшкодовується: 1) заробіток та інші грошові доходи, які він втратив внаслідок незаконних дій; 2) майно (в тому числі гроші, грошові вклади і відсотки за ними, цінні папери та відсотки за ними, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), майно конфісковане або звернене в дохід держави судом, вилучене органами досудового розслідування, органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт; 3) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином; 4) суми, виплачені у зв'язку з поданням йому юридичної допомоги; 5) моральна шкода.

Передбачені і способи поновлення репутації особи. Так, у ч. 2 ст. 11 Закону зазначено, що у разі постановлення виправдувального вироку, закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати, слідчий, прокурор або суд зобов'язані на прохання особи письмово повідомити у місячний строк про своє рішення трудовий колектив, в якому працює особа, або за її місцем проживання.

Звертає на себе увагу та обставина, що у п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону перелік підстав відшкодування шкоди не є вичерпним. Тому складається враження, що не тільки зазначені, але й інші незаконні процесуальні рішення та дії є підставою відшкодування шкоди на рахунок державного бюджету.

Однак це не так. Справа у тому, що п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону частково не відповідає ч. 1 ст. 1176 Цивільного кодексу України, у якій наведений вичерпний перелік тих незаконних рішень, які є підставами для відшкодування за рахунок державного бюджету шкоди, заподіяної особі у кримінальному процесі: 1) незаконне засудження; 2) незаконне притягнення до кримінальної відповідальності; 3) незаконне застосування запобіжного заходу; 4) незаконне затримання.

Зі змісту цієї норми можна дійти висновку, що шкода, заподіяна особі іншими незаконними процесуальними рішеннями та діями, повинна відшкодовуватися на загальних підставах, передбачених цивільним законодавством.

Нами поділяється висловлена у юридичній літературі пропозиція, що п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону необхідно привести у відповідність зі ст. 1176 Цивільного кодексу України. Держава прийняла на себе зобов'язання по

відшкодуванню шкоди не за будь-яке незаконне процесуальне рішення чи дію, а лише за незаконне засудження, незаконне притягнення до кримінальної відповідальності, незаконне застосування запобіжного заходу, незаконне затримання. «Іншими словами, держава прийняла на себе обов'язок по відшкодуванню шкоди за незаконні дії органів досудового розслідування і суду, що потягли за собою притягнення до кримінальної відповідальності невинної особи» [1, с. 42-43].

Під час дії КПК України (1960 р.) науковці вже звертали увагу на вказаний недолік п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону. Відмічалось, що доцільно ст. 1 Закону, після її приведення у відповідність до ст. 1176 Цивільного кодексу України, доповнити положенням, що шкода, заподіяна особі іншими незаконними рішеннями та діями органів досудового розслідування, прокурора і суду, відшкодовується на загальних підставах [2, с. 286-287].

Необхідно зазначити, що у чинному КПК України, на відміну від ст. 53-1 КПК України (1960 р.) не йдеться про обов'язок слідчого, прокурора, суду роз'яснити реабілітованій особі порядок поновлення її порушених прав та вжити заходів до відшкодування заподіяної шкоди. У ст. 130 цього Кодексу лише вказано, що шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом.

Вважаємо слушною висловлену у юридичній літературі пропозицію про викладення ст. 130 КПК України у такій редакції: «У разі закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або не встановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати, а також у разі постановлення виправдувального вироку слідчий, прокурор і суд зобов'язані роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав і вжити необхідних заходів до відшкодування шкоди, завданої внаслідок незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання. Підстави і порядок відшкодування визначаються законодавством України» [1, с. 30-31].

Необхідність у викладені ст. 130 КПК України у наведеній редакції можна обґрунтувати дією п. 17 ч. 3 ст. 42 цього Кодексу. У даному пункті зазначено, що підозрюваний, обвинувачений має право вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не

підтвердилися.

Отже, КПК України має визначати, що у разі закриття кримінального провадження за реабілітуючою підставою, а також у разі ухвалення виправдувального вироку слідчий, прокурор і суд зобов'язані роз'яснити особі порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями та діями, а також процедуру відновлення репутації.

Необхідно зазначити, що у КПК деяких країн Співдружності Незалежних Держав передбачені окремі глави, у яких визначені підстави, умови та порядок відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконним притягненням до кримінальної відповідальності. Наприклад, у КПК Республіки Казахстан є глава 4 «Реабілітація. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органу, що веде кримінальний процес» [3]. У КПК Російської Федерації міститься глава 18 «Реабілітація» [4].

Як уявляється, чинний КПК України доцільно доповнити главою, яка б детально регулювала порядок діяльності слідчого, прокурора, суду щодо виконання вимог реабілітованої особи про відшкодування майнової та моральної шкоди, незаконно заподіяної під час здійснення кримінального провадження.

Література:

1. Удалова Л. Д. Забезпечення відшкодування шкоди незаконно засудженим особам : [моногр.] / Л. Д. Удалова, О. В. Савенков. – К. : КНТ, 2013. – 168 с.
2. Новіков В. Д. Підстави відшкодування шкоди реабілітованим особам / В. Д. Новіков // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: тези доповідей та повідомлень науково-практичної конференції (Київ, 3 квітня 2009 р.). Видання присвячене пам'яті професора А. Я. Дубинського. – К. : Атіка, 2009. – С. 284-287.
3. Когамов М. Ч. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан. Общая и Особенная части / Когамов М. Ч. – Алматы : 2008. – 296 с.
4. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. – М. : Проспект, КНОРУС, 2009. – 224 с.

ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА В КРАЇНАХ СВІТУ

Ярчук Надія Мирославівна

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Захист прав людини і громадянина є одним з пріоритетних завдань держави та її інституційних структур – парламенту, президента, уряду,

судової системи, прокуратури та інших правозахисних органів. Проте діяльність зазначеного механізму часто виявляється недостатньо ефективною у розв'язанні проблеми захисту прав людини. Тому виникає проблема у запровадженні оригінальних та більш прогресивних інструментів. Одним із них є інститут парламентського уповноваженого з прав людини, що відомий у світі під назвою «омбудсмен», «омбудсман». Омбудсмен являє собою один із ключових факторів створення гарантій демократичного розвитку суспільства та реалізації принципу визнання людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю. Діяльність омбудсмана дозволяє усунути існуючі суперечності між державою і громадянським суспільством та легітимізувати владу. Його відмінною рисою є здатність безкоштовно та гнучко реагувати на скарги громадян на неправомірні дії чиновників або порушення прав людини.

Комплексною метою даної статті є розкриття сутності поняття «омбудсмен», дослідження особливостей функціонування інституту омбудсмана в країнах світу, з'ясування значення запровадження інституту омбудсмана.

Термін “омбудсмен” (швед. ombudsman, від ombudo – представник) тлумачиться як посадова особа (представник парламенту), яка контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері дотримання прав людини. Уперше інститут омбудсмана виник у Швеції у 1809 р., коли шведський риксдаг (парламент) прийняв закон, за яким парламентові надавалося право обирати спеціального парламентського комісара (омбудсмана) для здійснення нагляду за дотриманням законодавства і з метою урівноважити широкі повноваження короля з компетенцією парламенту. Омбудсмен – це спеціальна посадова особа, до компетенції якої належить розгляд звернень громадян, іноземців та осіб без громадянства щодо порушення прав людини з боку державних органів та посадових осіб.

Інститут омбудсмана має різні найменування: у Франції – медіатор, в Іспанії – народний захисник, у Великобританії – парламентський уповноважений у справах адміністрації, в Італії – цивільний захисник, в Австрії – колегія народного правозахисту, у Нідерландах – національний омбудсман, у Канаді – уповноважений у публічних розслідуваннях, у США – громадський адвокат і помічник громадян [7].

Згідно ст.101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. У статті 55 зазначено, що кожен має право звертатися за захистом свої прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [1]. 23 грудня 1997 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Законом чітко встановлюються вимоги щодо претендента на посаду Уповноваженого та

процедура його обрання [2]. Негативним є те, що діяльність українського омбудсмана не врегульована на місцях. У ряді країн діють як місцеві або регіональні омбудсмени, так і омбудсмени з певних питань, зокрема: з питань економічної свободи, з питань оборони, з питань преси та ін. Надзвичайно важливим є питання про запровадження в Україні омбудсменів, які б захищали права учнівської та студентської молоді.

Інститут омбудсмана відноситься до таких державно-правових інститутів, які, не змінюючи свого призначення та правової природи, здатні модифікуватися. Світові моделі інституту омбудсмана розрізняються перш за все: місцем яке займає правозахисник у державно-правовій системі, способом призначення, підзвітністю тій чи іншій гілці влади, об'ємом повноважень та інше. У більшості країн світу, у яких діє інститут омбудсмана, кандидат на посаду омбудсмана призначається парламентом або однією з його палат. Виключення становлять Румунія, Франція, Великобританія, Нова Зеландія, деякі країни Африки. У Великобританії парламентський уповноважений призначається королевою, а у Франції Посередник призначається Радою міністрів [6, С. 49-50].

У державах з федеративною формою устрою омбудсман може призначатися і на рівні окремих суб'єктів федерації. Наприклад, у Канаді є омбудсмани як на федеральному так і на провінційному рівні, в Австралії – на загальнофедеральному рівні й на рівні штатів. У ФРН Уповноважений Бундестага по обороні входить у систему загальнофедеральних органів, у землях військових омбудсманів немає, але в окремих землях (Північний Рейн – Вестфалія, Гессен, Баден-Вюртемберг) є омбудсмани, які розглядають скарги на органи і посадових осіб цивільної адміністрації [4].

Зазвичай омбудсман призначається на визначений строк. Законодавством Данії, Швеції, Фінляндії, Португалії, Польщі, Югославії визначено строк 4 років, в Іспанії, ФРН, Росії – 5 років, в Австрії, Голландії, Франції – 6 років, в Хорватії – 8 років. У Великобританії термін перебування омбудсмана є не обмежений за часом, натомість діють вікові обмеження — особа складає свої повноваження у віці 65 років. Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини може бути призначено громадянина України, який на день обрання досяг 40 років, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та протягом останніх п'яти років проживає в Україні [2].

У світі існують дві моделі інституту омбудсмана – шведська та англійська, які спрямовані на захист прав громадян, але різниця їх полягає в тому, що в Англії існує механізм так званого «парламентського фільтру», тобто громадяни спочатку звертаються до представників

омбудсмена, а вже потім до нього [3, С. 145]. Інші дослідники говорять про моделі інституту омбудсмана в країнах з англосаксонською і континентальною системами права, або скандинавську, континентально-європейську та англо-американську моделі, що більш притаманні для характеристики парламентських типів інституту омбудсмена. Парламентський тип омбудсмена призначається на посаду органом законодавчої влади, здійснює правозахисну діяльність від його імені, є незалежним при виконанні своїх повноважень та діє в межах певного строку [6, С. 50-51].

Виконавчі омбудсмани функціонують у цілому ряді штатів США, характеризується тими ж рисами, що й законодавчий омбудсман, тобто виконавчий омбудсман є контрольно-наглядовою, правозахисною службою (чи посадовою особою високого рангу), яка отримує скарги від громадян, чиї права порушені діями державних органів, їх керівниками чи посадовими особами, або, у випадку виявлення суттєвих порушень прав людини, діє за власною ініціативою [6, С. 51].

Наступна модель омбудсмана – колегіальна омбудсманівська служба, характеризується тим, що функції цього інституту виконуються не однією, а декількома особами водночас. Зазвичай такі служби функціонують або у вигляді комісії, коли рішення в справі ухвалюються колегіально членами комісії, або у вигляді об'єднаної служби омбудсманів, де кожний із них працює та приймає рішення автономно. Широке розповсюдження колегіальна форма інституту омбудсмана дістала на африканському континенті [5].

Нині в багатьох країнах є доволі поширеною практика введення спеціалізованих омбудсменів, які здійснюють свою діяльність в інтересах специфічних груп, що потребують додаткового захисту. Моделі спеціалізованих омбудсменів досить різноманітні – військові омбудсмани (ФРН, Норвегія, на регіональному рівні в Російській Федерації (Алтайський край)), омбудсмани з питань охорони здоров'я (Велика Британія, США), омбудсмани з прав дитини (Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Австрія, Ізраїль, Колумбія, Російська Федерація, Литва), студентські омбудсмани (США, Велика Британія, Канада, Російська Федерація). Так, запровадження військового омбудсмана пояснюється тим, що військовослужбовці належать до соціальної групи, яка має особливий правовий статус, пов'язаний зі специфікою їх діяльності, а також обумовлений тим, що вони зазнають найбільш активного юридичного впливу, окрім загальних законів, на них поширюється спеціальне законодавство, яке регламентує порядок проходження військової служби. Зазначимо, що омбудсмен у справах дітей – орган, утворений для захисту прав та інтересів дитини. Необхідність створення посади спеціалізованого омбудсмена в інтересах дітей обґрунтовується

щонайменше трьома причинами: по-перше, діти через особливості свого психічного і фізичного розвитку вимагають особливого підходу; по-друге, через відсутність життєвого досвіду і певною мірою залежного становища вони не завжди самостійно можуть захистити свої права і законні інтереси; по-третє, благополуччя та нормальний розвиток дітей визначають майбутнє будь-якої країни [7].

Регіональні омбудсмани діють у Великобританії (на рівні Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії), Франції, ФРН, Канаді (у провінції Альберта, Саскачевані, Британській Колумбії, Манітобі), Швейцарії, Бельгії, США (на рівні таких штатів, як Гавайї, Небраска та ін.).

Місцеві омбудсмани сьогодні діють у США (окрузі Дейтон-Монтгомері (штат Огайо), Сіетл-Кінг (штат Вашингтон)). Зазначені місцеві омбудсмани відносяться до представницького інституту. Це пов'язано з тим, що директор служби (омбудсман) призначається на п'ять років рішенням 2/3 голосів депутатів кожної ради і може бути зміщений зі своєї посади, якщо за це проголосує така ж кількість членів рад [5].

Інтеграційні процеси у світі і в Європі, зокрема забезпечення гарантій прав і свобод людини і громадянина на міжнародному рівні сприяло створенню наднаціонального інституту омбудсмена, до якого відноситься, в першу чергу, омбудсман Європейського Союзу, Комісар з прав людини ООН та Комісар з прав людини Ради Європи [3].

Таким чином, інститут омбудсмана є ключовим інститутом демократичного суспільства, завдяки своєму особливому статусу, широким повноваженням у царині прав людини активно впливає на динаміку формування демократичної, правової держави, допомагає становленню в ній громадянського суспільства і робить все для належного дотримання прав людини органами державної влади і їх посадовими особами. Варто зазначити, що інститут омбудсмена в Україні знаходиться на стадії становлення та удосконалення. Це новий конституційний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина, що повністю ще не розкрив свого потенціалу, хоча й набуває належного визнання в українському суспільстві.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

3. Кавецька Н. Інститут омбудсмена: міжнародний досвід та українські реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/4509908/>
4. Косілова О. Інститут омбудсмена в механізмі правового захисту прав і свобод особи – світовий досвід та Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalactivity.com.ua/>
5. Куліш А.М. Світові моделі діяльності омбудсмена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.essuir.sumdu.edu.ua/>
6. Нєдов І. М. Місце інституту місцевого омбудсмена серед інших інститутів омбудсмена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Ur-2-2010/049-54.pdf>
7. Сіра І.Б. Становлення інституту Уповноваженого з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12SIBPDU.pdf>

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Короєд Сергій Олександрович

*кандидат юридичних наук, заступник начальника науково-дослідної
частини Відкритого міжнародного університету розвитку людини
«Україна» (м. Київ)*

Перебудова судової системи, створення нового законодавства, вдосконалення форм судочинства були задекларовані в Концепції судово-правової реформи в Україні 1992 року як головна мета судово-правової реформи того часу і формування незалежної судової влади. Створення цілеспрямованої, науково обґрунтованої методологічної основи розвитку правосуддя в Україні; визначення шляхів удосконалення законодавства у цій сфері – стало основним завданням Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів 2006 року, якою було передбачено, що правила судочинства не мають бути переобтяжені формальностями. Для забезпечення права особи на швидке поновлення своїх прав, особливо у нескладних справах, судову процедуру потрібно спростити там, де таке спрощення не порушуватиме інтересів сторін у справедливому вирішенні справи. Одночасно потрібно передбачити ефективні механізми для запобігання недобросовісному використанню учасниками судочинства своїх процесуальних прав. Було проголошено, що правила судової процедури мають слугувати ухваленню правосудного рішення у справі та забезпечити рівні гарантії учасників процесу щодо судового захисту їх прав, з дотриманням розумних строків розгляду справ.

В результаті судової реформи 2010 року (коли було прийнято новий Закон України "Про судоустрій і статус суддів" від 7 липня 2010 року) було значно вдосконалено судову процесуальну діяльність в цивільних справах в плані підвищення її ефективності, – змінено порядок вручення судових повісток, скасовано обов'язковий характер попереднього засідання, виключено норму про обов'язкове скасування виданого судового наказу за заявою боржника про його скасування, скасовано інститут договірної підсудності, позивачу заборонено після початку розгляду справи по суті змінювати підставу або предмет позову, а відповідачу пред'являти зустрічний позов, скорочено строки на апеляційне та касаційне оскарження тощо. Але ці зміни остаточно не

вирішили всіх процесуальних проблем ефективного здійснення правосуддя в цивільних справах, що негативним чином позначається на захисті порушених і невизнаних прав, свобод та законних інтересів суб'єктів цивільних правовідносин, а також виконанні судом завдань цивільного судочинства.

Актуальність проблеми ефективності цивільного судочинства зумовлена й тим, що завершення судової реформи, зокрема реформування процесуального законодавства, найближчим часом очікувати марно, адже створити систему вирішення цивільно-правових спорів, яка б найбільш ефективно захищала порушені права та була б здатною оперативно і правильно вирішувати велику кількість цивільно-правових спорів, досі не вдається.

Прагнення створити ефективне цивільне судочинство – головна мета судово-правової реформи правосуддя в цивільних справах.

В цьому аспекті справедливо зауважує академік О.Д. Крупчан, що досі актуальним залишається питання підвищення ефективності цивільного судочинства та забезпечення своєчасності вирішення цивільних справ за рахунок внутрішніх резервів судової системи в межах існуючого порядку судочинства, а також удосконалення такого порядку [1].

Як слушно зазначає М.І. Клеандров, судова влада – основа правосуддя – трьохсегментна і включає: судоустрійний, судочинний сегменти і сегмент статусу осіб, які безпосередньо здійснюють правосуддя. Він вважає, що варто розвивати і вдосконалювати ці три взаємопов'язаних сегменти [2].

Ми приєднуємось до наведеної думки та вважаємо, що проблема ефективності правосуддя в цивільних справах підлягає вирішенню комплексно, як організаційними засобами (рівномірне навантаження на суддів, належне матеріальне забезпечення судів, достатня кількість кваліфікованих суддівських кадрів, їх добросовісне відношення до справи і повага до закону тощо), так й шляхом вдосконалення цивільного процесуального регулювання, адже ефективність цивільного судочинства залежить, передусім, від якості процесуального регламенту всіх стадій процесу та пов'язане із диференціацією та оптимізацією процесу, спрощенням і прискоренням судових процедур, наданням нового тлумачення розуміння змісту цивільних процесуальних інститутів, від реалізації яких прямо залежить ефективність цивільного судочинства, наділенням суддів такими процесуальними повноваженнями в процесі, які б дозволяли їм виконувати правосудні функції, втручаючись в диспозитивні і змагальні права сторін.

Теоретичні основи процесуального права, питання вдосконалення окремих процесуальних інститутів, оптимізації цивільного судочинства,

диференціації та оптимізації процесу і спрощення судових процедур розглядали в своїх роботах такі вчені-процесуалісти, як Н.О. Батурина, Г.П. Батуров, А.Т. Боннер, С.С. Бичкова, В.І. Бобрик, С.В. Васильєв, Є.В. Васьковський, М.А. Вікут, І.В. Губенок, Л.Є. Гузь, К.В. Гусаров, С.Л. Дегтярьов, С.Ф. Демченко, В.М. Жуйков, В.В. Комаров, В.А. Кройтор, О.Д. Крупчан, Т.Л. Курас, Д.Д. Луспеник, Т.Г. Морщакова, Ю.В. Навроцька, О.В. Немировська, І.Л. Петрухін, М.А. Плюхіна, Н.О. Рассахатська, В.І. Саранюк, І.В. Решетнікова, В.І. Тertiшніков, Г.П. Тимченко, М.К. Треушніков, О.І. Угриновська, І.В. Удальцова, С.Я. Фурса, А.В. Цихоцький, І.І. Черних, О.П. Чистякова, Н.А. Чечіна, М.С. Шакарян, П.І. Шевчук, М.Й. Штефан, К.С. Юдельсон, В.В. Ярков та ін. Проте проблеми ефективності судочинства взагалі, й цивільного зокрема, на монографічному рівні досліджували ґрунтовно лише декілька науковців (А.Д. Бойков, С.Ф. Демченко, І.Л. Петрухін, М.А. Плюхіна, В.І. Саранюк, А.В. Цихоцький) [3].

При цьому, до кола більшості досліджень вчених входили переважно питання організації судочинства, а не процесуального регламенту його здійснення.

Проте фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на покращення судочинства у цивільних справах в цілому в Україні не проводилося, так само, як й не сформульовано досі концептуального бачення теоретичних засад ефективності цивільного судочинства, саме поняття "ефективне цивільне судочинство" залишається неоднозначним; зміст правосуддя в цивільних справах та його призначення в правовій, соціальній державі науковцями тлумачиться по-різному, що не дозволяє окреслити напрями реформування цивільного процесуального законодавства та вдосконалити таким чином судову форму захисту прав громадян в порядку цивільного судочинства.

Актуальність цієї проблеми підсилюється тим, що деякі авторитетні вчені-процесуалісти вважають, що ефективність правосуддя залежить, в основному, не від суду, а від діяльності приставів-виконавців [4], чим фактично заперечується залежність ефективності цивільного судочинства від цивільної процесуальної форми його регламентації.

Крім того, необхідність звернення до проблеми ефективності правосуддя в цивільних справах зумовлена й тим, що саме в системі судів цивільної юрисдикції розглядаються і вирішуються справи, які зачіпають інтереси мільйонів людей, яких держава визнає найвищою соціальною цінністю. Так, зокрема, за даними судової статистики, судами загальної юрисдикції по першій інстанції розглянуто цивільних справ: у 2001 році – 1 млн 272,9 тис.; у 2002 році – 1 млн 457 3 тис.; у 2003 році – 1 млн 607 9 тис.; у 2004 році – 1 млн 896,8 тис.; у 2005 році – 1 млн 648 тис.; у 2006 році – 1,5 млн; у 2007 році – 1 млн 705 тис.; у 2008 році – 1 млн

923 тис.; у 2009 році – 1 млн 830 тис.; у 2010 році – 2 млн 548,2 тис.; у 2012 році – 1 млн 650,1 тис.

Отже, кількість цивільних справ, що розглядаються в порядку цивільного судочинства, безумовно свідчить, що цивільне правосуддя є найпоширенішою і пріоритетною формою судового захисту порушених прав.

Водночас дані судової статистики свідчать, що відсоток цивільних справ, розглянутих з порушенням встановленого строку, а також скасованих чи змінених судових рішень протягом 2006–2012 року залишається майже незмінним (середній показник по Україні становить біля 10 % і 3 % відповідно).

В умовах підвищення ролі суду в Українській державі і необхідності його функціонування як універсального інституту для правового вирішення будь-якого правового конфлікту в суспільстві та забезпечення реальної прямої дії Конституції України (ст. 8), яка гарантує право кожного на судовий захист і право захищати свої права будь-якими, незабороненими законом засобами (ст. 55), сьогодні дійсно актуальним є дослідження теоретико-правових основ та практичних проблем підвищення ефективності правосуддя в цивільних справах.

Як зробити цивільне судочинство більш ефективним, які критерії оцінки такої ефективності та основні напрями її підвищення, – є основними питаннями науки цивільного процесуального права, а їх вивчення та вироблення пропозицій, які сприятимуть підвищенню ефективності правосуддя в цивільних справах, й має стати основою нового ґрунтового дослідження та розв'язання проблеми ефективності цивільного судочинства.

Література:

1. Проблеми оптимізації цивільного процесу в Україні : монографія / Берестова І. Е., Бичкова С. С., Бобрик В. І. та ін., за ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана. – К. : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – С. 6.
2. Клеандров М. И. Современные проблемы судебной реформы в Российской Федерации / М. И. Клеандров // Лекции и доклады членов Российской академии наук в СПбГУП (1993–2013) : в 3 т. / сост., науч. ред. А.С. Запесоцкий. Т. 1 : Лекции : авторы от "А" до "М". – СПб. : СПбГУП, 2013. – С. 434.
3. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам : Дис... д-ра юрид наук / А. В. Цихоцкий. – Новосибирск, 1998. – 612 с.; Плюхина М. А. Процессуальные средства обеспечения эффективности судопроизводства по гражданским делам : Автореф. дис... канд. юрид. наук / М. А. Плюхина. – Екатеринбург, 2002.

– 22 с.; Петрухин И. Л. Теоретические основы эффективности правосудия / И. Л. Петрухин, Г. П. Батуров, Т. Г. Морщакова. – М. : Наука, 1979. – 392 с.; Бойков А. Д. Проблемы эффективности судебной защиты : Автореф. дис... д-ра юрид. наук / А. Д. Бойков. – М., 1974. – 34 с.; Демченко С. Ф. Теоретико-методологічні засади ефективності господарського судочинства : Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 / С. Ф. Демченко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 36 с.; Саранюк В. І. Шляхи вдосконалення організації господарського процесу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / В. І. Саранюк ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К., 2011. – 20 с.

4. Шакарян М. С. Проблемы доступности и эффективности правосудия в судах общей юрисдикции / М. С. Шакарян // Проблемы доступности и эффективности правосудия в арбитражном и гражданском судопроизводстве : Материалы Всероссийской научно-практической конференции, 31 января – 1 февраля 2001 г. – М., 2001 [Электронный ресурс] / Веб-сайт Юридической фирмы «Лиджист». – Режим доступа : <http://www.legist.ru/conf/Shakaryan.htm>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ УХВАЛ СУДУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Майка Максим Борисович
юрист приватної практики

Включаючи ухвалу суду до категорії «судових рішень», законодавець, одночасно, резолютує можливість поширення правового режиму стадії виконання судового рішення на процедуру реалізації даної категорії судових актів. Зокрема, Розділ 6 ЦПК України [5] законодавець іменує «процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень»; ч.2 ст.368 ЦПК України передбачає можливість за кожним судовим рішенням видачу виконавчого листа; п.2 ч.2 ст.17 ЗУ «Про виконавче провадження» [3] відносить ухвали судів у цивільних справах до виконавчих документів. Вживаючи словосполучення «судове рішення», яке на відміну від поняття «рішення суду» включає, в тому числі, і ухвали суду, законодавець не виключає можливості застосування названих положень законодавчих актів до процедури виконання ухвали, та, водночас, обумовлює необхідність виокремлення особливого інституту правових норм, якими здійснюватиметься регламентування процедури виконання вказаної категорії судових актів.

Проблематика виконання ухвал суду у цивільних справах знаходить своє відображення у роботах провідних науковців сучасності (Верба-Сидор О.Б., Щербак С.В., Ігорін В.П., Фурса С.Я., А. О. Павлушината) та не втрачає актуальності серед юристів-практиків (Зейкан Я.П., Кисіль В.Р., Оберкович П.Н.).

Виконання судових рішень становить собою діяльність суб'єктів суспільних відносин спрямованих на реалізацію резолютивної частини судового рішення. Виокремлення форми примусового та добровільного виконання судових рішень є досить умовним, оскільки процедуру виконання ряду судових актів, реалізація яких здійснюється в силу закону уповноваженими суб'єктами, не можна вважати ні примусовим, ні добровільним (ухвала про відвід судді, ухвала про судове доручення). Розуміючи під примусовим виконанням судових рішень діяльність органів державної влади та їх посадових осіб щодо реалізації або легітимування положень визначених судовим рішенням, що включає можливість застосування засобів державного примусу з метою забезпечення об'єктивної реалізації правового порядку визначеного судовим рішенням, зазначаємо, що ознака примусовості виконання характерна лише для частини судових рішень (рішення про стягнення, ухвала про поворот виконання, ухвала про накладення адміністративного стягнення за неповагу до суду, ухвала про видалення з залу судового засідання та ін.). Одним із способів примусового виконання судового рішення, поряд із іншими, є його реалізація у межах виконавчого провадження. Вважаємо, що судові рішення є засобом легітимування поширення певного правового порядку на суспільні відносини, а примусове виконання – механізмом поширення засобів державного примусу на визначені судовим рішенням суспільні відносини. Добровільне виконання судового рішення здійснюється без участі спеціально уповноважених органів державної влади та без застосування заходів державного примусу.

Аналізуючи особливості виконання ухвал суду у цивільному процесі, відзначаємо, що дисертаційним дослідженням Лисенко Л.С. систематизовано критерії класифікації ухвал суду, основними з яких визначено інституційні повноваження суду, яким постановлено ухвалу; суб'єктний склад суду, що виносить ухвалу; процесуальну форму ухвали; характер вирішення ухвалою вимоги, спрямованої на розвиток провадження у справі [2].

На наш погляд, доцільним є доповнення видів класифікації ухвал суду у цивільному процесі критерієм порядку та способу звернення до виконання. Зокрема, за наведеним критерієм, пропонуємо диференціювати ухвали суду, постановлені за правилами цивільного судочинства на три групи: ухвали суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України за правилами ЗУ «Про виконавче

провадження»; ухвали суду, виконання яких здійснюється поза межами виконавчого провадження без участі посадових осіб ДВС; ухвали суду, для яких законодавством не передбачена стадія виконання.

Даючи характеристику класифікації ухвал суду у цивільному процесі за критерієм порядку та способу звернення до виконання запропонованим автором, до ухвал суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України за правилами ЗУ «Про виконавче провадження» слід віднести ухвалу про забезпечення позову, ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду (у випадку розподілу судових витрат між сторонами), ухвалу про поворот виконання, ухвалу за результатами розгляду скарги на дії ДВС, ухвала про обмеження у праві виїзду за кордон, ухвалу про розстрочення, відстрочення виконання рішення суду, ухвала про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, ухвала про накладення адміністративного стягнення за неповагу до суду.

Ухвали суду, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України за правилами ЗУ «Про виконавче провадження», варто класифікувати на ухвали, виконання яких проводиться органами ДВС шляхом відкриття окремого виконавчого провадження (для даної форми виконання характерна ознака примусовості) та ухвали, виконання яких проводиться органами ДВС без відкриття окремого виконавчого провадження. До першої категорії відносимо ухвалу про забезпечення позову, ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду (у випадку розподілу судових витрат між сторонами), ухвалу про поворот виконання; до другої - ухвалу за результатами розгляду скарги на дії ДВС, ухвала про обмеження у праві виїзду за кордон, ухвалу про розстрочення, відстрочення виконання рішення суду, ухвала про визнання виконавчого листа таким що не підлягає виконанню.

Варто зазначити, що відповідно до п.2 ч.2 ст.17 ЗУ «Про виконавче провадження» [3] ухвала є виконавчим документом, що забезпечує примусове її виконання органами державної виконавчої служби, лише у випадках визначених законом. Таким випадком є, зокрема, положення ч.9 ст.153 ЦПК України, якими встановлено, що ухвала про забезпечення позову виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень. Виконання ухвали про залишення позовної заяви без розгляду (у випадку розподілу судових витрат між сторонами) та ухвали про поворот виконання здійснюється органами ДВС лише після видачі відповідного виконавчого листа в силу ч.2 ст.368 ЦПК України. Виконання ухвали суду за результатами розгляду скарги на дії ДВС органами державної виконавчої служби здійснюється на підставі ч.1 ст.389 ЦПК України, яка передбачає, що про виконання такої ухвали

відповідний орган державної виконавчої служби повідомляє суд і заявника не пізніше ніж у місячний строк з дня одержання ухвали суду [5].

Для інших ухвал віднесених автором до судових актів, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України за правилами ЗУ «Про виконавче провадження», нормами чинного законодавства не передбачено механізму їх реалізації в межах виконавчого провадження, проте, фактично, названі ухвали реалізуються органами ДВС. Наприклад, ухвала про тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за кордон, на підставі п.11.3 Наказу Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень» [4], направляється державним виконавцем не пізніше наступного дня після надходження для виконання до Адміністрації Державної прикордонної служби України; ухвала про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню створює для орану ДВС, згідно п.4 ст.49 ЗУ «Про виконавче провадження», обов'язок винесення постанови про закінчення виконавчого провадження. Щодо ухвали суду про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду, то тривалий час мала місце неоднозначна юридична практика її виконання: в одних випадках посадові особи органів ДВС після постановлення ухвали про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду виносили постанову про відкриття нового виконавчого провадження на її виконання, в інших – проводили її виконання у раніше відкритому на підставі виконавчого документа виконавчому провадженні. Станом на даний час, порядок виконання ухвали суду про розстрочення чи відстрочення виконання рішення суду регламентовано п.1 резолютивної частини Рішення КСУ по справі № 1-7/2013 від 26.06.2013, де зазначено, що ухвала про розстрочку виконання рішення суду не є підставою для відкриття нового виконавчого провадження, а підлягає виконанню у раніше відкритому на підставі виконавчого документа виконавчому провадженні.

Щодо ухвали суду про затвердження мирової угоди, то в окремих випадках, в залежності від її змісту, в разі її оформлення згідно вимог ст.18 ЗУ «Про виконавче провадження» законодавець допускає примусову реалізацію її положень за правилами виконавчого провадження. На нашу думку, мирова угода, за своєю правовою природою є близькою до правочину, тому зобов'язання визначені нею не є безспірними. Вважаємо, що для примусової реалізації умов мирової угоди, у разі ухилення однієї із сторін від її виконання, необхідним є легітимування її положень рішенням суду за результатами розгляду позову про спонукання до виконання мирової угоди. Аналогічна позиція кореспондується з практикою суду касаційної інстанції (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 грудня 2011 року).

Поширюючи механізм виконання судових рішень визначений ЗУ «Про виконавче провадження» на окрему категорію ухвал суду постановлених за правилами цивільного судочинства, законодавець, в частині випадків, не встановлює способу, порядку та особливостей реалізації визначеної групи судових актів, що створює передумови для формування неоднорідної юридичної практики, унеможлиблює ефективне та своєчасне виконання судових рішень.

З метою забезпечення формування належного законодавчого механізму виконання ухвал суду у цивільних справах органами державної виконавчої служби пропонуємо:

1. Внести зміни та доповнення до ЦПК України, якими визначити суб'єктний склад правовідносин на стадії виконання ухвал суду у цивільному процесі, виділити категорії ухвал, виконання яких здійснюється органами Державної виконавчої служби України за правилами ЗУ «Про виконавче провадження»; ухвал суду, виконання яких здійснюється поза межами виконавчого провадження без участі посадових осіб органів ДВС; ухвал, для яких законодавством не передбачена стадія виконання.

2. Положення ЗУ «Про виконавче провадження» доповнити правовими норми, які встановлюють порядок, спосіб та особливості примусового виконання ухвали про забезпечення позову, ухвали за результатами розгляду скарги на дії ДВС, ухвали про розстрочення, відстрочення виконання рішення суду.

Література:

1. Верба-Сидор О.Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні [Текст]: автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Верба-Сидор О.Б. – Л., 2012 . – 19 с.
2. Лисенко Л. С. Ухвали в цивільному процесі України [Текст]: автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. С. Лисенко . – К., 2012 . – 19 с.
3. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 1878-V [Текст]// Відомості Верховної Ради. –1999. —№24. —Ст.207.
4. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV [Текст]// Відомості Верховної Ради. –2003. —№40-42. —Ст.492.

ВЧИНЕННЯ ОХОРОННИХ ДІЙ НОТАРІУСАМИ УКРАЇНИ

*Малогрищенко Дар'я Олександрівна
студентка юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

На сьогодні, в Україні нотаріат як інститут громадянського суспільства виконує функцію охорони та захисту гарантованих Конституцією та законодавством України прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій нотаріусами від імені держави України.

Аналізуючи положення Закону України «Про нотаріат», маємо можливість визначити, що нотаріальні провадження різняться за собою за певними критеріями. Наприклад, К. Юдельсон виокремлює: а) посвідчення угод; б) засвідчення безспірних обставин; в) охоронні дії; г) встановлення правового положення відсутнього; д) підтвердження майнових прав; е) забезпечення зобов'язань; ж) сприяння виконанню зобов'язань; з) забезпечення доказів; й) примус до виконання безспірних обов'язків, далека від досконалості. Саме при такому поділі виокремлюють і нотаріальне провадження при вчиненні охоронних дій. Серед основних охоронних дій, вчинюваних нотаріусом, виділяють: накладання заборони відчуження нерухомого майна; вжиття заходів до охорони спадкового майна; прийняття документів на зберігання.

Так, заборона відчуження об'єкта нерухомого майна, безумовно є одним з найважливіших правових інструментів, що забезпечує і охороняє права та інтереси кредитора і водночас сприяє належному виконанню зобов'язань боржником.

Для того, щоб визначити поняття «накладання заборони», необхідно з'ясувати її сутність. В даному випадку, важко не погодитись з підходом Л.С. Сміян, за яким сутність цієї нотаріальної дії полягає у забезпеченні охорони визнаних прав інших осіб на нерухоме чи рухоме майно від незаконного його відчуження власником. Тобто, коли на майно накладено заборону на його відчуження, то власник конкретного об'єкта нерухомого майна не може розпорядитися ним, оскільки не має одного з елементів права власності - розпорядження цим майном, або ж не може розпорядитися ним без дозволу певних осіб, які мають чітко визначені конкретні майнові вимоги, що можуть бути реалізовані.

Відповідно до під п. 1.1 п. 1 гл. 15 розд. II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України нотаріус накладає заборону щодо відчуження житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, майнових прав на нерухоме майно і транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, за

місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін правочину, у зв'язку з яким накладається заборона.

Заборона відчуження накладається тільки у випадках, визначених законом. Це такі випадки:

- за повідомленням установи банку, підприємства або організації про видачу громадянину позики (кредиту) на будівництво, капітальний ремонт чи купівлю жилого будинку (квартири);

- при посвідченні договору застави (іпотеки) житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, майнових прав на нерухоме майно, а також транспортного засобу, що підлягає державній реєстрації, або при посвідченні договору про внесення змін щодо предмета застави (іпотеки), якщо це передбачено договором;

- за зверненням органу опіки та піклування з метою захисту особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає у жилому будинку, квартирі, іншому приміщенні, на відчуження якого накладається заборона;

- при посвідченні договору довічного утримання (догляду);

- за повідомленням іпотекодержателя;

- при видачі свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно спадкоємцям фізичної особи, оголошеної померлою (строком на п'ять років);

- при одержанні повідомлення про смерть одного з подружжя, які за життя склали спільний заповіт подружжя;

- при посвідченні спадкового договору;

- у всіх інших випадках, передбачених законом.

Накладання заборони щодо відчуження провадиться шляхом вчинення напису про це на повідомленні банку, іншої юридичної особи про видачу позики (кредиту) на будівництво, капітальний ремонт чи купівлю житлового будинку, квартири, а також на примірниках договору, заповіту, копії рішення іншого компетентного органу.

Слід підкреслити, що накладення заборони щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно) підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі заборон відчуження об'єктів нерухомого майна.

Другою основною охоронною дією нотаріуса є вжиття заходів щодо охорони спадкового майна.

Під вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна слід розуміти комплекс організаційно-правових заходів, спрямованих на його збереження, що здійснюються нотаріусом (органом місцевого самоврядування), зберігачем (охоронцем, банком, музеєм тощо),

виконавцем заповіту і тривають переважно від моменту проведення опису спадкового майна до прийняття спадщини спадкоємцями. Метою такої нотаріальної дії, як вжиття заходів щодо охорони спадкового майна, є забезпечення його збереження, а також запобігання його можливному псуванню, загибелі чи розкраданню.

Інколи перешкодою для вжиття заходів щодо охорони спадкового майна є моральний аспект, так як нагадування про матеріальні інтереси спадкоємців або інших зацікавлених осіб розцінюється родичами померлого як зневага до почуття скорботи.

Охорона спадкового майна здійснюється в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкодавця. Також згідно з ч. 5 ст. 1277 ЦК України охороні до визнання його відумерлим підлягає також спадкове майно, яке не прийняте спадкоємцями.

Нотаріус чи інша уповноважена на вчинення-нотаріальних дій особа на підставі звернення до неї заявника із письмової заявою чи надходження відомостей про необхідність вжиття заходів щодо охорони спадкового майна має перевірити чи належить вчинення цієї нотаріальної дії до його компетенції. Крім того, ст. 60 Закону України «Про нотаріат» передбачено, що нотаріус з власної ініціативи може вживати заходів щодо охорони спадкового майна (ст. 1221 ЦК)

Вжиття заходів щодо охорони спадкового майна передбачає здійснення опису спадкового майна і передачу його на зберігання, що не являють собою окремих нотаріальних дій, а є складовими частинами однієї нотаріальної дії - вжиття заходів щодо охорони спадкового майна. Обов'язково необхідною при проведенні опису майна є особиста присутність нотаріуса (або посадової особи органу місцевого самоврядування), виконавця заповіту (у разі наявності) та двох свідків.

Як і під час вчинення будь-яких інших нотаріальних дій, нотаріус не може описати спадкове майно, якщо спадкоємці не дійшли згоди, зокрема, у разі наявності спорів щодо його вартості.

На практиці трапляються випадки, коли нотаріуса не допускають до проведення опису майна. В такому разі нотаріус складає про це акт і роз'яснює спадкоємцям, що вони можуть звернутися до суду про розподіл спадкового майна.

Важливим є те, що опис спадкового майна передбачає занесення до акта опису відомостей про абсолютно все наявне в місці вчинення нотаріальної дії майно. Таким чином, під час проведення опису не допускається вилучення певного майна будь-якими особами. Тобто, вилучення будь-яких об'єктів з акта здійснюється виключно на підставі рішення суду.

Якщо під час вжиття заходів щодо охорони спадкового майна з'ясується, що у складі спадщини є майно, що потребує утримання,

догляду, вчинення інших фактичних та юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус, у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту, на підставі заяви заінтересованої особи, укладає договір на управління спадщиною з цією особою.

Слід також зазначити, що ч. 3 ст. 61 Закону України "Про нотаріат" сформульовано неточно. Зокрема, формулювання "розтрата або приховування спадкового майна" не знайшло свого відображення в Кримінальному кодексі, де вказується на "невиконання або неналежне виконання обов'язків особою, якій доручено зберігання чи охорону чужого майна". У цьому випадку важливим є узгодження норм зазначених законодавчих актів, а саме - шляхом внесення відповідних змін до Закону України "Про нотаріат".

Не менш важливим питанням є передача на зберігання окремих видів спадкового майна. Майно, для якого не встановлено особливого порядку зберігання, передається одному з присутніх спадкоємців, а якщо спадкоємців на місці немає, то нотаріус може передати на зберігання спадкове майно сторонній особі або представникові житлово-експлуатаційної організації. Для деяких видів спадкового майна встановлено особливий порядок його зберігання, враховуючи саме специфіку таких предметів.

Ще однією дією охоронною дією нотаріусів є прийняття на зберігання документів. Воно, як й інші нотаріальні провадження, може мати як самостійний характер так і входити як складова до нотаріального процесу, наприклад при вжитті заходів до охорони спадкового майна.

Прийняття на зберігання документів вчиняється на прохання зацікавленої особи. При цьому мають бути чітко визначені строки зберігання.

Слід зазначити, що закон не обумовлює жодних обмежень мінімальних чи максимальних строків, протягом яких нотаріус має право зберігати передані документи. Так, їх повернення пов'язується із заявленням особою вимоги про повернення документів. Разом з тим згідно з формою свідоцтва про прийняття на зберігання документів обов'язковим є зазначення в його тексті строку, на який передаються документи. Зазначення строку зберігання слід визнати необхідним елементом цієї нотаріальної дії, тому доцільним є зазначення цього і в нормах Закону України "Про нотаріат".

На практиці, в таких випадках, нотаріуси використовують поняття «До ліквідації» або «Доки не мине потреба».

Прийняті на зберігання документи повертаються на вимогу особи, яка здала їх на зберігання, або на вимогу уповноваженої нею особи при пред'явленні свідоцтва і примірника опису чи за рішенням суду та це не є нотаріальною дією.

Тобто, основне значення нотаріального провадження при вчиненні охоронних дій - зберігання майна, документів, доказів до певного визначеного законом строку або згідно з умовами, що впливають з угод, задля захисту прав громадян.

Звичайно, є певні проблеми в контексті вчинення охоронних дій нотаріусами, проте, вони, загалом стосуються унормування законів та підзаконних нормативно-правових актів, а не втілення даних норм в практичній площині.

Література:

1. Желіховська Ю. В. Охорона цивільних прав та інтересів нотаріусом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид наук: спец. 12.00.03/– К. 2012р. – 20с.
2. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 р.
5. Панталієнко Я. П. Процедура вчинення нотаріальних проваджень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Панталієнко Ярослава Петрівна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2010. – 20 с.
6. Сміян Л.С., Нікітін Ю.В., Хоменко П.Г. Нотаріат в Україні: Навчальний посібник (2-е вид., стереотип.)/ Заред. Ю.В. Шкітіна. - К.: КНТ, 2008. - 680 с.
7. Фурса С.Я. Теорія нотаріального процесу. Науково-практичний посібник. К.:Алерта. Центр учбової літератури, 2012.-920 с.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.

СПАДКУВАННЯ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Погосян Олена Олександрівна
студентка юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

В Україні, як і в інших країнах континентальної системи права, під спадкуванням розуміють перехід прав та обов'язків (спадщини) від померлої особи до її спадкоємців. Тобто, мова йде про універсальне правонаступництво спадкоємців щодо прав та обов'язків спадкодавця. На сьогоднішній день актуальним є питання спадкування з іноземним елементом.

Передумовою виникнення спадкових відносин з іноземним елементом є рух суб'єктів різних країн через державні кордони й поширення майнових відносин на міждержавному просторі. Територіальні бар'єри між різними державами почали долатися особливо активно у другій половині ХХ сторіччя: представники багатьох верств населення з різних куточків планети активно пересікають міждержавні кордони, залишаючи при цьому своїх родичів і своє майно у різних країнах. Мобільність населення дедалі зростає, що зумовлює збільшення кількості випадків поселення громадян однієї країни на території іншої. Це приводить до того, що спадкодавці можуть мати спадкоємців у різних країнах або можуть залишати своє нерухоме спадкове майно на території кількох держав (до збільшення проблем спадкування призводить тенденція до придбання іноземцями нерухомого майна в країнах зі сприятливим кліматом: Франція, Португалія, Італія, Іспанія, до числа яких належить і Україна).

Визначення поняття "іноземний елемент" наводиться в п. 2 ч.1 ст. 1 Закону України "Про міжнародне приватне право". Іноземний елемент - це ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм:

- хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою;
- об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави;
- юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави.

Джерела правового регулювання участі іноземного елемента у спадкуванні поділяються на дві групи: національне законодавство та міжнародні договори, в яких бере участь Україна.

Загальні національні засади регулювання правовідносин з іноземним елементом встановлені Конституцією України, статті якої гарантують забезпечення, охорону і захист прав і свобод людини. Ст.26 Конституції України закріплює, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Також згідно зі ст.3 Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" - іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

На практиці доволі часто виникають питання, пов'язані із застосуванням колізійних норм щодо спадкування з іноземним елементом. Колізію в

такому спадкуванні слід визначити як правову ситуацію, в якій відносини по спадкуванню пов'язані з двома чи більше національними системами права, що шляхом взаємодії здатні їх регулювати. Вирішення різних спадкових спорів, як правило, породжує майнові відносини, що входять до системи відносин власності однієї держави, і взаємодіють із системою власності іншої держави. Це дає підстави кожному з правопорядків претендувати на врегулювання цих відносин.

Відповідно до ст. 70 Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкові відносини з іноземним елементом регулюються правом держави, в якій спадкодавець мав останнє місце проживання (*lexdomicilii*), якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був.

Цивільний кодекс України, а саме ст.1221 визначає, що «місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна — місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Необхідність з'ясування місця переважного проживання спадкодавця виникає тоді, коли він проживав удвох чи декількох державах, і жодне з них не може із впевненістю бути місцем його постійного проживання. У цьому випадку потрібно насамперед виключити з числа місць переважного проживання ті держави, де спадкодавець тимчасово перебував, аз тих місць, що залишилися, віддати перевагу тій державі, з якою у нього склалися найбільш тісні зв'язки— насамперед з точки зору тривалості проживання спадкодавця та наявності в ній «осілого» характеру проживання (наприклад, наявність роботи, житла тощо).

При цьому Закон України «Про міжнародне приватне право» предметно розмежував юрисдикцію в справах про успадкування нерухомості, встановивши нормою ст. 71 компетенцію застосування закону держави місця знаходження нерухомості незалежно від останнього місця постійного проживання спадкодавця — власника нерухомості.

Ще одним винятком із цього загального правила - останнього місця проживання як визначального місця відкриття спадщини - є положення тієї ж ст. 71 Закону, яке передбачає виключну українську юрисдикцію успадкування належних іноземним спадкодавцям прав на активи, що підлягають державній реєстрації в Україні (наприклад, акції, транспортні засоби тощо), тобто на них поширюється юрисдикція компетентних органів України.

Як зазначалося вище, врегулювання спадкових відносин з іноземним елементом здійснюється за допомогою міжнародних договорів, зокрема

договорів про надання правової допомоги та консульських угод та конвенцій. З-понад двадцятьма державами світу Україна як суверенна, незалежна держава уклала міжнародні договори про правову допомогу та правові відносини у цивільних справах (порядок їхньої дії на території України визначається Законом України «Про міжнародні договори України»). Вони встановлюють один із основних принципів, якому підпорядковуються правовідносини спадкування. Ідеться про принцип зрівнювання в правах, який є основою національного режиму, оскільки визначає основні аспекти прав іноземців, що виникають при спадкуванні. Найбільш стисло цей принцип визначено у ст. 36 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах: «Громадяни однієї Договірної Сторони можуть набувати на території іншої Договірної Сторони право на майно і інші права, одержуючи спадщину за законом або розпорядженням у випадку смерті на тих самих умовах і в такому ж обсязі, що і громадяни цієї Договірної Сторони».

Правові відношення щодо спадкування нерухомого майна регулюються договорами за єдиним принципом, а саме: до правовідносин щодо спадкування нерухомого майна застосовується законодавство Договірної Сторони, на території якої знаходиться таке майно (*lex rei sitae*). Такий порядок встановлено і Конвенцією СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах.

Доволі часто на практиці виникає колізія норм національного законодавства щодо спадкування, наприклад, одна з яких (ч.4 ст.81 Земельного кодексу України) допускає прийняття сільськогосподарських земель у спадщину, а інші (ч. 2 ст. 81, ч. 2 ст. 82 ЗК України) не допускають виникнення права власності на ці ділянки.

Отже, істотною особливістю регулювання спадкових відносин з іноземним елементом є те, що норми спадкового права в міжнародному приватному праві України не містять прямого припису щодо того, як вирішити справу, оскільки норми лише вказують, яке законодавство треба застосувати. Також складнощі на практиці виникають у зв'язку з формою заповіту, можливістю реалізації автономії волі у заповітах. Варте уваги і те, що спадкові відносини з іноземним елементом регулюються правом держави, в якій спадкодавець мав останнє місце проживання, та проблема полягає в тому, що спадкодавці можуть мати спадкоємців у різних країнах, тобто вони можуть залишати своє спадкове майно в кількох країнах.

Література:

1. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24.05.1993р.
2. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р.
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р.
4. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р.
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001р.
6. Конвенція СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993р.
7. Конституція України від 28.06.1996 р.
8. Кармаза О. О. Особливості розгляду у суді справ про спадкування за позовом про визнання права власності на житло / О. О. Кармаза // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3. – С. 67–71.
9. Кармаза О. О. Міжнародне спадкове право: Науково-практичний посібник / О. О. Кармаза. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. – 328 с.
10. Савченко А.С. Спадкування нерухомості іноземцями в Україні: надбання чи втрата // Форум права. -2008. -№ 2. –С.420-424 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08sasnv.pdf>
11. Самойлов М.О. Колізійні питання законодавства України щодо спадкування нерухомості іноземцями. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 1). С. 288-294.
12. Розгон О. Колізійні питання спадкування за наявності іноземного елемента відносно здатності до складання заповіту та форми заповіту в сучасному українському законодавстві. Мала енциклопедія нотаріуса. № 6, 2009 р.
13. Сорока Н. Юрисдикційні питання у процесі спадкування з іноземним елементом. Мала енциклопедія нотаріуса. № 5, 2013 р.
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ БАНДИТИЗМУ І РОЗБОЮ

Бонь Богдан Олександрович

студент, Київський національний торговельно-економічний університет

Нині статистика вчинення корисливих злочинів групами осіб зростає з геометричною прогресією, саме тому актуальним є дослідження двох діянь передбачених Кримінальним кодексом України (далі – ККУ) схожих за складами злочинів: “бандитизм” (ст 257 ККУ) та “розбій” (ч. 4 ст. 187 ККУ).

Дослідженням цієї проблеми займалися такі відомі вчені-криміналісти, як М. Коржанський, В. Кудрявцев, В. Навроцький Л. Гаухман, В. Биков, Б. Петухов С. Тарарухін, А. Алексєєв, Ж. Каракетов ті інші. В даній публікації буде розглянуто спільні ознаки складів злочинів, їх відмінності, та зроблена спроба вирішити проблеми кваліфікації.

Аналіз кримінально-правової доктрини дозволяє стверджувати, що злочини вчинені організованими групами з метою порушення права власності чи громадської безпеки є менш суспільно небезпечними аніж злочини вчинені бандами. Спільною ознакою цих злочинів є висока суспільна небезпека. Зауважимо, що складно довести, що має більшу суспільну небезпечність – напад вчинений бандою з корисливих мотивів чи грабїж організованою групою. На наш погляд, суспільна небезпека від вчинення вищезазначених злочинів однакова. Проте законодавець дивним чином визначає санкції за бандитизм з корисливих мотивів та розбій вчинений групою осіб: від 5 до 15 років з конфіскацією майна та від 8 до 15 з конфіскацією відповідно [3].

Варто зазначити, що аналіз судової практики не дає чіткого роз’яснення різниці між цими злочинами, в постанові Пленуму Верховного Суду України від 23.12.05 №13 “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини вчинені стійкими злочинними об’єднаннями” також відсутнє чітке розмежування цих злочинів [1].

Тотожними є наслідки вчинення злочину передбаченого ст. 257 та ч. 4 ст. 187 ККУ, адже обидва мають ступінь тяжких або особливо тяжких злочинів. Крім того, до спільних ознак досліджуваних складів злочинів можна віднести і озброєність організованих груп, що вчиняють бандитизм чи розбій. Проте виходячи з диспозиції статті 257 ККУ зброя (мається на увазі вогнепальна, холодна та вибухова зброя) є обов’язковою ознакою банди, і використання інших засобів виключає кваліфікацію за статтею 257 ККУ, чого про організований розбій сказати не можна.

Варто вказати і на напад, як важливий елемент об'єктивної сторони обох злочинів. Відповідно до п. 18 вищезгаданої Постанови Пленуму обов'язковими ознаками організації банди є мета цієї діяльності - вчинення нападів - та озброєність її учасників або хоча б одного з них (в останньому випадку інші учасники мають знати про це й усвідомлювати можливість застосування зброї під час нападів) [1]. Можемо сказати теж саме і про розбій, адже однією з цілей злочинців є напад з метою заволодіння чужим майном.

Суб'єктивна сторона обох злочинів має схожі ознаки, як от прямий умисел на вчинення нападу з корисливих мотивів задля заволодіння чужим майном і з небезпекою для життя потерпілого. Суб'єкти злочинів ідентичні: фізичні осудні особи і відповідно до ч. 2 ст. 22 ККУ мають понижений вік притягнення до кримінальної відповідальності – 14 років [2].

Проаналізувавши вищенаведене, можна зробити висновок про схожість досліджуваних складів злочинів, відзначимо, що нині існують ідеї навіть про декриміналізацію бандитизму, адже склад цього злочину вже передбачений у ч. 4 ст. 187, але на наш погляд, це недоцільно, і декриміналізація бандитизму не призведе до зникнення бандитських угруповань як таких, тому нижче наведемо відмінні риси цих складів злочинів.

На відміну від розбою, вчинюваного організованою групою, при організації банди ніколи не буває елементу стихійності або випадковості. Банда – це більш організоване і стійке злочинне формування: її справами звичайно займаються один або кілька організаторів, попередній зговір учасників доповнюється розподілом ролей (включаючи періоди між вчиненням нападів), круговою порукою, з елементами ієрархії (підлеглих й дисципліни), створенням матеріального фонду для потреб банди в цілому та окремих її учасників (як за рахунок коштів, добытих бандою злочинним шляхом, так і за рахунок добровільних внесків її членів) [3].

Іншим також є і родовий об'єкт посягання злочинців, тому не можна не погодитись з законодавцем – такий об'єкт має різну природу і ці суспільні відносини потребують відповідного захисту.

Також ці злочини різняться ступенем стійкості, для розбою, вчиненого групою осіб, не є обов'язковим ієрархічне підпорядкування, чіткий розподіл ролей тощо.

Однією з найважливіших відмінностей є те, що бандитизм – один з небагатьох злочинів, який має усічений склад, і відповідно, законодавець переносить момент завершення злочину на більш ранню стадію виконання, тому бандитизм вважається вчиненим з моменту організації банди, не залежно від того чи були вчинені збройні напади чи ні. Розбій

же вважається закінченим лише у випадку застосування насильства, відповідно вчинення нападу, не зважаючи на те чи мало місце заволодіння майном [4]. Тому на нашу думку, наявність в ККУ такого складу злочину, як бандитизм має важливу превентивну функцію, яка забезпечує кримінальну відповідальність за створення банди, а не за шкоду нанесену суспільним відносинам.

Отже, можна зробити висновок, що розбій вчинений організованою групою і бандитизм з корисливих мотивів є окремими злочинами, які відрізняються родовим об'єктом, метою, ступенем стійкості та озброєністю.

Джерела:

1. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. N 13 // Вісник Верховного Суду України. - 2006. - N13.
2. Українська державність та право на рубежі сторіч // Регіональний науковий юридичний альманах / За заг. ред. проф., докт. юрид. наук Оборотова Ю.М – Одеса, 2006. – Випуск I – 160 с.
3. Головкін Б. Розмежування розбою вчиненого організованою групою, і бандитизму / Б. Головкін. // Вісник прокуратури. - 2006. - №8(62). - С. 53-61.
4. Быков В. Как разграничить бандитизм и разбой / В. Быков // Российская юстиция. – 2001. - № 3. - С. 52 -53.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Гришко Юлія Григорівна

студентка магістратури Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

Семенюк Олександр Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

Кримінально-правова охорона виборчих прав не можлива без чіткого визначення об'єкта відповідних посягань. Нажаль в юридичній літературі немає єдиного підходу до визначення безпосереднього об'єкта злочинів проти виборчих прав громадян. Проблема його визначення

полягає перш за все в неоднозначному розумінні змісту поняття «виборчі права» в КК України.

Аналіз виборчого (регулятивного) законодавства свідчить, про досить широкий перелік суб'єктивних виборчих прав які реалізуються в рамках виборчого процесу. До них, зокрема, належать: право обирати (активне виборче право); право бути обраним (пасивне виборче право); право на організацію і проведення виборів на підставі конституційних і законодавчих принципів; право брати участь у висуванні кандидатів; право брати участь у передвиборчій агітації; право брати участь у формуванні виборчих комісій; право на ознайомлення зі списком виборців; право брати участь у спостереженні за проведенням виборів і роботою виборчих комісій; право робити внески до виборчих фондів; право на безперешкодний доступ до інформації про себе (а також списку виборців в цілому), на уточнення цієї інформації з метою забезпечення її повноти та достовірності; право на участь у роботі виборчих комісій; право на фінансування виборчих компаній; право на оскарження порушень виборчих прав громадян; право на збереження виборчих документів після проведення виборів право на участь в інших заходах, пов'язаних із виборами та ін. Зазначений перелік не є вичерпним і носить відкритий характер.

Викладене вище свідчить, що поняттям «виборче право» не охоплюється лише конституційне право громадян обирати або бути обраним. Під ним також слід розуміти і право на будь-які інші дії пов'язані з підготовкою та проведенням виборів. Проте з усього переліку суб'єктивних виборчих прав кримінально-правовим захистом забезпечені лише окремі.

Визначаючи безпосередній об'єкт злочинів проти виборчих прав громадян, слід враховувати і те, що широке трактування виборчих прав дозволяє розглядати як безпосередні об'єкти механізму заподіяння шкоди не тільки конкретні предмети, а й умови (їх порушення), з якими законодавець прямо пов'язує реалізацію виборчих прав. Тому, безпосереднім об'єктом злочинів проти виборчих прав можуть також виступати суспільні відносини, які забезпечують реалізацію передбачених законодавством виборчих процедур при підготовці та проведенні виборів всіх рівнів. При цьому, в кожному конкретному випадку посягання здійснюється на різні сторони суспільних відносин, які забезпечені охороною в ст.ст. 157-159¹ КК України.

Враховуючи викладене вище, вважаємо, що безпосереднім об'єктом злочинів передбачених ст. 157 КК України є суспільні відносини пов'язані з реалізацією права громадян обирати (активне виборче право) та бути обраними (пасивне виборче право). Однак, реалізація права громадян бути обраним не можлива, без передбаченого виборчим законодавством права

громадян України на висунення кандидатів на виборчі посади. Так, відповідно до ст. 10 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. право висунання кандидата на пост Президента України належить громадянам України, які мають право голосу. Тобто, в ст. 157 КК України в однаковій мірі забезпечується охорона, як права громадян бути обраним на виборні посади, так і їх права висунання кандидатів на виборчі посади.

На відміну від ст. 157 КК України, безпосередніми об'єктами злочинів передбачених ст. 158-159¹ КК України є досить широкий перелік суспільних відносин, які забезпечують реалізацію передбачених законодавством виборчих процедур при підготовці та проведенні виборів всіх рівнів. Це суспільні відносини у сфері: виготовлення, зберігання чи використання виборчих бюлетенів та бланків відкріпних посвідчень (ч.ч.1-3 ст. 158 КК України); використання виборчих документів, для забезпечення нормальної організації та проведення виборів, правильного підрахунку голосів та встановлення результатів голосування (ч.ч. 5-8 ст. 158 України); проведення голосування на виборах (ч. 4 ст. 158 та ст. 158¹ КК України); формування бази даних Державного реєстру виборців, одержання та використання відомостей про виборців (персональних даних), які внесені до бази даних, а також захисту таких відомостей від несанкціонованого доступу до них (ч.ч.9-12 ст. 158 КК України); зберігання виборчих документів у державних архівних установах та ЦВК після проведення виборів (ст. 158² КК України); реалізації громадянином права на таємне голосування (ст. 159 КК України); фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку) (ст. 159¹ КК України).

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ – СКЛADOVA ПРАВА НА ЖИТТЯ

Губай Андрій Миколайович

студент, Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний світ розвивається стрімко. Але водночас із світом та суспільством, на жаль, так само існує розвиток хвороб, які прогресують та видозмінюються в таких темпах, за якими сучасна медицина не здатна встигнути. Результатом цього є виникнення нових суспільних відносин з приводу права на евтаназію особи, яка є невиліковно хворою.

Проблема запровадження інституту евтаназії виникла ще у XX сторіччі, але найбільших дискусій та суперечок, вона набула в останні 15 років. Існує три основні доктрини у сфері права на евтаназію:

- 1) категоричне заперечення евтаназії

- 2) застосування евтаназії залежно від волі людини
- 3) визнання права на евтаназію як складової права на життя.

У цій роботі, увага буде присвячена останньому науково-доктринальному погляду.

Евтаназія це - це умисні дії чи бездіяльність медичних працівників (або інших осіб), які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта (або «заяви на випадок смерті») або ж усного клопотання, у результаті яких реалізується право на гідну смерть.

Залежно від характеру діяння, у науковій літературі, евтаназія поділяється на:

Активну — це проведення певних дій із прискорення смерті невиліковно хворої людини, згідно з її проханням, з метою позбавлення тяжких страждань. Активна евтаназія може бути здійснена також спільними діями лікаря і пацієнта (наприклад, хвора людина вживає певні лікарські засоби, призначені лікарем, які є необхідними для настання смерті).

Пасивну (негативну) — це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важко хворого пацієнта, за умови, що пацієнт висловив прохання не здійснювати медичне втручання. [4, с.2-3]

На сьогодні, в нашій державі, евтаназія є прямо забороненою відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992. І будь-які дії спрямовані на позбавлення життя особи за її проханням не будуть усувати протиправності такого діяння. Відповідно, кримінальна кваліфікація таких діянь буде залежати від типу евтаназії. Якщо це активна евтаназія – ч. 1 або ч .2 ст. 115 Кримінального кодексу України (за умови наявності всіх інших ознак складу злочину), пасивна – ст. 136 або ст. 139 КК (ненадання допомоги хворому)

Заслуговує на увагу той факт, що в Кримінальному кодексі Української РСР 1922 року, певний час існувала примітка до ст. 143, яка встановлювала, що вбивство вчинене за наполяганням вбитого з почуття жалю, не карається. Але ця норма була дуже швидко скасована у 1923 році.

Серед країн, які визнали евтаназію, як складову права на життя на законодавчому рівні є: Сполучені Штати Америки, Нідерланди, Швейцарія. Причиною цього стала дискусія в суспільстві та наукових колах. Зокрема, американська дослідниця Ф. Фут, розглядаючи проблему евтаназії, зазначала, що рятуючи життя людини, лікарі не завжди роблять це на благо самої людини. Адже продовжуючи муки невиліковно хворого пацієнта, лікарі перетворюють право на життя в обов'язок. [6, 63-80]

Чинне законодавство базується на тому, що кожен має незаперечне право на життя, честь та гідність. Життя визнається однією із найбільших соціальних цінностей згідно ст. 3 Конституції України. Положення про право на життя проголошено усіма найважливішими міжнародно-правовими документами з прав людини, які також були ратифіковані і Верховною Радою України. Таке право презюмує вільне розпорядження життям. Через це, наприклад, спроба вчинення самогубства, на сьогодні, не вважається кримінально караним. До того ж, не має значення на основі яких мотивів (психологічних, фізичних, майнових) особою було здійснено рішення про вчинення самогубства. На основі вищезазначеного, постає питання: чому особа в здоровому глузді, яка усвідомлює свій безпорадний стан і розуміє, що вона є невиліковно хворою, не має права на розпорядження своїм життям? І у разі відмови на евтаназію, чи буде гідним життя, яке щохвилини приносить фізичні муки?

Учений Ю.Димитрієв вважає, що заборона на евтаназацію є неконституційною, адже вона суперечить принципу людської гідності (відповідно до Конституції України, кожен має право на повагу до його гідності), мотивуючи це тим, що неможливо діяти виключно в інтересах особи, яка благає про смерть та знаходиться в безпорадному стані. [5, с.54-62]

Тому питання права на евтаназію, як складової права на життя, залишається відкритим. І вирішити його повинна не Верховна Рада України, як найвищий законодавчий орган держави, а саме суспільство, шляхом постановлення питання на референдум про необхідність чи відсутність необхідності запровадження інституту евтаназії. Це стане лакмусовим папірцем, який виявить рівень правової культури українців.

Джерела:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради, 1996, № 30, ст. 141)
2. Кримінальний кодекс України. – К . 2003 – 208 с.
3. Цивільний кодекс України. – К ., 2003. – 384 с.
4. Ворона. В. А. «Право на евтаназію як складова права на життя» - Право України - 2010-№5
5. Дмитриев Ю. А. Право человека на достойную жизнь как конституционно-правовая категория // Конституционный строй России / отв. ред. А. Е. Козлов. — М., 1996. — Вып. III. - С. 54-62.
6. Фут Ф. Эвтаназия // Философские науки. – 1990. – № 6. — С. 63 – 80

КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД ПРОКУРОРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Драгус Маріанна Олександрівна

*курсантка Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

З прийняттям нового кримінального процесуального кодексу поряд із відомчим контролем великого значення набрав також контроль з боку органів прокуратури. Зокрема при розслідуванні кримінальних правопорушень значно розширились права прокурора. Прокуратура є державним органом, який наділений низкою повноважень, задля нагляду за додержанням законів.

У теорії кримінального процесу завжди відбувались дискусії, що стосувались ролі та місця прокуратури в розслідуванні кримінальних правопорушень. Зокрема дане питання досліджували Ю. П. Аленін, Ю. М. Грошевий, М. А. Погорецький, В. Я. Тацій та інші, що сприяло покращенню кримінального процесуального законодавства у даній сфері.

Прокурорський нагляд можна визначити як вид державної діяльності, що спрямована на забезпечення законності та здійснюваний у вигляді функцій, закріплених у Конституції України та у межах повноважень, передбачених законом.

Треба розуміти, що процесуальне керівництво – це не лише нагляд, але й участь прокурора в досудовому розслідуванні, спрямована на досягнення цілей кримінального судочинства. Тепер прокурор визначає напрям розслідування, бере участь у проведенні окремих слідчих дій, скеровує обвинувальний висновок до суду, а потім підтримує державне обвинувачення в суді. Таким чином, роль прокурора під час досудового розслідування значно збільшилася.

Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням вбачається як ефективний спосіб забезпечення законності дій та рішень органів досудового розслідування та реалізації визначених Конституцією України відповідних наглядових повноважень. Нагляд за додержанням законів у формі процесуального керівництва дозволяє прокурору за допомогою обов'язкових для виконання зазначеними органами вказівок, доручень, процесуальних дій та рішень безпосередньо спрямовувати хід та перебіг кримінального провадження на його досудових стадіях, цілеспрямовано впливати на результат діяльності органів досудового розслідування та виконання ними завдань кримінального судочинства, насамперед щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників

кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Прокурорський нагляд є однією з гарантій кримінального процесу, що сприяє забезпеченню дотримання законності органами досудового слідства. При здійсненні як прокурорського нагляду, так і відомчого процесуального контролю у більшості випадків застосовуються одні й ті ж форми і методи (перевірка матеріалів кримінальних проваджень, надання вказівок, відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК України для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування тощо).

Предметом прокурорського нагляду є законність рішень, що приймаються слідчим та керівником слідчого підрозділу, а предметом відомчого контролю – своєчасність дій слідчого щодо всебічного і об'єктивного розслідування кримінальних проваджень.

Здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва також полягає в тому, що прокурор у конкретному кримінальному провадженні визначає коло доказів та способів їх отримання, проведення з вказаною метою певного обсягу слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також забезпечення при цьому законності дій слідчого.

Контроль ж у широкому розумінні можна розглядати як «метод, що забезпечує одержання достовірної інформації про процеси, які відбуваються у суспільстві в цілому і його окремих сферах, про відповідність діяльності окремих державних органів, об'єднань, підприємств, організацій і посадових осіб завданням, що стоять перед ними, як спосіб виявлення причин відхилень з наступною розробкою заходів, що перешкоджають цим відхиленням [1, с. 89]. М. М. Черняков розглядає контроль як «...спосіб забезпечення нормального (законного), регулятивного (безперервного) і доцільного (корисного, результативного, якісного і т.д.) суспільного управління» [2, с. 38].

Дискусійними є положення ст. 36 КПК України, якими визначено, що прокурор «здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням».

У зв'язку з цим прокурор наділений широким колом повноважень щодо здійснення керівництва досудовим слідством. Проте, ці повноваження прокурора, які узагальнено отримали назву «процесуального керівництва слідством» та передбачені частиною другою статті 36 КПК України, по суті є нічим іншим, як одним із засобів здійснення кримінального переслідування. Але при цьому не враховано,

що Конституція України не покладає на органи прокуратури здійснення функції кримінального переслідування на етапі досудового розслідування. Так, п. 3 ст. 121 Конституції України визначається, що на прокуратуру покладається лише обов'язок нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Варто також розглянути позицію І. Є. Марочкіна, який також категорично заперечує проти процесуального керівництва досудовим розслідуванням з боку прокурора. Він стверджує, що керувати – означає спрямовувати, нести відповідальність за стан справ, мати право на організаційне рішення, а прокурор подібними повноваженнями наділений бути не може. При цьому термін «процесуальне керівництво» не відображає характер правовідносин прокурора й органів досудового розслідування [3, с. 151].

За змістом відповідних статей нового КПК України прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, знаходиться вже «поруч і разом зі слідчим». Прокурор у такому випадку безпосередньо керує діями органу досудового розслідування щодо проведення певних процесуальних або слідчих дій, бере активну участь у проведенні будь-якої процесуальної, слідчої дії або сам безпосередньо проводить їх.

Варто зазначити що за характером впливу на стан досудового слідства контроль є більш дієвим, порівняно з наглядом. Також керівник органу досудового розслідування внаслідок свого службового і процесуального становища може краще і швидше контролювати розслідування кримінальних правопорушень. Він раніше, ніж прокурор, який здійснює нагляд, виявляє недоліки у діяльності слідчого, порушення кримінально-процесуального законодавства та у межах своєї компетенції вживає заходів до їх усунення, надаючи, за необхідності, безпосередню допомогу слідчому. Адже керівник органу досудового розслідування має можливість у будь-який час вивчити матеріали досудового розслідування, дати слідчому вказівки про провадження тих або інших слідчих дій, спрямованих на активізацію розслідування або прийняття ним правильного рішення. Прокурор цієї можливості об'єктивно не має, оскільки віддалений від слідчого і територіально, і через відомчі «бар'єри». Відтак, на досудовому провадженні саме керівник органу досудового розслідування здійснює процесуальне керівництво та контроль за розслідуванням злочинів підлеглими слідчими. Проте, ці концептуальні засади не враховано при реформуванні вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

Отже, можна сказати, що чинний КПК України потребує певних змін щодо повноважень прокурора, що стосуються керівництва досудовим розслідуванням. Прокурор має здійснювати не керівництво розслідуванням, а ефективний нагляд за дотриманням законності на всіх етапах кримінального провадження (витребувати матеріали досудового провадження, скасовувати незаконні постанови слідчого, брати участь у розгляді слідчим суддею клопотань слідчого тощо). При цьому потрібно дозволити слідчому самостійно повідомляти особі про підозру та проводити необхідні слідчі дії (окрім тих, які потребують судового дозволу).

Література:

1. Красноокий С. Ще раз про співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду / С. Красноокий // Право України. – 1998. – № 3. – С. 88-90.
2. Черняков М. М. Вопросы теории и практики процессуального контроля в досудебном производстве : дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.09 / Черняков М. М. – Красноярск, 2005. – 205 с.
3. Прокурорський нагляд в Україні : підруч. для юрид. вузів і факультетів [І. Є. Марочкін, П. М. Каркач, Ю. М. Грошевой та ін.] ; за ред. проф. І. Є. Марочкіна, П. М. Каркач. – [2-ге вид.]. – Х. : Одиссей, 2004. – 306 с.

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Жовтяк Вікторія Юріївна

студент юридичного факультету Академії митної служби України

Кримінологічне поняття «рецидивна злочинність» тісно пов'язане з кримінально-правовим поняттям «рецидив злочину». У статті 34 Кримінального кодексу України зазначається, що рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин [1]. Такий рецидив отримав назву «легального». На противагу йому в кримінологічній літературі конструюється інше поняття рецидиву, коли особа повторно вчиняє злочин (або низку злочинів) незалежно від кримінальних та кримінально-процесуальних наслідків першого злочину.

Незважаючи на відоме твердження про рецидивну злочинність як константу злочинності за будь-яких часів і в будь-якій державі, її природа відрізняється своєрідністю, оскільки це навіть не окремий вид злочинних проявів у структурі загальної злочинності, а системне утворення

криміногенної дійсності, міцні позиції якого свідчать, з одного боку, про підвищену суспільну небезпечність рецидивної злочинності, а з другого – про необхідність постійного спостереження за її розвитком й запровадження енергійних заходів для захисту суспільства від продукування усе нової і нової злочинної агресії в широкому розумінні слова [2].

Отже, ефективне запобігання рецидивній злочинності в Україні можливе за умови визначення причин та умов її розвитку. Це є актуальною проблемою всіх часів.

Дослідженням даного питання займались О.М. Джужа, А.Ф. Зелінський, В.В. Голіна, С.В. Познишев, О.Ф. Кістяківський, В.І. Куфасєв, І.Я. Фойницький, М.П. Чубинський та інші науковці. Однак з розвитком суспільства виникає необхідність постійного визначення проблематики питання рецидиву злочинності та її подолання.

Рецидивна злочинність, поряд із загальними для всієї злочинності причинами, має і свої, доволі специфічні причини й умови.

О.М. Джужа специфічні причини та умови, що визначають рецидивну злочинність, представляє як два взаємопов'язаних блоки. До першого блоку автор відносить первинні фактори, що зумовили вчинення першого злочину, та які є єдиними для первинних злочинців і рецидивістів. Українські негативні умови формування особистості в дитячому та підлітковому віці чинять на осіб стійкий негативний вплив, який важко піддається, а часто і не піддається корекції, тим більше, що такі особи свідомо або несвідомо прагнуть до свого звичного мікросередовища, в якому відчують себе найбільш комфортно [6]. Другий блок включає дві групи взаємопов'язаних обставин:

1) які впливають на несприятливий перебіг постпенітенціарної адаптації;

2) пов'язаних з недоліками в діяльності правоохоронних органів і судів, що знижують або зводять нанівець результати впливу правоохоронної системи.

По-перше, до цих обставин можна віднести проблему працевлаштування осіб, які відбули покарання, по-друге, відсутність житла.

Як наслідок знижується психологічний ефект покарання, не досягаються завдання виправлення і перевиховання. Зазначені проблеми сприяють тому, що для багатьох таких осіб злочинна діяльність поступово стає основним (якщо не єдиним) джерелом існування, що призводить до поглиблення кримінального професіоналізму рецидивістів [6]. З огляду на вищесказане, існує потреба вдосконалення соціальної та трудової реабілітації судимих як на законодавчому рівні, так і на практиці.

Вчинення повторних злочинів обумовлено тим, що досить часто виправлення і перевиховання осіб у місцях позбавлення волі не відбулось, що пов'язано з:

- призначенням покарання, яке не відповідає тяжкості вчиненого і суспільній небезпечності особи винного;
- недоліками в організації роботи виправно-трудових установ і, в першу чергу, щодо диференціації індивідуальної роботи з урахуванням особливостей особи, причин і мотивів злочинів, виконання вимог щодо попередження негативного взаємовпливу засуджених [4].

Крім того не можна не враховувати певні особистісні характеристики конкретних злочинців та впливу на них кримінального оточення. Так, В.В. Голіна зазначає про вагомість впливу кримінальної субкультури на рецидив злочинів. Під кримінальною субкультурою в науковій літературі розуміють систему цінностей кримінальних об'єднань. Автор акцентує увагу на тому, що потрапивши до кримінальної групи і сприйнявши її субкультуру, особа звільняється від соціальних заборон, а нерідко порушення цих заборон не тільки схвалюється, а є однією із норм кримінальної субкультури, що впливає на рецидивну злочинність у місцях позбавлення волі [5].

Таким чином можна констатувати, що виховна функція служби відбування покарань протистоїть внутрішній системі засуджених, що діє на основі неформальних традицій та звичаїв, а також інших елементів, серед яких, наприклад, жаргон і таємний зв'язок між її учасниками. У такому випадку за вчинення злочинів невеликої тяжкості доцільніше призначати покарання альтернативні позбавленню волі.

Такої ж думки дотримується і С.Ю. Лукашевич. Кримінолог вважає, що причини злочинності в місцях позбавлення волі лежать в двох площинах: по-перше, вони знаходяться за межами місць позбавлення волі (тобто в суспільстві) і, по-друге, криються в самій системі виконання покарання у вигляді позбавлення волі. Ці причини обумовлені низкою факторів, серед яких: 1) соціально-економічні фактори; 2) соціально-правові фактори; 3) соціально-психологічні фактори; 4) організаційно-управлінські фактори; 5) технічні фактори [3].

Отже, визначення причин та умов рецидивної злочинності на сучасному етапі зумовлюється необхідністю ефективної боротьби з нею. Саме тому існує потреба органічного поєднання заходів загальносоціального і спеціально-кримінологічного попереджувального впливу на злочинність та індивідуальної профілактики з огляду на зазначені причини та умови даного виду злочинності.

Література:

1. Кримінальний кодекс України, Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III;
2. Батиргареева В. С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / В. С. Батиргареева; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2010. - 47 с.;
3. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : Автореф. дис... канд. юрид. наук / С. Ю. Лукашевич; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. - Х., 2001. - 19 с.;
4. Пісоцька Н. М. Рецидивна злочинність молоді та її попередження : Автореф. дис... канд. юрид. наук / Н. М. Пісоцька; Нац. акад. внутр. справ України. - К., 2001. - 17 с.;
5. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Право, 2009. – 288 с.
6. Профілактика злочинів: Підручник / О.М.Джужа, В.В.Василевич, О.Ф.Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М.Джужи. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.

ФОРМИ СПІВУЧАСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РОЗМЕЖУВАННЯ

Коломійчук В'ячеслав Олегович

студент, Київський національний торговельно-економічний університет

Питання про форми співучасті є одним із найбільш дискусійних в теорії кримінального права. У науці кримінального права немає єдності думок з приводу того, чи слід відрізняти види і форми співучасті, чи тільки форми. Багато спірних думок виникає і в питанні класифікації форм співучасті. Спроби розмежувати випадки вчинення злочинів у співучасті на форми та види робилися неодноразово Бурчаком Ф.Г., Гришаєвим П.І, Івановим Н.Г., Піонтковським А.А. та іншими науковцями [2, 4, 5, 7].

Чинний Кримінальний кодекс України (далі КК України) [6]. уточнив багато аспектів проблеми співучасті, ввів нові норми, що дають змогу по-новому її висвітлювати співучасті. Проте питання розмежування форм до цього часу залишається спірним.

Насамперед, у ч.1 ст.27 КК України говориться, що співучасниками є виконавці, організатори, підбурювачі та пособники, а в ч.2 цієї ж статті йдеться про співвиконавців. Отже, можливою є співучасть, коли всі

співучасники злочину будуть його виконавцями, але можлива і співучасть з розподілом ролей, коли співучасники виконують у злочині різні функції: один — виконавець, другий — пособник, третій — підбурювач і т.п. Таким чином, у ст. 27 КК України закріплена співучасть у формі співвиконавства і співучасть з розподілом ролей. Це поділ співучасті на дві форми, виходячи з тієї ролі, що виконують співучасники у злочині, тобто за об'єктивними ознаками.

У такому разі мова йде про просту і про складну співучасть:

1) проста співучасть (співвиконавство, співвинність) має місце там, де всі співучасники є виконавцями злочину і, отже, всі вони виконують однорідну роль. Звичайно, їх дії можуть мати різний характер. Наприклад, один з виконавців загрожує жертві ножем, інший б'є її, а третій обчищує кишені. Але з погляду форми співучасті їх ролі однорідні — всі вони безпосередньо виконують дії, описані в диспозиції статті Особливої частини КК України як ознаки об'єктивної сторони конкретного складу злочину, в даному випадку розбою;

2) складна співучасть (співучасть з розподілом ролей) виявляється в тому, що співучасники виконують різнорідні ролі, тут має місце розподіл ролей — один або кілька з них — виконавці, інші — підбурювачі, пособники і т.п. Інакше кажучи, у цій формі співучасті не всі співучасники є виконавцями злочину.

Відповідно до об'єктивного критерію (за способом взаємодії між співучасниками) розрізняють чотири форми співучасті:

- 1) група осіб;
- 2) група осіб за попередньою змовою;
- 3) організована група;
- 4) злочинна організація.

Але у теорії кримінального права існують різні погляди на форми співучасті. Так, А.Н.Трайнін критерієм поділу співучасті на форми бере ступінь узгодженості дій співучасників, чи або ступінь їх суб'єктивного зв'язку, і пропонує наступну класифікацію:

- 1) проста співучасть;
- 2) співучасть за попередньою домовленістю співучасників;
- 3) співучасть особливого роду, тобто співучасть у формі участі у злочинному об'єднанні.[8]

Я.І.Алієв за основу класифікації форм співучасті бере суб'єктивний критерій — характер внутрішнього зв'язку між співучасниками. Його класифікація є наступною:

- 1) співучасть без попередньої домовленості;
- 2) співучасть з попередньою домовленістю, різновидами якої є:
 - а) проста співучасть з попередньою домовленістю;
 - б) організована група;[1]

Суперечливою є думка Р.Р.Галіакбарова, який виділяє три форми співучасті:

- 1) складна (у вузькому розумінні цього слова);
- 2) групова (співвиконавство, співвиництво)
- 3) особливого роду - необхідна співучасть, передбачена Особливою частиною КК України.[3]

Тож, проаналізувавши різні точки зору, можна стверджувати, що найбільш правильною є позиція тих авторів, котрі визначають як підставу виділення та розмежування співучасті на форми соціально-психологічний критерій - спосіб взаємодії співучасників та ступінь узгодженості й організованості їх дій. Саме узгодженість і організованість визначає в кінцевому рахунку ефективність об'єднання зусиль. Ступінь узгодженості й організованості залежить від змови і її змісту. Відтак, на мою думку доцільно вважати найкращою класифікацію:

- 1) Співучасть у формі групи, видами якої є:
 - а) група осіб без попередньої змови (співвиконавство);
 - б) група осіб за попередньою змовою.
- 2) Співучасть у формі злочинної організації (включає організовану групу та, власне, злочинну організацію)

Група осіб — це найменш суспільно небезпечний вид співучасті, за якого у вчиненні злочину беруть участь два чи більше виконавців, що діють без попередньої змови.

Тож, загальними ознаками злочинної групи є:

- стихійне (група осіб) та заплановане створення групи (група осіб за попередньою змовою);
- обмежене коло осіб в злочинній групі у межах, необхідних для вчинення злочину;
- чітке планування вчинення злочину, що включає визначення місця і часу вчинення злочину, об'єкта і предмета посягання, місць переховування тощо;
- попередній чіткий розподіл функцій співучасників до, під час і після вчинення злочину;
- наявність організатора, керівника, який і створює модель майбутнього злочину.

Першим різновидом злочинної групи є група осіб без попередньої змови. Про такий вид співучасті йдеться в ч.1 ст.28 КК України. Злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо в ньому брали участь декілька (два і більше) виконавців без попередньої змови між собою. Співвиконавство в кримінальному праві виділяється багатьма вченими і прихильники існування такої самостійної форми вважають її менш суспільно небезпечною порівняно із групою осіб за попередньою змовою.

Наступним видом злочинної групи є група осіб за попередньою змовою. Група осіб за попередньою змовою законодавчо закріплена в ч.2 ст.28 КК України, а також законодавець використовує такий вид співучасті як кваліфікуючі ознаки в ряді статей Особливої частини КК України (ст.115, 127, 144, 146, 149, 157, 169, 171, 185, 258, 306, 309 та ін.). Слід зазначити, що вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, якщо воно прямо не передбачено в статті Особливої частини КК України, вважається обтяжуючою обставиною при призначенні покарання (п.2 ст.67 КК України), що є свідченням більш високого ступеня суспільної небезпеки порівняно з таким видом співучасті, як група осіб.

А от співучасть у формі злочинної організації є найбільш небезпечною, порівняно з іншими видами. І тому, при встановленні ознак злочинної організації у групи осіб, яка вчинила злочин, працівникам правоохоронних органів потрібно детально зосереджувати увагу на таких криміногенних елементах. У відповідності з цим в Особливій частині КК України є статті, які передбачають кримінальну відповідальність за створення і сприяння діяльності злочинних організацій (Наприклад, ч.1 ст.255, ст.256 КК України). Крім цього, окремі статті КК України передбачають відповідальність за злочини, що можуть вчинятись окремими видами злочинних організацій – бандою (ст.257 КК України), терористичною групою та терористичною організацією (ч. 4 ст.258 КК України) тощо. Ці злочинні організації не ототожнюються з загальним поняттям злочинної організації, а мають свої специфічні ознаки.

Злочинна організація за ч.4 Ст.28 КК України - це стійке ієрархічне об'єднання декількох осіб (5 і більше), члени якого або структурні елементи якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів.

Виходячи з визначення, можемо виокремити загальні ознаки злочинної організації:

- стійкість;
- ієрархічність;
- кількісна ознака;
- організованість;
- спільність.

Зібрані таким чином узагальнені дані про форми співучасті та їх ознаки можуть бути використані за такими напрямками:

1) для розробки організаційних заходів з підвищення ефективності пошукової роботи оперативних підрозділів правоохоронних органів та активізації боротьби з організованою злочинністю;

2) для внесення корективів до планів роботи за конкретними оперативно-розшуковими справами;

Таким чином, встановлення та вивчення форм співучасті має значення не лише для кваліфікації судами даного виду злочину, але й для розробки більш ефективних організаційно-тактичних заходів, спрямованих на пошук криміногенних елементів у будь-якій формі співучасті та усунення причин і умов їх виникнення.

Література:

1. Алиев Я.Л. Формы соучастия и их отражение в действующем уголовном законодательстве: Автореф. дис... к-та юрид. наук: 12.00.08 / СПб юрид. и-т - СПб., 1996.- 17 с.
2. Бурчак Ф.Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы. - К.: Вища школа, 1986. - 279 с.
3. Галиакбаров Р.Р. Квалификация групповых преступлений. - М.: Юридическая литература. - 1980 - 1120 с. I
4. Гришаев П.И., Кригер Г.А. Соучастие по советскому уголовному праву. - М.: Госюриздат, 1959. - 255 с.
5. Иванов Н.Г. Понятия и формы соучастия в советском уголовном праве.- Саратов: изд-во Саратовского у-та, 1991. - 128 с.
6. Кримінальний кодекс України станом на 10 вересня 2013 (офіційний текст) - К.: Паливода А.В. - 212с.
7. Пионтковский А. А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву. - М., 1978. - 509 с.
8. Трайнин А.Н. Учение о соучастии. - М.: Юриздат, 1941. - 160 с.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ

Косенко Анастасія Василівна

студентка факультету економіки, менеджменту і права Київського національного торговельно-економічного університету

Захист прав дитини є одним із найважливіших завдань Української держави, адже ставлення до дітей, їхніх прав і свобод, повага до їхньої людської гідності відображають рівень гуманності й цивілізованості суспільства. Діти, як відомо, мають особливий правовий статус як у міжнародному, так і в національному законодавстві.

Кожна дитина потребує правового захисту з боку держави, щоб захистити її від усіх форм дискримінації або покарання, фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, недбалого поводження та експлуатації, забезпечити їй здоровий розвиток життя. Злочини вчинені

проти дитини не лише спричиняють непоправну шкоду фізичному здоров'ю, але й тягнуть за собою важкі психічні та соціальні наслідки.

Метою даної публікації є теоретичне і практичне осмислення захисту прав та інтересів дитини у кримінальному праві.

Пріоритетними завданнями Української держави є захист прав дитини відповідно до міжнародних правових стандартів, закріплених Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права, Конвенцією про права дитини та ін. Декларація прав дитини 1959 р. у Преамбулі наголошує, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. У ст. 24 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. стверджується, що кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави.

За законодавством України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Кримінальний кодекс України забезпечує захист прав і законних інтересів дитини шляхом:

1) диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання осіб, які не досягли повноліття;

2) застосуванням більш суворих санкцій до осіб, які вчинили злочин проти дитини.

Правовий статус дітей та підлітків у кримінальному праві характеризується, з одного боку, привілейованим станом у разі вчинення ними злочину, а з іншого – посиленням кримінально-правової охорони щодо посягань на життя, здоров'я, честь і гідність, статеву недоторканність неповнолітнього потерпілого.

У Кримінальному кодексі України передбачені злочини проти: новонародженої дитини, малолітніх, особи, яка не досягла статевої зрілості, дітей, які не досягли віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, осіб, які не досягли 16-річного віку, неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на утриманні батьків. Наведений перелік підтверджує, що належний правовий захист забезпечується не усім особам, які не досягли повноліття. Для усунення цього недоліку фахівці пропонують замінити терміни “малолітній”, “неповнолітній” тощо на єдиний термін – “дитина” (за винятком лише тих статей, де такий поділ є доцільним” [3, с. 288].

Кримінальний закон охороняє дитину і до народження, наприклад, вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, обтяжує кримінальне покарання.

У Кримінальному кодексі України встановлено: загальний вік, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності, – 16 років (ч. 1 ст. 22), а за злочини, передбачені частиною 2 цієї ж статті – з 14 років. Перелік злочинів, за вчинення яких кримінальній відповідальності підлягають особи віком від 14 років, є вичерпним і містить тільки умисні злочини. Вчені підкреслюють, що Кримінальний кодекс виключає можливість притягнення до кримінальної відповідальності, починаючи з 14 років, за злочини, вчинені з необережності, тому що відсутність життєвого досвіду і особливості розвитку мислення не дозволяють підліткам передбачити однакові з дорослими особами заходи перестороги. Разом з тим значно розширений перелік злочинів, відповідальність за вчинення яких може поставати з 14 років (наприклад, за диверсію, бандитизм, терористичний акт, захоплення заручників тощо)” [6, с. 5].

Загальна частина Кримінального кодексу містить низку норм, що забезпечують нормальний фізичний і психічний розвиток неповнолітніх: вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом’якшує кримінальне покарання (п. 3 ч. 1 ст. 66); до осіб, які вчинили злочин у віці до 18 років, не застосовується довічного позбавлення волі (ч. 2 ст. 64).

Зростання рівня злочинності серед дітей – вкрай негативна тенденція, яка спостерігається у всьому світі. Занепокоєння викликає той факт, що до його процесу все частіше долучаються неповнолітні, і з кожним роком кількість злочинів, вчинених неповнолітніми, збільшується. Серед причин, що обумовлюють поведінку дитини, на першому місці стоїть неблагополучна сім’я, і як наслідок – неналежне сімейне виховання дитини. Таким чином, сім’я може стати соціальнонебезпечним середовищем для дитини.

Заходом захисту прав дитини є передбачена кримінальним законом України можливість звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання шляхом застосування до них примусових заходів виховного характеру: застереження, обмеження дозвілля, передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, покладення на неповнолітнього обов’язку відшкодування заподіяння майнових збитків (при досягнення певного віку та наявності майна), направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи.

Кримінально-правовий захист та охорона, насамперед, залежить від кримінально-правової політики. Кримінально-правова політика – науково обґрунтований напрямок діяльності органів державної влади та громадськості, що полягає у визначенні основних напрямків, цілей і засад впливу на злочинність, регулюванні практики їх застосування, розробці й

реалізації заходів, спрямованих на охорону прав і свобод людини і громадянина та попередження злочинності. Обґрунтовується необхідність виділення найважливішого напрямку у кримінально-правовій політиці, а саме забезпечення прав, свобод та інтересів дитини. Право дитини на життя та нормальний розвиток повинно виступати як найвища соціальна цінність, особливо право на життя новонародженої дитини. Українське суспільство мусить дати відповіді на численні запитання, які ставлять перед нами діти. Зміни уже розпочались: прийнято Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, новий Кримінально-процесуальний кодекс містить суттєві новели щодо захисту прав дітей.

Недостатньо захищені кримінальним законом майнові права дитини. Так, діти часто стають жертвами шахраїв, які шляхом обману чи зловживання довірою заволодівають їх майном, але ст. 190 Кримінального кодексу не передбачає відповідальності за шахрайство, вчинене щодо дитини. З урахуванням позитивного досвіду інших держав, у яких захист неповнолітніх і малолітніх від статевих злочинів та сексуальної експлуатації проводиться всебічно, ґрунтовно і в належному обсязі, варто внести відповідні зміни у Кримінальний кодекс України. Для більш ефективного захисту прав дитини слушною видається пропозиція формування окремого інституту кримінального права – “злочини проти сім’ї та дітей” [5, с. 60].

На відміну від звичайного кримінального судочинства, правосуддя щодо дітей повинно мати некаральну, а відновну, виховну спрямованість, що не ставиться за мету в "дорослому" правосудді. Дитину значно легше перевиховати. Держава зобов’язана надати їй другий шанс для повернення до нормального життя, адаптації у суспільстві. Ювенальна юстиція – це заходи, які вживаються державними органами та структурами стосовно дитини, яка вчинила злочин, стала жертвою або свідком злочину. Вона передбачає спеціальне правосуддя щодо дітей, які вчинили правопорушення; профілактику та попередження правопорушень дітей; реагування на правопорушення проти дітей; захист прав дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації; спеціальний суд для дітей, розгорнуту систему державних, громадських, місцевих, освітніх та інших установ та організацій.

На основі викладеного можна зробити наступний висновок. Суспільна небезпечність втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність вимагає суворіших покарань, тим самим захист неповнолітніх від негативного впливу буде більш ефективним. Отже, удосконалення кримінального законодавства та ефективна реалізація його норм сприятиме виконанню Українською державою важливого завдання – втілювати в життя права дитини в повному обсязі, забезпечувати її

фізичний, інтелектуальний, духовний, моральний і соціальний розвиток і надавати належний правовий захист.

Література:

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 3;
2. Кримінальний Кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 28 серпня 2012 року: (Офіц. текст). — К.:ПАЛИВОДА А.В., 2012. — 216 с.;
3. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан [Текст] : Н. М. Крестовська— Одеса, 2008. – 468 с.;
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. : [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. – К.: Кантон; А.С.К., 2003. – 1104 с.
5. Юзікова Н. Як захистити дітей від жорстокості батьків [Текст] / Н. Юзікова // Право України. – 1998. – № 3. – С. 60–61.;
6. Тацій В. Новий Кримінальний кодекс України [Текст] / В. Тацій, В. Сташис // Право України. – 2001. – № 7. – С. 3–9.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ ДОПИТУ МАЛОЛІТНЬОЇ ЧИ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Кукуруз Олександра Віталіївна
курсант Академії митної служби України

У зв'язку із запровадженням нового Кримінального процесуального кодексу України істотно змінилась ціла низка підходів щодо здійснення слідчих дій протягом досудового розслідування. Зокрема, це стосується і питання допиту малолітньої чи неповнолітньої особи.

Різноманітні аспекти допиту неповнолітньої особи досліджені в Україні досить детально. Цими питаннями займались Т. Шмиголь, В. Баранчук, І. Басиста та інші. Досліджуючи тактику слідчих дій, Є.М. Лівшиць та Р.С. Белкін визначають поняття допиту як процес передачі слідчому допитуваним інформації про подію, яка розслідується, або про пов'язані з нею обставини і про причетних осіб. [4]

У процесі розслідування кримінальних справ слідчому необхідний якомога ширший обсяг інформації про обставини злочину чи інші факти, що мають значення для справи. Тож для цього і проводиться така слідча дія як допит потерпілого, підозрюваного, свідка, обвинуваченого. Зазвичай, саме з цих осіб і починається процес збирання доказів, що

допомагає встановити мотив, мету злочину, та обставини, що сприяли вчиненню злочину.

Відповідно до ст. 226 Кримінального процесуального кодексу України [1], допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря.

До початку допиту педагогу, лікарю, законним представникам роз'яснюється їх обов'язок бути присутніми при допиті, а також право викладати свої зауваження і з дозволу слідчого задавати свідкові чи потерпілому запитання. Питання, поставлені свідкові чи потерпілому законними представниками, педагогом або лікарем, і їх зауваження заносяться до протоколу.

Свідок та потерпілий, який не досяг шістнадцятирічного віку, про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань та за завідомо неправдиві показання за статтями 384 – 385 Кримінального Кодексу України [2] не попереджається. Йому лише роз'яснюється обов'язок говорити на допиті тільки правду.

Проте, участь у процесі батьків, як законних представників неповнолітнього не завжди є доцільною, адже саме батьки інколи і заважають дитині зосередитися та відчувати себе спокійною, врівноваженою, та захищеною. У неблагополучних сім'ях, зазвичай так і буває. Дитина не знаходить контакту і з своїми біологічними батьками чи опікунами. Саме тому, слідчому необхідно перш за все порадитися із педагогами та лікарями про те, чи варто запрошувати на допит батьків чи законних представників.

Як вважають Л.М. Карнєєва та С.С. Ордінський, обізнаність слідчого з умовами життя, особливостями виховання, інтересами, соціальними зв'язками неповнолітніх сприяє встановленню комунікативного та психологічного контактів із ними під час допиту [3]. Саме тому центральне місце при підготовці до допиту малолітньої чи неповнолітньої потерпілої особи, займає вивчення її особистості, яке слід починати із ознайомлення з біографічними та іншими даними, що є у матеріалах справи.

Присутність під час допиту психолога та педагога, на мою думку, є обов'язковим, адже саме ці особи можуть встановити з неповнолітнім психологічний контакт, а саме: зосередити його, заспокоїти, привернути увагу, поговорити на будь яку іншу тему, що не стосується злочину, наприклад про спорт, навчання, нові фільми, ігри тощо. При допиті неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого слідчий повинен триматись спокійно, доброзичливо, але й достатньо твердо. Така манера поведінки сприяє встановленню необхідного контакту з підлітком, налаштовує його на відверту бесіду. Саме психолог та педагог мають

право аналізувати процес допиту та давати свої рекомендації слідчому щодо тактики проведення допиту. Тактичні прийоми, що слід застосовувати в процесі допиту залежать від особистості підлітка. У випадку допиту розбещених і недисциплінованих неповнолітніх, необхідно проявляти серйозність і суворість і, навпаки, якщо допитуваний є сором'язливим, невпевненим – слід підбадьорити та заохотити його.

Неповнолітньому допитуваному слід допомогти у формуванні правдивих показань. Слідчий не повинен використовувати постановку запитань, що мають елементи навіювання. Дуже обережно слід застосовувати оголошення показань інших осіб. Постановка навідних запитань часто є причиною виникнення добросовісних помилок у показаннях.

Специфічними тактичними прийомами при допитах неповнолітніх є: роз'яснення важливості повідомлення правдивих показань; демонстрація поінформованості про обставини життя допитуваного, його потреби, інтереси; роз'яснення сутності і значення пред'явлених і оголошених матеріалів; роз'яснення неправильно зайнятої позиції.

При підготовці до допиту слід звернути увагу на те, де саме він буде проводитися. Адже, слід пам'ятати, що для того, щоб допит був ефективним, неповнолітній має почувати себе комфортно, та налаштованим давати свідчення. Саме тому, недоцільним буде проведення допиту, наприклад на місці вчинення злочину чи вдома. Для проведення допиту повинна бути виділена окрема кімната із спокійною обстановкою.

Допит підлітка потребує глибокого знання особливостей його психіки, виняткового вміння проводити цю слідчу дію, тактовності і стриманості, культури спілкування [5]. Для успішного проведення допиту неповнолітнього необхідне вміле використання слідчим не тільки тактичних і психологічних прийомів, які розроблені криміналістикою, а й знань педагогіки. Крім того, для належного проведення допиту неповнолітнього потерпілого доцільно детально вивчити наявні матеріали кримінальної справи для з'ясування низки обставин, а саме: встановлення обставин події злочину, всіх можливих даних про особистість потерпілої, її родинних зв'язків з обвинуваченим, встановлення осіб, котрі можуть бути зацікавленими у зміні чи відмові потерпілої від своїх попередніх показань, визначення напрямів подальших досліджень особистості потерпілої тощо.

Узагальнюючи дане дослідження можна виокремити проблеми проведення допиту малолітньої чи неповнолітньої особи. Неповнолітні чи малолітні, враховуючи їх психологічну чи психічну не сформованість та низьку адаптивність до негативних зовнішніх факторів, можуть давати неправдиві чи перекручені свідчення у зв'язку з низкою зовнішніх

факторів: місцем, учасниками та порядком проведення їх допиту. Так, не завжди доцільним є участь батьків дітей у зв'язку з можливим їх негативним впливом. Також під час підготовки до цього виду допиту потрібно створити максимально комфортні умови для дитини, зокрема: вибрати спокійне місце проведення допиту залучити кваліфікаційних і бажано знайомих для дитини педагога чи лікаря. Крім того, задля ефективного проведення допиту неповнолітнього слідчі мають володіти не лише криміналістичними прийомами здійснення допиту, а й мати достатній обсяг знань дитячої психології та педагогіки. Саме тому, доцільним буде проведення спеціальних семінарів та занять для слідчих щодо даних питань.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI
2. Кримінальний кодекс України, Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III
3. Басиста І.В, Пришляк С.О. Особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості.
4. Лившиц Е.М., Белкин Р.С. Тактика следственных действий. – М., 1997.
5. Лукьянов Е. Особенности допроса несовершеннолетнего свидетеля и потерпевшего // Закон и жизнь. – 2005. – № 1. – С. 15–18

НЕФОРМАЛІТЕТ: СУЧАСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Ларкін Михайло Олександрович

кандидат юридичних наук, Запорізький національний університет

Початок активної діяльності неформальних рухів на території колишнього СРСР збігається з початком «перебудови» радянського суспільства 80-х років минулого століття. На початку 90-х рр. – поступово, а вже наприкінці ХХ ст. й до наших днів цей процес набуває свого прискорення, що фактично підтверджує думку відомого американського психолога Е.Еріксона, який стверджував, що молоді люди утворюють свої угруповання саме «... в тих країнах, у тих класах, де люди вже втратили (або втрачають) свою приналежність (феодалні, плеємінні, аграрні, національні групи)...» [1, с.49]. Тобто, якщо розвивати цю думку, то доходимо висновку: неформальні рухи в сучасному суспільстві – це результат і водночас продукт соціуму. І як будь-який рух вони мають свої характеристики і свої особливості. А різноплановість цих рухів свідчить

про те, що серед сучасної молоді немає взаєморозуміння, зростає ворожість, тобто в їхніх поглядах більше відмінностей, аніж схожості. Тому досить несподівані поведінкові прояви деяких рухів (наприклад, відомі акції «Фемен», бійки футбольних фанатів, релігійні обряди сатаністів тощо) провокують або можуть спровокувати відповідні дії з боку інших угруповань, і таке протистояння вже зароджує конфлікт, що легко переростає в конфронтацію, у бійки і навіть «війни» між групами підлітків та їх однодумців. Це є неприпустимим для цивілізованого суспільства. Водночас ми всі чітко усвідомлюємо, що, завдяки глобальній інформатизації світових просторів, молодь дуже швидко знаходить свою нішу, свою референтну групу. Існує навіть сайт «Субкультури» (<http://www.subcult.ru/>), де дуже легко можна ознайомитися з поглядами представників неформальних рухів, зі спрямованістю діяльності більш як двох десятків видів угруповань, дізнатися про їхніх керівників, налагодити певні зв'язки, обмінюватися поглядами, враженнями та планами.

Оскільки ж молоді люди знаходяться в стані постійного пошуку саме свого місця в соціумі, межі якого – власне місто, власна країна, пострадянський простір, країни ЄС, увесь світ, тому необхідність у правовому, законодавчому врегулюванні діяльності неформальних груп та організацій є безсумнівною. Численні правопорушення, злочини з боку «неформалів» не можуть вже залишатися поза увагою світової спільноти і розглядатися як банальне хуліганство, якщо вони є результатом впливу на молоду особу (групу осіб) із боку неформальних угруповань, представниками яких вони є.

Молодіжні утворення неформальної групи – це реакція підлітків і молоді, тобто осіб віком 14 – 35 років, на кризу суспільства, за якою вони не тільки спостерігають, але сприймають скрізь призму власного життя, своїх реальних можливостей, прав і обов'язків. Саме утворюючи неформальні групи, молоді люди допомагають одне одному подолати моральний дискомфорт, зневір'я, правову незахищеність. Якщо і далі залишати молодь на самоті зі своїми труднощами, ми почнемо втрачати здорове покоління, тобто майбутнє держави.

Протягом останніх чотирьох десятиліть учені-правники, психологи, соціологи намагалися й намагаються подолати негативні наслідки замовчування проблеми «неформальності» та тих, хто ідентифікує себе як «неформал». Так, ще в 1973 р. І.І.Сташинскас на науковій конференції у Вільнюсі аналізує роль неформальних груп в етіології злочинності неповнолітніх [2]. При цьому слід зазначити, що увага вчених уже відтоді акцентувалася не тільки на проблемах кримінології, але й на використанні наукових методів при розслідуванні злочинів, до яких були причетні члени зазначених груп. У 1990 р. виходить друком збірник із проблем кримінології, де відомі фахівці висловлюють свої думки відносно

неформальних молодіжних об'єднань. Й дотепер даний збірник є взірцем ґрунтовного, майже всебічного, окреслення одного з важливих соціально-правових питань сучасної світової спільноти, яким постає проблема утворення та діяльності неформальних груп у ХХІ ст. [3]. Роком пізніше, тобто в 1991 р., М.В.Кофирін на сторінках відомого журналу вперше публікує свою статтю, де говорить про бум «неформалітету» та подає власне тлумачення, власне трактування терміна «неформальна група», під якою він розуміє «...певний тип молодіжної спільноти, виникаючої та існуючої заради задоволення потреб та інтересів її членів, чия діяльність не регламентована правовими документами і не підзвітна державним та суспільним організаціям» [4, с.82]. Крім того, автор вказаної статті дуже вдало окреслює комплекс питань, які не втратили своєї актуальності: від загальної систематизації кола проблем щодо самого явища «неформалітет» як такого до мотивації злочинних проявів у діяльності «неформальних груп» та ведення ретельної статистичної обробки даних по всіх молодіжних рухах, організаціях, групах тощо. У 2012 р. З.М.Шевців у своєму навчальному посібнику наводить уже паспорт неформальної підліткової групи [5, с.144-150], де зазначено більше двох десятків пунктів.

Неформальні рухи, організації, угруповання, групи тощо народжуються, існують, самоорганізуються, самовизначаються, самоудосконалюються, однак виникає питання як на них впливати та чи потрібно контролювати їхню діяльність. Звісно, завжди існували і будуть існувати маргінальні форми молодіжних об'єднань, проте дуже важливо не дати молодим людям стати на шлях агресивного протистояння, «боротьби з усім світом». Адже ми бачимо, як члени сучасних «неформальних» рухів та їхні лідери все частіше висловлюють свою незадоволеність не тільки економічним розвитком суспільства, але й його соціально-правовою складовою, що переміщує акценти в політичну площину. Тому сучасна нестабільність у світі є показником правового безладдя, індикатором необхідності зближення законодавчої системи будь-якої цивілізованої країни та інтересів її молодих громадян задля уникнення конфліктних ситуацій, а в разі виникнення злочинних проявів у молодіжному середовищі – мати не тільки прогресивні методики їх попередження, а й криміналістичні методики розслідування антиправових діянь, до яких мають причетність неформальні групи й рухи.

Література:

1. Эриксон Э. Трагедия личности / Эрик Эриксон. – М.: Алгоритм, Эксмо, 2008. – 256 с. – (Философский бестселлер).
2. Сташинскас И.И. Роль неформальных групп в этиологии преступности несовершеннолетних: Проблемы криминологии / Сташинскас И.И. //

Применение научных методов при расследовании преступлений и изучении преступности: Проблемы криминологии. Материалы Всесоюзной научной конференции. – Вильнюс, 1973, Ч. 2. – С. 222-233.

3. Криминологи о неформальных молодежных объединениях: [Сборник] / [Отв.ред. И.И.Карпец]. – М.: Юрид. лит., 1990. – 268,[1] с. – (Круглый стол изд-ва «Юрид. лит.»: Пробл., дискус., предложения).

4. Кофырин Н.В. Проблемы изучения неформальных групп молодежи / Н.В.Кофырин [Статья] //Социологические исследования. –1991. – № 1. – С. 82-85.

5. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності [Текст]: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / З.М.Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 246 с.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Матвійчук Вікторія Володимирівна

*студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У 2001 році було прийнято новий Кримінальний кодекс України, нещодавно - новий Кримінальний процесуальний кодекс. На часі запровадження інституту кримінального проступку у вітчизняну правову систему. Про цей інститут протягом останніх років згадувалося на всіх рівнях. При цьому скрізь йдеться про пріоритетність побудови демократичної системи кримінальної юстиції. В Україні вже давно стало предметом наукових дискусій питання доцільності запровадження законодавством інституту кримінального проступку. Вченими опрацьовується низка аспектів змін до діючого законодавства - від готовності суспільства сприйняти нові правові реалії, до розроблення конкретних пропозицій із вдосконалення як проектів законів про кримінальні проступки в цілому, так і окремих їх положень.

Взагалі вказівка про створення норм матеріального права – закону України «Про кримінальні проступки» - надійшла через згадування в нормах процесуального закону в п.7 ч.1 ст.3 КПК і далі. З останнього випливає, що не тільки злочин, але і кримінальний проступок є різновидом кримінального правопорушення. Хоча можна припустити, що створення досліджуваного інституту може стати перехідним етапом у гуманізації кримінального права, адже у кримінальні проступки «трансформуватимуться» злочини невеликої тяжкості. Але тут варто

бути обережними, щоб наступні кроки у напрямку гуманізації не привели до нівелювання самої кримінальної відповідальності або навпаки, обтяження останньої [2].

Європейський досвід (наприклад, КК Бельгії, КК Франції) свідчить про наявність у більшості країн двох-трьох видів кримінально-караних діянь (злочин, проступок, порушення). Їх правова доктрина дійшла висновку про те, що у галузі кримінального права не може бути лише одного різновиду караних діянь - злочину. У вітчизняній науці і практиці переважає протилежна позиція. Ще у 1994-1995 рр., коли були проголошені концептуальні положення українського кримінального закону, було сказано, що цей закон повинен бути, як «автомат Калашникова – надійний, безвідмовний, одноманітний». До недавнього часу такими ознаками і характеризувався вітчизняний закон про кримінальну відповідальність. Але поступово почали з'являтися колізії, ускладнилися процедури кваліфікації злочинів, відмежування суміжних злочинів, призначення покарання.

Дореволюційне кримінальне право, яке діяло на українських теренах, розвивалось у контексті європейських традицій. Поряд з Кримінальним уложенням 1832 р. існувало Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р., які накладалися мировими суддями. Останнє передбачало відповідальність за проступки проти власності, особистої безпеки, честі, здоров'я тощо. До відповідальності притягали саме за проступки, а не за злочини.

Ідея запровадження у сучасну правову систему України кримінального проступку має багато противників. Найвагомішим аргументом на їх користь є імперативна вимога відповідності Кримінального кодексу України нормам Конституції. Без внесення відповідних змін до Основного Закону держави це питання ставитися взагалі не повинно. Ч.3 ст.29, ч.3 ст. 30, ст. 31, ч. 3 ст. 34, ч. 2 ст. 39, ч. 1, 2 ст. 60, ч. 1, 2 ст. 62, ч. 3 ст. 76, п. 22 ч. 1 ст. 92, ч. 1, 6 ст. 111, п. 13 Перехідних положень Конституції України містять поняття «злочину», а «кримінальний проступок» не зустрічається жодного разу. П.22 ч.1 ст. 92 Конституції України закріпив положення щодо злочину, адміністративного, дисциплінарного правопорушення. Зміст розглядуваних положень було розкрито в офіційному тлумаченні у Рішенні Конституційного Суду України від 30.05.2001 р. № 7-рп/2011 (справа про відповідальність юридичних осіб). Злочин, адміністративне, дисциплінарне правопорушення - єдині підстави відповідно кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності. Тому у даному випадку кримінальний проступок лежить за межами правового поля [1].

Окремої уваги потребує ст. 62 Конституції України – презумпція невинуватості. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Але це положення не буде поширюватися на ситуації, коли вчинено кримінальний проступок. Отже, йдеться про гарантії прав та свобод людини і громадянина в окремих ситуаціях, пов'язаних зі злочинами.

Існують й інші небезпеки запровадження інституту кримінальних проступків. Серед них – «криміналізація» соціальної активності населення внаслідок перетворення окремих адміністративних правопорушень у кримінальні проступки, але засудження особи за вчинення кримінального проступку не матиме наслідком її судимість та не буде впливати на реалізацію цією особою своїх прав у майбутньому. Обвинувачена у вчиненні кримінального проступку особа отримує усі процедурні права і гарантії кримінального процесу і до неї буде неможливо застосовувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, а інші стягнення – не інакше, ніж за рішенням суду [3].

Тому на підставі викладеного необхідно сказати, що питання впровадження інституту кримінальних проступків є досить актуальним сьогодні. Та незважаючи на це, для його вирішення потрібно визначитися у великій кількості концептуальних положень, оскільки є досить багато неузгодженостей, зокрема, і у площині Основного Закону. Без внесення відповідних змін до останнього немає правових підстав розглядати питання щодо імплементації розглядуваного інституту до вітчизняного кримінального права.

Література:

1. Висновок кафедр кримінального права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» та Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivpz.org/golovna-konferents>
2. Павлик Л. В. Перспективи виділення категорії кримінального проступку за злочинні посягання у сфері економіки/ – Л., Форум права. – 2012. – № 2. – с. 524–531. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12plvuce.pdf>.
3. Задоя К.П. Положення Кримінального процесуального кодексу України 2012 року як орієнтири при підготовці проекту закону України про кримінальні проступки // Адвокат, 2012. - № 10. – с. 16-18

МОТИВИ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Муренко Анна Олександрівна

студентка, Київський національний торговельно-економічний університет

Злочини, вчинені неповнолітніми, є досить поширеним явищем. Кожний 12-й злочин із числа розслідуваних вчинено особами віком від 14 до 18 років. Найпоширенішими є злочини проти власності, а саме крадіжки та грабежі [1, с.25]. Більшість злочинів неповнолітні вчиняють вперше, разом з тим значна їх кількість вже вчиняли злочини і притягалися до кримінальної відпо-відальності. Саме тому необхідно встановити мотиви, якими керуються неповнолітні при вчиненні ними злочинів, адже вони значною мірою характеризують не лише особу злочинця, але і ступінь суспільної небез-печності вчиненого ними діяння.

Мотиви злочинів можуть мати різний характер. За класифікацією, запропонованою П. С. Дагелем, виділяють:

1) суспільно-негативні (низькі) мотиви злочину — це ті, які завжди, в будь-якому випадку, антисоціальні і засуджуються всім суспільством (корисливі; хуліганські; помсти за правомірну діяльність; національної, расової, релігійної ворожнечі чи розбрату; сексуальні тощо);

2) суспільно-нейтральні мотиви злочину (прагнення задовольнити природні потреби; образа у зв'язку з діями потерпілого або інших осіб; сором; захоплення якимись предметами або діяльністю, що не має низького характеру, тощо);

3) суспільно-позитивні (мотив захисту; бажання допомогти потерпілому; співчуття; бажання виконати службовий наказ чи доручення тощо) [3, с. 28].

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що більшість злочинів вчиняються неповнолітніми саме з суспільно-негативних та суспільно-ней-тральних мотивів. Наприклад, корисливі мотиви підлітків пов'язані із зави-щеним прагненням матеріального порядку: мати якусь річ, мати кишенькові гроші, гарний і модний одяг. Будучи незадоволеними, ці прагнення можуть обумовлювати формування корисливих за своєю сутністю спонукань, які втілюються в злочинних зазіханнях на державну та особисту власність (крадіжки, грабежі). На вчинення неповнолітніми злочинів з хуліганських мотивів суттєво впливає схильність до наслідування, вплив оточуючих, специфічне трактування таких понять, як сміливість, чесність, дружба. Такі мотиви проявляються на основі групових дій. При цьому нерідко неповнолітній перебуває в стані алкогольного сп'яніння і не може повною мірою усвідомлювати

значення своїх дій і спонукань, а це є наслідком так званих невмотивованих злочинів.

Важко переоцінити вплив на особу неповнолітнього його близького оточення, а саме сім'ї. Несприятливі умови життя та неналежне виховання залишають свій слід у формуванні особистості. Значною мірою сприяють вчиненню злочинів неповнолітніми такі обставини, як безконтрольність з боку батьків, відсутність профілактичних заходів у роботі з "важкими" підлітками, їх незайнятість, вживання спиртних напоїв та наркотичних засобів, проблеми в сім'ях, безробіття батьків і відсутність у них коштів на утримання дітей. Досить часто злочинці є вихідцями з неблагополучних сімей. Свавілья, приниження людської гідності, аморальні вчинки старших у подібних родинах чинять відповідний вплив на неповнолітніх й тим самим сприяють формуванню таких мотивів, як помста, озлоблення [2, с. 147].

Оскільки неповнолітні керуються певними мотивами при скоєнні злочинів, слід зосередити увагу на методах усунення цих спонукань. Це завдання покладається як на державу, так і на сімейне оточення. З боку держави сприяти попередженню вчинення злочинів можуть органи внутрішніх справ, соціальні служби, колективи навчальних закладів тощо. Батьки, піклу-вальники, усиновлювачі повинні забезпечувати нормальний рівень життя, розвитку та виховання неповнолітнього.

Таким чином, мотиви злочинів, які вчиняють неповнолітні, мають переважно корисливі та хуліганські спонукання. Проте це вже наслідки проблем, які існують у підлітків, а саме: низький рівень умов життя, проблеми в сім'ї, недосконалість державної системи соціального захисту, тиск з боку оточуючих тощо.

Література:

1. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у зло-чинну діяльність // Вісник Верховного суду України. — 2003. — № 4(38). — С. 25.
2. Бочелюк В.Й. Юридична психологія: навч. Посібник / В. Й. Бочелюк — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 336 с.
3. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину. Монографія / А. В. Савченко — К.: Атїка, 2002. — 144 с.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЗНАКИ ЗАПАХОВИХ СЛІДІВ

Оперук Віталій Ігорович

*кандидат юридичних наук, Прикарпатський факультет Львівського
державного університету внутрішніх справ*

Яремчук Галина Іванівна

*Прикарпатський факультет Львівського державного університету
внутрішніх справ*

Використання слідів запаху в розслідуванні злочинів відоме з глибокої давнини. Однак, серйозно використовувати запах у кримінальному судочинстві почали з середини ХХ ст., це було пов'язано із досягненням науково-технічної революції і розробленням методів і засобів збирання та консервації слідів запаху. Завдяки цьому, в криміналістиці виник новий напрямок дослідження – криміналістична одорологія, що під собою розуміє розділ науки криміналістики, що займається дослідженням фізичних і біологічних закономірностей механізму утворення слідів запаху і розробленням на цій основі методів і засобів дослідження, збирання і використання слідів у кримінальному судочинстві [3, с. 47].

Запахові сліди – це один із видів слідів у криміналістиці, наукове дослідження яких вперше було зроблено А. І. Вінбергом, М. В. Салтевським, В. І. Шикановим та ін. Запахові сліди докорінно відрізняються від трасологічних, тому що вони не мають сталої зовнішньої форми, вони невидимі і нестандартні за своїми властивостями. Слідам запаху притаманні всі фізичні властивості газоподібних тіл: летючість, розчинність, адсорбція, розведення, дифузія [2, с. 34].

Летючість – здатність речовини випаровуватися, тобто переходити з твердого або рідкого стану в газоподібний. Випаровування відбувається за будь-якої температури, при її підвищенні швидкість випаровування збільшується. Крім того, випаровування залежить від природи матеріального об'єкта, зовнішніх умов. Речовина, яка відкрито зберігається (духи, бензин, одеколон, фенол), легко випаровується і наповнює простір своїм запахом.

Розчинність – здатність газоподібних (пахучих) речовин розчинятися у клітинах нюхального органа людини чи тварини і викликати почуття запаху. Властивість розчинятися лежить в основі механізму утворення почуття до сприйняття запаху.

Адсорбція – здатність молекул газоподібних речовин поглинатись поверхневим шаром іншої речовини. Завдяки адсорбції можливе сприйняття молекул пахучої речовини (запаху) в суміші з повітрям, відокремлення її на твердих ворсистих поверхнях.

Розбавлення – зміна концентрації газоподібної речовини у сліді, яка приводить до утворення нової властивості запаху.

Дифузія – взаємне проникнення часток однієї речовини в іншу. Наприклад, взуття набирається потожировими виділеннями людини, які просякають крізь товщину підошов, відділяються від неї під час ходи і адсорбуються на поверхні ґрунту, створюючи запаховий слід [4, с.54-55].

На основі вищевказаних властивостей запахових слідів М.В. Салтевським були сформульовані криміналістичні властивості запахових слідів, до яких віднесені: безперервність механізму утворення, рухливість структури, розсіюваність і подільність [1, с. 94].

Безперервність механізму утворення слідів відображає динамічну сторону утворення запахових слідів: при наявності джерела і зовнішніх умов слід утворюється безперервно, поки існує джерело. Властивість безперервного утворення дозволяє накопичувати запахову речовину, створювати у сліді велику концентрацію його, наприклад, при визначенні об'єкта за незначним запаховим слідом (з малою концентрацією).

Рухомість структури запахових слідів характеризується внутрішнім станом речовини сліду, вказує на те, що його молекули перебувають в хаотичному стані, не пов'язані одна з одною, постійно перемішуються разом з навколишнім середовищем, в якому відбувається слідоутворення. Тому поблизу джерела концентрація запахової речовини більша, ніж на певній відстані від нього.

Розсіюваність – це здатність газоподібного сліду розповсюджуватись в ємкості або просторі, тобто змінювати свій об'єм і таким чином зменшувати концентрацію речовини в одиниці об'єму. Запаховий слід являє собою газоподібну хмару, яка не має постійної форми. На підставі цієї властивості запаховий слід потрібно фіксувати якомога ближче до джерела і відразу після його утворення.

Речовини в запахових слідах перебувають у газоподібному стані, до того ж концентрація його в обмеженому об'ємі однакова (суміш однорідна). Все це створює умови для поділу запахового сліду на частини, без зміни якісно-кількісного стану кожної порції. Завдяки властивості ділимості від одного джерела можна відібрати декілька зразків, інформаційна значущість яких буде однаковою. Якщо слід законсервований в ємності, то його для дослідження можна розділити на порції, кожна з яких буде мати і характеризувати ознаки цілого. Розглянуті криміналістичні властивості запахових слідів мають

принципове значення для їх виявлення, консервації і використання при розслідуванні.

За механізмом утворення запахів сліди можна розділити на дві підгрупи: 1) сліди-джерела запаху і 2) сліди-запахи.

Сліди-джерела запаху – це різні матеріальні об'єкти, наприклад, нафталін, бензин, парфуми, сир, комахи, рослини, тварини, люди, тобто матеріальні об'єкти, які за певних умов випаровуються і утворюють запахів сліди. Матеріальні предмети можуть бути не тільки джерелами особистого запаху, але і його носіями, наприклад, ґрунт, сліди взуття, склянка, на яких залишені сліди запаху людини.

Тому об'єкти зі слідами пальців рук, ніг, які утворені потожировою речовиною і аліфатичними (гр. *aleiphar* – жир) компонентами є слідами-джерелами запаху. Такі сліди одночасно можуть бути і трасологічними слідами (сліди взуття, сліди папілярних візерунків), які використовуються для ідентифікації. Таким чином, слід-джерело запаху може нести декілька видів інформації: одорологічну (запаху), ідентифікаційну формою розташування джерела запаху і видову – субстанціональну, яка дозволяє дійти висновку про якість запахового джерела і його носія [3, с. 67].

Звідси, кожний вид інформації потрібно фіксувати окремо в певній послідовності. Так, в першу чергу треба закріпити запаху інформацію (законсервувати запах), наприклад, в об'ємному сліді взуття; потім з цього сліду можна виготовити гіпсовий зліпок.

Сліди-запахи – це газові утворення, хмара-суміш повітря з молекулами пахучої речовини, якщо в даному місці відсутнє безпосереднє джерело запаху. Наприклад, запах парфумів, нафталіну в кімнаті, де реально немає джерел, але вони колись були і залишили сліди.

Сліди-запахи дуже не стійкі, вони швидко розсіюються в просторі і практично зникають. Отже, при виявленні слідів-запахів на місці події необхідно негайно їх зібрати і законсервувати.

У слідчій практиці найчастіше звертаються до слідів запаху людини. Всі об'єкти, яких так чи інакше торкалась людина, або частки, які відділились від її тіла або одягу несуть запаху інформацію.

Такими носіями запахових слідів є: а) шматки тканини, волосся, кров, потожирові речовини, сперма, слина та інші виділення, які відділились від тіла людини і пов'язані з її фізіологічною діяльністю; б) предмети постійного контакту з тілом людини: одяг, взуття, особисті речі, наприклад, окуляри, гаманець, сумка, носова хусточка, запальничка, гребінець, милиця, парасолька тощо; в) об'єкти тимчасового контакту з тілом людини – знаряддя вчинення злочину, предмети праці та інструменти, речі матеріальної обстановки, яких торкалась людина [4, с. 56].

Отже, підводячи підсумок можемо зазначити, що розділ науки криміналістики, який досліджує закономірності механізму утворення, прийоми, засоби і методи виявлення, збирання, дослідження і використання запахових слідів для отримання інформації для розкриття і розслідування злочинів називається криміналістичною одорологією.

Література:

1. Салтевський, М. В. Криміналістика (у сучасному викладі)[Текст]: Підручник / М.В. Салтевський. – К.: Кондор, 2005. – 588с.
2. Біленчук, П.Д.Криміналістика [Текст]:Підручник. / П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, П.Ю. Тимошенко, М.В. Салтевський. - Київ: НАВСУ,1997. - 232с.
3. Басай, В.Д. Основи криміналістичної одорологія [Текст]: Монографія / В.Д. Басай. - Івано-Франківськ: Вид-во Плай, 2002.- 482 с.
4. Винберг А. И. Криминалистическая одорология[Текст] / А.И. Винберг // Соц. законность. – М., 1971. – № 11. – С. 52–57.

ЛІКАРСЬКІ ПРЕПАРАТИ ТА ПРИСТРОЇ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ В УКРАЇНІ

Рижий Олександр Володимирович

студент, Київський національний торговельно-економічний університет

Ялі Дмитро Костянтинівич

студент, Київський національний торговельно-економічний університет

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. [1]

Закріплюючи в Основному Законі України права осіб на життя та здоров'я, законодавець, фактично, надає їм статус чи не найважливіших цінностей, які тільки здатна мати людина. Зміст цих прав полягає не тільки у наявності обов'язку інших суб'єктів права і держави визнавати їх і не порушувати, а й можливості людини вимагати від держави забезпечення з її боку належного захисту вищезазначених прав.

Національне законодавство є досить врегульованим в цьому плані. Величезний масив нормативно-правових актів забезпечують безпеку людини від її народження і до самої смерті. Тим не менш, все одно мають місце випадки, коли людина потрапляє у небезпечні для її здоров'я і життя ситуації, які, не мають нормативного врегулювання. Наразі йдеться про виробництво недоброякісної медичної продукції товаровиробниками.

Згідно із даними Державної служби України з лікарських засобів, на початок 2012 р. обсяг неякісних, фальсифікованих та незареєстрованих ліків в Україні становив 1%, коли за статистикою країн СНД наявність на ринку неякісних препаратів, наближається до нуля. [6]

Втім, не можна стверджувати, що український народ є беззахисним в цьому плані. Прийнятий і діє Закон України «Про лікарські засоби» [3], існують відповідні статті в Кримінальному Кодексі України (далі – ККУ) [2], а ратифікована Верховною Радою України в 2012 р. Конвенція «Медікрім» [4] так взагалі повинна була суттєво доповнити національне законодавство з цього питання, стати тим документом, що остаточно б закріпив захист населення від будь-яких проявів діяльності, пов'язаної із виготовленням, придбанням, перевезенням, зберіганням з метою збуту або збутом фальсифікованих виробів медичного призначення.

De jure – Конвенція стала частиною українського законодавства, de facto - за якихось причин, Парламент так і не спромігся виконати основне завдання, яке було поставлено в Конвенції – повну імплементацію її положень у національне законодавство, в нашому випадку – у вже зазначені нормативні акти – Закон України «Про лікарські засоби» і ККУ.

Увагу тут слід акцентувати саме на слові «повній». Адже, як відомо, одразу після прийняття національне законодавство було нібито узгоджено із положенням Конвенції. Про це свідчить зміна положень статей в ККУ, а саме статті 305 шляхом внесення до диспозиції поняття «фальсифікованих лікарських засобів» і статті 321-1, яка, фактично, стала основною при кваліфікації діянь, зазначених вище.

Але у Законі України «Про лікарські засоби», вказано, що лікарський засіб - будь-яка речовина або комбінація речовин, що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин, яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу. Тобто лікарський засіб по своїй суті речовина, і саме за злочини, в яких предметом є така речовина, передбачено кримінальну відповідальність в Україні.

У той час як в офіційному перекладі тексту Конвенції зазначається, що вона стосується передусім наступної медичної продукції: медичних продуктів, тобто лікарських препаратів та пристроїв; в свою чергу, пристрої, це – інструмент, апарат, обладнання, програмне забезпечення, матеріальний або інший предмет, який використовується самостійно або в поєднанні, у тому числі програмне забезпечення, яке призначене його виробником для використання спеціально для діагностичних та

терапевтичних цілей та яке є необхідним для його належного застосування.

Проте, описані вище пристрої назвати речовиною не можна. І в цьому випадку виникає питання: якщо фальсифікація лікарських засобів передбачена національним законодавством, чи передбачено в ньому фальсифікація передбачених Конвенцією лікарських пристроїв? Відповідь: ні. Так, деякі вчені виділяють ст. 227 ККУ, але вона не є спеціальною і проблеми не вирішує.

А проблема є, і досить серйозна. Прямо передбачені в Конвенції дії як злочинні в Україні не криміналізовано. А це означає, що діяння осіб щодо несанкціонованого або непрофесійного виготовлення апарату штучної нирки, діалізаторів та інших складових частин, які потім повинні будуть підтримувати нормальну життєдіяльність людського організму, не є караними, вони не є протиправними. Це є шпарина в господарсько-медичній сфері, якою користуються підприємства задля підвищення своєї прибутковості.

Що стосується підприємств, то досить цікавим є положення Конвенції, в якому передбачається відповідальність за виробництво і збут фальсифікованої медичної продукції юридичних осіб. Саме кримінальна відповідальність і за діяння саме юридичних осіб. Звичайно, таку норму досить важко імплементувати в національне кримінальне законодавство, за яким, як відомо, суб'єктом злочину може бути виключно фізична особа. [5, с. 401]

І це є правильним, оскільки має існувати індивідуальний характер відповідальності, адже саме індивідуальність – один із основоположних принципів кримінального права взагалі. Фабрика по своїй суті не може відповідати за дії своїх керівників, так само як і працівники, що не усвідомлювали вироблення ними фальсифікованої продукції, і які після застосування до фабрики такої санкції як примусова ліквідація, вимушені шукати нове робоче місце. Тому є досить сумнівним той факт, що держава і суспільство потребують криміналізації відповідних норм. Тим не менш, Конвенцією передбачено застосування до юридичних осіб таких санкцій як тимчасове або постійне позбавлення права займатися комерційною діяльністю, взяття під судовий нагляд і вже згадане судове рішення про ліквідацію.

Отже, доцільно викласти такі пропозиції щодо вдосконалення чинного національного законодавства. По-перше, слід внести зміни до ККУ, а саме до статті 305 та 321-1 – з приводу доповнення змісту статей такими поняттями, як вироби медичного призначення та фальсифікована медична техніка. По-друге, доречно було б дещо змінити Закон України «Про лікарські засоби» і розпочати зі зміни назви на Закон України "Про медичну продукцію", а саме замінивши деякі терміни у законі, наприклад,

термін «лікарський засіб» на термін «медичні продукти», що в свою чергу повністю відповідало змісту Конвенції "Медікрім", оскільки вона включає у поняття «медичного продукту» медичні пристрої, лікарські препарати, що своєю чергою включають поняття лікарські засоби.

Необхідно зазначити, що прийняття відповідних змін не вимагає розв'язання великого масиву організаційних питань і не потребує додаткових витрат з Держбюджету України.

Таким чином, із прийняттям відповідних змін повинна відбутися остаточна імплементація норм Конвенції «Медікрім» у національне законодавство, що в результаті позбавить виробників фальсифікованої медичної продукції, зокрема пристроїв медичного призначення, свободи дій, дій, які фактично порушують положення Конституції України.

Джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 25-26. - ст. 131
3. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 № 123/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 22. - ст. 86.
4. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я від 28.10.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2012.
5. Житний О. О. Реалізація міжнародних зобов'язань України щодо забезпечення охорони здоров'я населення кримінально-правовими засобами: проблеми та перспективи // Науковий вісник ДДУВС. – 2012. - № 3. – С. 395-403
6. Обсяг неякісних, фальсифікованих та незареєстрованих ліків в Україні становить 1% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diklz.gov.ua/news/obsyagneyakisnikh-falsifikovanikh-ta-nezareestrovanih-likiv-v-ukraini-stanovit-1>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ЦЬОГО ЯВИЩА

Сльозко Ольга Анатоліївна

студентка факультету економіки, менеджменту і права Київського національного торговельно-економічного університету

На зламі століть відбулись істотні зміни, які сприяли розвитку багатьом антисуспільним явищам, що дало їм змогу стати серйозною загрозою як для окремих держав, так і для людства в цілому.

Україна, як і будь-яка інша правова держава, надає закону та правопорядку пріоритетне місце. Законодавча база закріплює різноманітні права та обов'язки у всіх сферах суспільного життя, але інколи навіть такий базис може мати прогалини, які можуть призвести до збою у правовій системі. Цей аспект з часом починає дедалі яскравіше проявлятися у кримінальному законодавстві нашої держави. Під таку категорію підпали й акти терористичної спрямованості, які хоч і не є досить поширеними на теренах України, але, все ж таки, займають не останнє місце у криміналізованих злочинних діях.

Питання терористичного акту у різних аспектах його прояву досліджували В.Ф. Антипенко, С.А. Буткевич, С.В. Гізімчук, В.П. Ємельянов, О.В. Копан, В.А. Ліпкан, М.А. Погорецький, С.А. Телешун та інші.

Метою даної статті є розкриття сутності терористичного акту, дослідження причин його виникнення, а також характеристика шляхів запобігання та протидії цьому негативному явищу.

На сьогодні у науці спостерігається надзвичайно великий спектр тлумачень, оцінок та підходів стосовно досліджуваного явища. У науковій літературі самих лише дефініцій поняття «терор» існує близько ста. Не простіша ситуація з тлумаченням таких термінів, як «тероризм» (за оцінками сучасних експертів, зокрема, індійського юриста Йтуги, за 50 років – з 1936 по 1986 роки – було сформульовано близько 120 варіантів визначення тероризму), «терористичний акт», «терористична організація», «терористична група», «терористичні дії», «антитероризм» тощо. Дається взнаки така плутанина і в правовій сфері: законодавство кожної країни по-різному класифікує поняття тероризм і, відповідно, так само визначає міру відповідальності за вчинення терористичних актів [4, с. 166].

Аналізуючи вищесказане можна зазначити, що проблемним є визначення цього поняття і через те, що воно є багатоаспектним. Ми не можемо дослідити це явище у повному обсязі тільки тому, що існує безліч дефініцій, кожна з яких може розглядатись у дещо інших площинах.

У Кримінальному кодексі України не згадується поняття тероризм, але визнається злочинним таке діяння як терористичний акт, під яким розуміється застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними

особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою [2, с. 119].

Складність полягає у тому, що у Кримінальному кодексі України наводиться визначення поняття «терористичний акт», тоді як поняття «тероризм» взагалі не криміналізується. Якщо ж брати до уваги Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму, то у ній зустрічаються такі поняття як «тероризм», «терористичний акт» та «терористичний злочин» [1, с. 5]. Отже, можна відзначити, що у цій Конвенції термін «тероризм» ототожнюється з поняттям терористичної діяльності.

Використання у Кримінальному кодексі України терміну «терористичний акт» слугує причиною, яка породжує невідповідність чинного законодавства міжнародним конвенціям. Якщо цю проблему залишити невирішеною, то ми можемо спостерігати протиріччя в антитерористичному законодавстві.

Тероризм останнім часом набуває глобального характеру, переростає у таке явище, проти якого ще не винайдено ліків. Щоб почати ефективно боротись із тероризмом слід винайти механізм, який буде слугувати антитерористичною основою. Для цього потрібно дослідити причини, які породжують акти терористичної спрямованості і саме на їх основі розробити міцний фундамент для розбудови ефективної системи протидії тероризму. До передумов виникнення і розвитку тероризму в Україні можна віднести наступні:

- посилення проявів сепаратизму. Яскравим прикладом цього можуть слугувати спроби влади у 2004 році створити Південно-Східну Українську Автономну Республіку. Вагомим прикладом є Закон України «Про засади державної мовної політики», який викликав безліч обурень з боку населення;
- корумпованість представників влади. Влада відкрито демонструє перевагу матеріальних цінностей над соціальними, чим озлоблює населення проти себе, що може слугувати наростанням проявів агресії у суспільстві;
 - високий рівень криміналізації суспільства;
 - незаконний обіг зброї та наркотичних засобів. Ця діяльність породжує велику кількість доходів, одержаних злочинним шляхом, а вони, у свою чергу, можуть стати джерелом фінансування тероризму;
 - етнічні протиріччя в регіонах. Такі суперечності можуть спровокувати акти тероризму, метою яких буде дискримінація певних етнічних утворень;
 - наростання геополітичної напруженості, яка, як наслідок, може потягти за собою терористичні акти щодо України з боку інших держав;

Разом із тим, це не весь перелік причин, які можуть слугувати передумовами терористичних актів, але, аналізуючи зазначене, можна зробити висновок, що джерел, які можуть породити акти тероризму є велика кількість.

Отже, тероризм з'являється там, де утворюються геополітичні порожнини, „гарячі точки”, де суттєво ослаблено владу, неспроможну професійно реалізовувати інтереси громадян і яку ці громадяни не зацікавлені підтримувати, де не працюють міжнародні механізми політичного і правового регулювання розвитку суспільства. Від сплесків тероризму не застраховані ні високорозвинені, ні малорозвинені в економічному й соціальному плані країни з будь-якими політичними режимами та державним ладом [5, с. 166].

Тероризму, як антисуспільному явищу, раніше не приділялось особливої уваги, але після подій, які стались 11 вересня 2001 року у Нью-Йорку весь світ задумався над глобальним характером цієї проблеми. Не є винятком й Україна, яка на тлі світових подій почала вживати заходів щодо законодавчого врегулювання цього питання. Як наслідок у 2003 році було прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом [3, с. 3].

Також, ще 11 грудня 1998 року було створено Антитерористичний центр при Службі безпеки України, але він не мав потужної правової сили, оскільки у той час наша держава ще не була досить обізнаною з суттю цієї проблеми. Саме Закон України «Про боротьбу з тероризмом» створив правову базу, на основі якої має розвиватись антитерористичне законодавство.

Оскільки тероризм є проблемою не тільки на рівні держави, але й на міжнародній арені, то Україна здійснює співробітництво з багатьма міжнародними антитерористичними організаціями. Наша держава ратифікувала деякі міжнародні нормативно-правові акти, завданням яких є протидія тероризму. До таких можна віднести наступні: Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 12 вересня 2002 року, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 31 липня 2006 року, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 26 лютого 2009 року та інші нормативно-правові акти. Також відповідні норми були імплементовані в національне законодавство.

Для удосконалення чинного законодавства щодо боротьби з тероризмом потрібно детально дослідити шляхи запобігання та протидії цьому явищу, що буде слугувати основою для побудови більш міцної

антитерористичної платформи. До основних заходів, яким слід приділити увагу щодо запобігання тероризму можна віднести наступні:

- усунення внутрішніх факторів, що можуть породити прояви тероризму;
- щорічне дослідження обстановки як у самій країні, так і за її межами;
- створення міжнародної комплексної програми, яка включатиме у себе різні аспекти життєдіяльності, враховуватиме інтереси населення, передумови виникнення терористичних конфліктів і буде реалізована у кожній країні;
- стабілізація економічного і політичного становища, укорінення принципів демократизму, закріплення правила досягнення консенсусу;
- створення сприятливих умов для розвитку етнічних груп. Завдання держави з цього питання полягає у тому, щоб етнічні утворення, перш за все, відчували себе громадянами України, а етнічна приналежність повинна зайняти другорядне місце;
- посилення боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, зброї;
- глибоке дослідження законодавства, всіх його складових тощо.

Тероризм в Україні не є широкомасштабним. Він проявляється у певних аспектах, але це явище не можна назвати глобальним у нашій державі. Статистика свідчить, що у період з 2002 по 2012 роки в Україні було зареєстровано лише близько 10 актів тероризму. Хоч такі і відбувались, але вони не несли істотної загрози як населенню, так і громадській безпеці.

На нашу думку, хоча становище в Україні не є критичним, але законодавча база з цього питання повинна бути якісно розробленою, щоб запобігати появі терористичних угруповань, які, в свою чергу, є збудником терористичних актів.

Отже, Україна для боротьби з проявами тероризму зробила чимало: ратифіковано міжнародні конвенції, прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом», удосконалено норми Кримінального кодексу України тощо. Але навіть ці дії не зможуть захистити нашу державу на належному рівні. Це пов'язано з тим, що у нашій країні й досі не створено системної правової бази, яка могла б дати відповіді на всі запитання. Слід детально вивчити наукові дослідження з цього питання, які повинні стати опорою для розбудови ефективного антитерористичного законодавства. Також потрібно пам'ятати, що такі акти виникають несподівано, вони можуть уразити в будь-який час, будь-яку сферу діяльності. Тому держава повинна бути належним чином підготовлена до можливих терористичних актів. Для цього потрібно розробити ефективні методи боротьби з цим

явищем, які повинні діяти не тільки на державному рівні, а й на міжнародному.

Література:

1. Про ратифікацію Конвенції ради Європи про запобігання тероризму: Закон України від 31 липня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 39. – Ст. 340.
2. Кримінальний Кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 28 серпня 2012 року: (Офіц. текст). –К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 216 с.
3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
4. Канцір В.С. Міжнародний тероризм як засіб протиправного досягнення мети / В.С. Канцір. // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2010. – № 1. – С. 162-171.
5. Телешун С. Сучасний тероризм: українські реалії / С. Телешун. // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – С. 163-169.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМЦІВ

Каменєва Карина Русланівна

студентка, Полтавський юридичний інститут, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Конституція України у другому розділі "Права, свободи і обов'язки людини та громадянина" зазначає, що людина, яка знаходиться в Україні на законних підставах, користується тими ж правами та свободами, а також несе такі ж обов'язки, як і громадяни України за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

При цьому на іноземців покладаються відповідні обов'язки, які нерідко ними не виконуються. Тим самим, іноземці вчиняють різного роду правопорушення, у тому числі й адміністративні.

Значною мірою ці помилки, прорахунки і недоліки пов'язані з недостатньою теоретичною розробкою проблем адміністративної відповідальності іноземців і відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій із правильної організації профілактики адміністративних правопорушень, скоєних іноземцями в період їхнього перебування в нашій країні

Так відсутність належного механізму попередження адміністративних правопорушень, які вчиняються іноземцями, а також відсутність єдиної системи обліку і контролю за використанням іноземної робочої сили, несприятливо позначається на дотриманні паспортно-візового режиму в нашій країні, а також відсутність кримінальної відповідальності за порушення вимог міграційного законодавства в Україні сприяє нехтуванню його вимог окремими іноземцями. Ці тенденції, а також подальше спрощення в'їзду-виїзду дають можливість припустити, що на території України правопорушень з боку іноземців найближчим часом не зменшиться. Звичайно, кількісно адміністративні правопорушення, пов'язані з іноземцями, на загальну кількість вчинюваних правопорушень впливають, але у відсотковому співвідношенні в загальній структурі правопорушень їх величина незначна. Аналіз діяльності з попередження і припинення адміністративних правопорушень, скоєних іноземцями, дозволяє дійти висновку про відсутність цілеспрямованої роботи з боку уповноважених органів і посадових осіб щодо попередження і припинення цієї групи правопорушень, а також про серйозні недоліки в їхній кваліфікації і

помилках при розгляді і вирішенні справ про адміністративні правопорушення даної категорії осіб. На сьогодні ця проблема не є вирішеною, потребує удосконалення та зміни законодавчої бази, зокрема Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні».

На наш погляд, можна запропонувати низку організаційних заходів, що дозволить запобігти адміністративним правопорушенням серед іноземців. При цьому такі заходи не потребують серйозних матеріальних затрат, що є дуже важливим в умовах обмеженості бюджетних коштів.

По-перше потрібно налагодити тісну взаємодію органів внутрішніх справ з адміністрацією підприємств, організацій, що приймають іноземних громадян; підвищити обізнаність іноземних громадянами й осіб без громадянства основ законодавства України; поширити достатню правову пропаганду серед іноземних громадян і осіб без громадянства в місцях їхнього компактного проживання і роботи. Все це дасть можливість зменшити скоєння правопорушень серед іноземців в Україні.

По-друге поширюючи на іноземців, які на законних підставах перебувають в Україні, права, свободи і обов'язки, передбачені для її громадян, Українська держава встановлює при цьому певні винятки. Одним з таких винятків є можливість застосування у відповідних випадках до іноземних громадян та осіб без громадянства адміністративного видворення за межі України. Застосування зазначеного примусового заходу передбачено Кодексом України про адміністративні правопорушення і Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Слід зазначити що дана норма може слугувати дієвим механізмом в тому числі попередження правопорушення серед іноземців за діяння що порушують законодавство України, тому її застосування на даному етапі є не тільки виправданим але й необхідним.

Йдеться про необхідність широкого висвітлення не тільки можливості застосування видворення, а й конкретних справ, пов'язаних з застосуванням такого заходу адміністративного примусу. З огляду на те що іноземці мають конкретні цілі перебування на території України (навчання, заробіток, тощо) усвідомлення, що вони можуть все це втратити та примусово бути видворенні за межі території України змусить їх бути більш законослухняними.

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

*Леженко Маргарита Володимирівна
студентка, Полтавський юридичний інститут, Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого*

Наявність адміністративної відповідальності юридичної особи не викликає сумніву у більшості науковців. Але майже всі вони звертають увагу на неналежну теоретичну розробленість деяких питань в адміністративному праві які законодавчо не вирішені.

Специфічною проблемою адміністративного права є визначення поняття вини юридичної особи при притягнення до адміністративної відповідальності за порушення норм законодавства. У теорії адміністративного права вина юридичної особи розуміється неоднозначно. З суб'єктивної точки зору це поняття формулювалося правовою наукою як психічне ставлення її колективу до протиправного діяння.

У ранніх роботах дослідників науки адміністративного права вина юридичної особи розумілась як недостатня організованість юридичної особи, вводилося поняття "дефект організації, але при цьому в якості причини "дефекту" вказувалася недостатність зусиль її колективу, фізичних осіб для відвернення правопорушення. Вина юридичної особи в адміністративно – правових відносинах розглядається невід'ємно від вини його працівників, адміністрації. Джерело провини організації - винна дії або бездіяльність фізичних осіб, які можуть не нести відповідальності за своє діяння в силу закону. Так, організація несе відповідальність за власну провину як за наявності чітко вираженої провини окремих працівників, так і тоді, коли вина конкретних осіб виключається або не може бути встановлена.

У науці адміністративного права має місце і інший підхід до вини юридичної особи. Він заснований на пріоритеті об'єктивного аспекту в діяльності юридичної особи. Вина юридичної особи визначається як комплекс негативних елементів, що характеризуються дезорганізацією діяльності юридичної особи, неприйняттям ним необхідних заходів для належного виконання покладених на нього обов'язків, не докладання необхідних зусиль для попередження правопорушень та усунення їх причин .

Однак необхідно врахувати, що поняття вини фізичних і юридичних осіб мають певні відмінності. Це не може не викликати певні труднощі в конструюванні відповідальності юридичних осіб, тим більше що правозастосовна практика не містить єдиного підходу до даної проблеми.

Так у чинному законодавстві принцип винної відповідальності щодо юридичних осіб не завжди враховується.

Судова практика у цивільних справах розуміє вину юридичних осіб як неналежне виконання або невиконання юридичною особою своїх обов'язків. Так, виховні і лікувальні установи під виною розуміють – нездійснення ними належного нагляду за неповнолітніми в момент заподіяння шкоди, або нездійснення нагляду зовсім, або здійснення нагляду не належним чином.

Відповідальність юридичної особи завжди переплітається з виною фізичних осіб. Адміністративна відповідальність юридичної особи це відповідальність за дію (бездіяльність) фізичної особи (у формі умислу-прямого чи непрямого, необережності – недбалість або самовпевненості).

Призначення адміністративного покарання юридичній особі не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення фізичну особу, так само як і залучення до адміністративної чи кримінальної відповідальності фізичної особи не звільняє від адміністративної відповідальності за правопорушення юридичної особи.

За загальним правилом підставою для настання адміністративної відповідальності є вчинення особою адміністративного правопорушення – винного і протиправного діяння. Якщо протиправність є формально – правовою ознакою, що не викликає труднощів для ідентифікації, то проблема вини, визначення винності неживого суб'єкта являє собою деякі складнощі.

Отже, особливості суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення скоєного юридичною особою, проявляються в тому, що, по-перше, вина юридичної особи у вчиненні адміністративного правопорушення це суб'єктивне ставлення до протиправного діяння колективу цієї юридичної особи, а саме волі адміністрації (органів управління), її повноважних посадових осіб, а також інших осіб, які мають право давати обов'язкові вказівки в межах структури юридичної особи. У цьому випадку вина юридичної особи, розглянута за допомогою суб'єктивного підходу і повинна розумітися як вираження вини посадових осіб адміністрації. По-друге, вина юридичної особи може бути розглянута з об'єктивних позицій, як вина організації з точки зору державного органу, що здійснює накладення адміністративного стягнення. Тільки державний орган, який здійснює адміністративно – юрисдикційну діяльність, може і повинен вирішити, була у юридичної особи об'єктивна можливість вчинити необхідні дії і не допустити вчинення адміністративного правопорушення.

На мою думку вирішити проблему застосування вини юридичної особи можна шляхом її законодавчого закріплення. До суб'єктів адміністративної відповідальності Закон відносить лише фізичних осіб але

включивши поняття «відповідальність юридичної особи», дозволило б подолати певні колізії які існують в адміністративному праві.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ЗА МИТНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Остапенко Владислав Олександрович
курсант Академії митної служби України

Як зазначено в Митному кодексі України (далі – МКУ), а саме в п.29 ст.4 митні формальності - сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і органами доходів і зборів з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Неоднозначність даного визначення полягає в тому, що суб'єктом митних формальностей згідно цього визначення є саме органи доходів і зборів, тобто ця дефініція більш конкретизує коло суб'єктів на яких покладено виконання митних формальностей, на відміну від визначення що нам пропонується за Кіотською конвенцією, в який зазначено більш ширше и об'єктивніше розуміння останніх.

Аналізуючи українське законодавство важко знайти чіткого визначення органів доходів та зборів, лише в ч.1 ст.41 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) можна знайти близьке визначення яке ототожнено з контролюючими органами, - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи.

Якщо прийняти зазначене визначення, то можна стверджувати що здійснення митних формальностей покладається не лише на митні органи, а й на податкові органи, що в свою чергу зовсім не відповідає дійсності.

Також слід зазначити, що у зв'язку з останніми подіями в державі та на підставі Постанови ВРУ «Про вдосконалення діяльності органів доходів і зборів» від 28.02.14 р. № 838-VII було відомо про можливість ліквідування Міністерства доходів та зборів України (далі – міністерство) та ре організування останню до колишніх структур податкової та митної

служби України. У разі наявності такого факту ставить під сумнів подальшої діяльності взагалі органів доходів і зборів, що призведе до непорозуміння в самому визначенні за МКУ, оскільки в разі ліквідуванні зазначеного міністерства, ми отримуємо «мертву зону» в дефініції, назву не існуючих органів, тому вважаю за потрібним використовувати визначення, що запропоновано саме Кіотською конвенцією, оскільки остання оперує поняттям «Митної служби».

ПЕРЕГЛЯНУТА КІОТСЬКА КОНВЕНЦІЯ, що набрала чинності 3 лютого 2006 року передбачає під митними формальностями - сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства.

Митна служба в даній Конвенції визначена як державна служба, на яку покладене застосування митного законодавства та стягнення мит і податків, а також застосування інших законів і правил, що стосуються ввезення, вивезення, переміщення або зберігання товарів. Як уже зазначалося раніше, безпосереднє здійснення митної справи покладається саме на митні органи, які наділені виключною компетенцією в даній галузі діяльності, а не на будь-які інші державні органи, як наприклад, органи доходів та зборів, тому вважаю за потрібним використовувати визначення, що запропоновано саме Кіотською конвенцією та імплементувати його до митного законодавства України.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.12. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552;
2. Податковий кодекс України від 02.12.10 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112
3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 05.10.2006 N 227-V // Відомості Верховної Ради України, 2006, N 48, ст.476;
4. Постанови ВРУ «Про вдосконалення діяльності органів доходів і зборів» від 28.02.14 р. № 838-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.232.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ ВЛАСНОСТІ ТА ІНШИХ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ

Теличко Марія Василівна

*викладач кафедри гуманітарних дисциплін ЛДУФК, аспірант кафедри
адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового
інституту права і психології Національного університету «Львівська
політехніка»*

Питання правового регулювання відносин у сфері державної реєстрації прав власності та інших речових прав на нерухоме майно, їх визнання з метою належного правового захисту мають важливе значення для розвитку ринкових відносин, основою яких є створення умов для успішного функціонування ринку нерухомого майна та залучення інвестицій в українську економіку.

Незалежна Україна отримала «спадок» у вигляді роздільної реєстрації прав на будівлі і споруди з одного боку, та земельні ділянки – з іншого. Формування системи нормативного регулювання іпотечних правових відносин в Україні пройшло досить тернистий та складний шлях.

Відродження іпотечних правових відносин пов'язують з прийняттям 2 жовтня 1992 року Закону України «Про заставу». Вже у першій статті цього закону термін «застава» наповнюється змістовним навантаженням: «Застава – це спосіб забезпечення зобов'язань. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами»[1,с.642].

Немає необхідності детально аналізувати положення Закону України «Про заставу», оскільки ті суттєві моменти, які безпосередньо стосувалися застави нерухомого майна у повному обсязі висвітлені у Законі України «Про іпотеку».

Закон України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року (далі – Закон) набув чинності 1 січня 2004 року. Прийняття цього довгоочікуваного Закону без перебільшення вважають найвизначнішою подією для подальшого розвитку іпотечних відносин у нашій країні. Цей Закон більшість фахівців вважають найбільш прогресивним на теренах Центральної та Східної Європи.

Визначення поняття «іпотека» наводиться у ст.. 1 Закону: «Іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким

іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому цим Законом» [2].

На момент прийняття Закону України «Про іпотеку» він відповідав певною мірою вимогам тогочасного іпотечного ринку. Проте, з часом з'явилася необхідність його адаптації до рівня розвитку ринку іпотечного кредитування.

Значною подією стало прийняття у 2004 році Закону України «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень», який визначив правові, економічні та організаційні засади створення у майбутньому у складі державного земельного кадастру єдиної системи державної реєстрації речових прав на земельні ділянки та інше нерухоме майно, обмежень цих прав. Проте, ця система так і не була створена.

Незважаючи на те, що жодне з положень Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», прийнятого у 2004 році, не було реалізоване на практиці, 11 лютого 2010 року Верховною радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень" та інших законодавчих актів України N 1878-VI , який встановлює принципово іншу, в порівнянні з редакцією цього Закону 2004 року, модель системи реєстрації, що вказує на непослідовність українського законодавця і відсутність у нього чіткої концепції щодо формування та розвитку в Україні системи реєстрації прав на нерухомість. Цей Закон зі змінами від 09 грудня 2011 року, внесеними Законом України N 4152-VI закріпив єдиний момент виникнення права власності на нерухоме майно з 01 січня 2013 року – з моменту державної реєстрації прав [3].

В Україні триває процес реформування відносин державної реєстрації прав власності та інших речових прав. Свідченням цього є затвердження Постановою Кабінету Міністрів України від 22 червня 2011 року №703 Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, а також порядку надання витягів з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. У зв'язку зі вступом в дію з 1 січня 2013 року положень Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», даний правовий інститут залишається одним з найменш досліджуваних у сучасній правовій науці [4,с.282].

Література:

1. Про заставу: Закон України від 02.10.92 // Відомості Верховної Ради України . – 1992. -- №47. – с.642.

2. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 // Голос України. – 2003. -- №129.
3. Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень" та інших законодавчих актів України: Закон України №1878-VI.-- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1878-17>.
4. Слободянюк С.О. Місце та роль інституту державної реєстрації речових прав на нерухоме майно в правовій системі / С.О. Слободянюк // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2011. – Вип. 52. – с. 281-286.

ПОНЯТИЕ, ВИДЫ И ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ КОМПЕТЕНЦИОННОГО СПОРА

*Фоменко Яна Викторовна
ассистент кафедры Правоведения Макеевского экономико-
гуманитарного института*

Закрепление на конституционном уровне принципа разделения власти на законодательную, исполнительную и судебную не исключает возникновения государственно-правовых конфликтов. Как справедливо заметил Тодыка Ю.Н., их возникновению способствует некачественное конституционно-правовое регулирование общественных отношений, явное несоответствие действующих норм общественным реалиям, различное толкование органами разных ветвей власти конституционных норм и предписаний [1]. Компетенцию органа или должностного лица составляют их властные полномочия, определенные законом. Впоследствии несовершенства законодательства компетенция субъектов властных полномочий нередко может пересекаться, впоследствии чего может возникнуть компетенционный спор, именно в этом заключается актуальность исследования.

Стоит отметить, что возникновение компетенционных споров может быть результатом злоупотреблений, которые проявляются в форме присвоения полномочий или превышение властных полномочий [2, с. 136].

Целью данного исследования является изучение понятия компетенционного спора, видов спора и причин его возникновения.

Исследованием данных вопросов занимались ученые в сфере административного права, а именно В.Аверьянов, Ж.Овсебян, Н. Савенко[4], Ю.Тихомиров[3], Ю. Юдин и др.

Ю.Тихомирова считал, что компетенционный спор означает расхождение отдельных позиций и действий субъектов компетенции с их предусмотренными (нормативными, модельными) действиями и решениями [3, с. 669]. Чаще всего это связано с решениями ситуационных задач и содержательными действиями (финансовыми, материальными и т.п.). Отклонения от нормативно установленной компетенции возникают, прежде всего, по вине самого органа, когда он превышает свои полномочия, совершает ошибочные действия или бездействует. Отклонения порождаются и давлением извне, вмешательством других органов или созданием препятствий для законной деятельности [3, с. 669].

Компетенционный спор – это спор между субъектами властных полномочий по поводу реализации их компетенции в сфере управления (публичной администрации), в том числе делегированных полномочий [2, с. 136]. Особенностью таких споров является то, что сторонами в них, как истцом, так и ответчиком, являются субъекты властных полномочий.

Юдин Ю.А. и Овсепян Ж.И. среди компетенционных споров выделяют споры о полномочиях: а) между государственными органами различных ветвей власти; б) между государством и его составными частями.

В научной литературе выделяют по содержанию три вида споров о полномочиях: а) споры о признании компетенции; б) споры об отрицании компетенции; в) споры о присвоении органом государственной власти не принадлежащих ему полномочий. Представляется, что споры о присвоении органом государственной власти не принадлежащих ему полномочий являются разновидностью споров о признании или отрицании компетенции, и их нецелесообразно выделять в отдельную группу, хотя у этих споров есть определенные особенности [4, с. 16]. М. Стефанчук причиной компетенционных споров определила присвоение полномочий или их превышение теми или иными властными субъектами. Исследуемая категория споров чаще всего возникает вследствие неправильного толкования действующего законодательства субъектами властных полномочий, что влечет прекращение их компетенций.

Итак, компетенционные споры между различными уровнями власти как по горизонтали, так и по вертикали прежде всего обусловлены несовершенством действующего законодательства и дублированием полномочий. Отсутствие эффективного механизма правовой защиты вносит конфликтность, тормозит развитие общественных отношений [5].

Решение законодательных коллизий при реализации компетенции субъектами властных полномочий должно осуществляться в пределах общей задачи защиты прав, свобод, законных интересов.

Литература:

1. Тодика Ю. Н. Державно-правова конфліктологія як важливий напрямок наукових досліджень / Ю. Н. Тодика // Вісник Академії правових наук України. – Харків. – 1996. – № 6. – С.15.
2. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 704 с.
3. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: полный курс. – М: Издание г-на Тихомирова М.Ю. – 2005. – С. 1150.
4. Савенко Н. Компетенционные споры между главой государства и парламентом, юрисдикция Конституционного Суда Украины в их разрешении / Н. Савенко // Конституционное правосудие. Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии. – Ереван. – 1999. – № 4 – С.14-28.
5. Заява Української асоціації районних та обласних рад щодо Концепції територіальної організації влади в Україні від 08 червня 2011 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://alau.com.ua/?page_id=2527. – Заголовок з екрану.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Василенко Андрій Миколайович

студент, Запорізький національний університет

Перед світовим товариством стоїть нагальна проблема збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь і раціонального використання природних ресурсів. На вирішення цієї проблеми направлені різні заходи, в тому числі і посилення екологічної спрямованості податкових систем.

Проблема фінансування природоохоронних заходів є однією з найбільш актуальних проблем охорони навколишнього середовища в Україні. Особливо в умовах фінансово-економічної кризи і викликаного нею скорочення витрат держави на потреби охорони навколишнього середовища. І саме екологічному податку належить важлива роль у формуванні додаткових джерел фінансування охорони навколишнього середовища. Тому актуальність теми полягає у дослідженні суті екологічного податку, відмінностей його від збору за забруднення навколишнього природного середовища та можливих наслідків від його впровадження.

За сферами використання Директорат із податків і митних зборів Європейської комісії розподілив екологічні податки на сім груп [1,с.12]:

- енергетичні податки (на паливо, на електроенергію);
- транспортні податки (податки на пройдені кілометри, акцизи під час купівлі авто);
- плата за забруднення (забруднення атмосфери і викиди у водні басейни);
- плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку;
- податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін;
- податок на шумовий вплив;
- плата за використання природних ресурсів.

На сьогодні, як стверджує проф. І.М. Синякевич, у промислово розвинених країнах світу спостерігається тенденція до зростання ролі екологічних податків та їх стимулюючого впливу на розвиток економіки. Згідно з даними фахівців, частка екологічних податків у загальній сумі податків юридичних і фізичних осіб у зарубіжних країнах становила: в Австрії – 4,4 %; у Данії – 3,4 %; в Ірландії – 11,9 %; в Іспанії – 7,5 %; в Італії – 9 %; у Канаді – 4,5 %.

Найбільш поширеними в країнах Європи є транспортні та енергетичні податки. Так, енергетичні податки становлять 72 % від

загальної величини екологічних податків у ЄС, а транспортні податки – 23 %.

При цьому в країнах Європи чітко видно тенденцію до того, що основна мета екологічних платежів – не поповнення державного бюджету, а стимулювання платника до позитивної, з точки зору охорони навколишнього середовища, поведінки. Хоча, звичайно, екологічні податки надходять до бюджетів, кошти можуть спрямовуватися на стимулювання охорони природи споживачами, розробку і впровадження безвідходних технологій, утилізацію відходів, розчистку старих звалищ і т. п.

В Україні, яка взяла стратегічний курс на євроінтеграцію, був введений екологічний податок. До прийняття Податкового кодексу ставки екологічного податку називалися нормативами збору за забруднення навколишнього природного середовища та встановлювалися відповідно до Постанови КМУ N 303 від 01.03.1999 р. «Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору» [2].

В Податковому Кодексі України існує чітке визначення екологічного податку: «екологічний податок - загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року, а також за утилізацію знятих з експлуатації транспортних засобів, для забезпечення екологічної безпеки, а також безпеки життя та здоров'я громадян» [3].

Податковий кодекс України містить розділ, присвячений екологічному податку (розділ VIII «Екологічний податок»). Статтею 240 кодексу визначено, які види діяльності є базою екологічного оподаткування, що дає змогу визначити види екологічних податків України: 1) податок на викиди забруднювальних речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; 2) податок на викиди забруднювальних речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення в разі використання ними палива; 3) податок на скиди забруднювальних речовин безпосередньо у водні об'єкти;

податок за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях або на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини; 4) податок на ввезення, виробництво, придбання транспортних засобів та кузовів до них, що в подальшому підлягають утилізації; 5) податок за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже

накопичені); 6) податок на тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Якщо порівняти цей перелік екологічних податків із видами екологічних податків, європейських країн, то можна побачити, що в Україні запроваджено екологічні податки трьох видів: 1) плата за забруднення; 2) плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку; 3) специфічні для нашої країни податки (податок за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені); податок на тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк).

Варто погодитись з проф. О.О. Веклич у тому, що у Податковому кодексі потрібно висвітлити ті положення з пільгового екологічного оподаткування, які фактично визначені відповідними нормативно-правовими документами з питань охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування.

На мою думку, якщо ми хочемо жити в екологічно комфортних умовах, то спочатку повинні збудувати сильну економіку. Розширення бази екологічного оподаткування приведе до збільшення тиску на економіку, адже в Україні в умовах кризи не можна надіятись на введення принципів «подвійних дивідендів», коли екологічні податки супроводжуються послабленням «перекручених» податків. При цьому має змінюватися лише структура податків, а баланс податкової системи залишається незмінюваним.

Податковим кодексом встановлено платників екологічного податку, об'єкти та базу оподаткування. В Кодексі дається більш детальне визначення платника екологічного податку ніж платника податку, в якому окреслюється коло платників цього податку та наведені ознаки, набуваючи яких суб'єкт певної організаційно-правової форми господарювання ним стає [4, Т.3, с.157].

При введенні екологічного оподаткування в порівнянні з діючим до цього згідно Постанови КМУ «Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору», збором за забруднення навколишнього природного середовища відбулися наступні зміни: 1) В Податковому кодексі виділений в окрему категорію податок на викиди забруднюючих речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення у разі використання ними палива.

2) Розширено базу платників податків, що справляються з пересувних джерел забруднення у разі використання ними палива. 3) Змінено порядок справляння екологічного податку з пересувних джерел забруднення в разі використання ними палива. 4) Реформовано порядок сплати екологічного податку зі стаціонарних джерел забруднення. 5) Збільшено ставки податку

за розміщення окремих видів надзвичайно небезпечних відходів. 6) Збільшено ставки за скиди забруднювальних речовин у ставки та озера в 1,5 рази. 7) У Податковому кодексі передбачено податок за викиди в атмосферу двоокису вуглецю (CO₂) - вуглекислого газу, який є одним із основних чинників явища «парникового ефекту», що регулюються Кіотським протоколом. 8) Введено податок на ввезення, виробництво, придбання транспортних засобів та кузовів до них, що в подальшому підлягають утилізації. 9) Введено специфічні для України податки за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) і податок на тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк. 10) Скасовано встановлення лімітів забруднення. 11) Введено індексацію ставок податку.

Враховуючи, що введення екологічного податку є справою новою, необхідно продовжувати працювати над теоретичним і практичним забезпеченням удосконаленням форми екологічного податку та ефективного управління ним, враховувати виявлені на практиці недоліки та вносити відповідні зміни до законодавства.

Необхідно встановити відповідні вимогам часу ставки податків, єдину базу оподаткування, індивідуальні системи обчислення суми податку; розробити чітку систему відповідальності за несплату податків та створення загроз екологічній безпеці держави; розробити систему стимуляції сплати екологічного податку та ведення екологічно ефективного господарства. Також варто розробити ефективну схему розподілу отриманих від екологічного оподаткування доходів державного бюджету. Наведені пропозиції сприятимуть, на мою думку, забезпеченню ефективного функціонування екологічного оподаткування в Україні, що повинно позитивно вплинути не тільки на екологічну безпеку країни, а й на поліпшення загальної економічної ситуацію в державі

Література:

1. Козьменко С.М. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах/ С.М. Козьменко, Т.В. Волковець //Вісник СумДУ. Серія «Економіка» - 2012. - №1 –С.11-18.
2. Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня 1999 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. /кол. авторів [заг. редакція, М. Я Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с.

4. Податковий кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 02 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Луньо Ольга Василівна

студентка юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Актуальність теми. Особливої уваги потребує дослідження сучасного стану сільського господарства в Україні, напрямки і перспективи його розвитку. Оскільки постійно загострюється проблема забезпечення населення продовольством, яке виступає не тільки визначальним чинником продовольчої, але й економічної безпеки країни, і від стану якого багато в чому залежить розвиток промисловості і підвищення добробуту населення. Усе це вказує на забезпечення пріоритетності розвитку сільського господарства в національній економіці де такі відносини регулюються аграрним правом.

Дослідженням перспектив розвитку сільського господарства уже тривалий час займаються українські вчені, серед яких В.Я. Месель-Веселяка, Є.І. Бойко, О.М. Бородіна, П. Борщевський, І.Р. Залуцький, В.К. Збарський, В.С. Кравців, Ю.Я. Лузан, А.В. Лісовий, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, М.П. Талавиря, Л. Шепотько, В.В. Юрчишин та інші [3].

У їхніх працях відображено ґрунтовні результати досліджень основних шляхів і чинників розвитку сільського господарства та викладено аналіз досвіду такого розвитку в зарубіжних країнах.

Сільське господарство є конкурентноздатною галуззю, оскільки Україна має потужний агропромисловий потенціал, а також володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, який, дає значній частині сільського населення робочі місця і формує 16-17% валового внутрішнього продукту. Якщо співставити цей показник у різних державах, то варто зауважити, що у Білорусії та Казахстані, він становить 13%, в Росії - майже 7%, в Грузії - більше половини, Вірменії, Киргистані та Узбекистані - близько третини. Але економічні можливості аграрного сектора України використовуються не повністю. Аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній

структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторгівельне сальдо [2].

Сільськогосподарські підприємства виробляють 44,9 % валової продукції сільського господарства, у т.ч. 45,1 % продукції рослинництва і 44,7 % продукції тваринництва.

Середньорічне виробництво валової продукції у 2012-2013 рр. проти 1999 р. зросло на 44 %, у тому числі рослинництва – на 74,4 % і тваринництва – на 13,8%. Обсяг сільськогосподарського виробництва становив 117,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 123,8 % , у господарствах населення – 112,3 %. Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах становив 265,1 млрд грн. Виробництво продукції рослинництва вперше перевищило рівень 1990 р. – на 11,1 %, однак продукції тваринництва було вироблено на 46 % менше [4].

У 2008 р. і 2011 р. отримано найвищий за всю історію України урожай зернових – відповідно 53,3 і 56,7 млн тонн проти 51 млн тонн у 1990 р.

Починаючи з 2001 р. виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах є прибутковим, рівень рентабельності у 2010 р. становив 21,1 %, що є найвищим показником за останні 10 років. У 2012 р. сільськогосподарські підприємства одержали 17,1 млрд грн чистого прибутку, в тому числі 12,7 млрд грн від реалізації сільськогосподарської продукції [4].

Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах у 2010 р. перевищила рівень 1990 року у 2,5 рази. За рахунок власного виробництва забезпечується внутрішня потреба у зерні, цукрі, олії, картоплі, овочах, зросло споживання на одну людину молока і м'яса. Проте урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин значно нижчі, ніж у розвинених країнах світу. Продовжується скорочення поголів'я худоби та птиці [4].

Низька дохідність виробництва стримує його модернізацію, впровадження нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази. Інвестиції на розвиток соціальної сфери села нині становлять лише 7,6 млрд грн, що набагато нижче потреби в них. Праця у сільському господарстві залишається мало престижною, продовжує погіршуватися демографічна ситуація на селі: зменшується загальна чисельність і питома вага сільського населення, зростає кількість людей пенсійного віку. Внаслідок цього відбувається подальший міграційний вплив сільської молоді у міста [4].

Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. У 2012 році сільськогосподарські підприємства одержали 4,38 млрд. грн державної підтримки, у тому числі 3,13 за рахунок

відшкодуванню податку на додану вартість і 1,25 за рахунок бюджетної дотації. Із розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь ця підтримка становила 211 грн, тоді як у Польщі вона сягала 155 \$ USD. [4].

Тому, можна говорити про те, що ресурсний потенціал сільського господарства, в основі якого знаходяться високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови, має значні можливості для подальшого свого розвитку [4].

Тому, необхідно створити сприятливі умови для більш повного використання потенціалу сільського господарства, а саме: забезпечити формування конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішніх ринках виробничих структур, продовжити реформи в самій економіці країни та її аграрному секторі, і шляхом формування ефективної науково-технологічної, бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики держави. Оскільки, сучасний вплив держави на розвиток сільського господарства України з одного боку є доволі значним а з іншого недостатньо ефективним тому, що єдиним комплексним нормативно-правовим документом, який виражає державну підтримку аграрного сектору сьогодні є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 2004р [4].

Але, незважаючи на ці показники на сьогоднішній момент сільське господарство в Україні переживає не найкращі часи. Оскільки, в більшості регіонів переважає споживче сільське господарство, тобто жителі на власних ділянках вирощують тільки ту кількість сільгосппродукції, яка необхідна для задоволення власних потреб, і в незначній мірі – для роздрібного продажу, і це пов'язано зі складною економічною обстановкою як всередині держави так і в світі.

Тому, на мою думку, для того щоб сільське господарство розвивалося потрібні суттєві зміни, а саме:

1. потрібні стабільні ціни, орієнтуючись на які фермери могли б визначати оптимальний обсяг виробництва продукції;
2. потрібно запровадити заходи, які б сприяли збільшенню кількості фермерських господарств (найважливішою проблемою у їх створенні є відсутність стартового капіталу, де цю проблему можна усунути шляхом надання підприємцям вигідних кредитів;
3. потрібно забезпечити гарантії збуту всієї виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами;
4. впровадження інноваційних технологій задля зміцнення конкурентоспроможності с/г продукції;
5. зменшення ризиків від природно-кліматичних умов та удосконалення системи захисту господарств;
6. вдосконалення нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави (оскільки, з одного боку, відсутнє в повному обсязі фінансове

забезпечення законів, що приймаються, а з іншого – невиконання вже прийнятих законів та інших нормативно-правових актів);

7. повинен забезпечуватися державою принцип пріоритету соціального розвитку села (державна підтримка жителів села ,які займаються сільським господарством);

8. потрібно підвищити продуктивність та оплату праці в сільському господарстві;

9. сформувати високоосвічені професійні кадри для створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів (рослин), нових порід тварин і птиці;

10. створити сприятливі умови для розвитку і захисту вітчизняного товаровиробника на світовому ринку;

11. надання пільгових довгострокових кредитів на закупівлю пального, витратних матеріалів, техніки;

Висновки. Розвиток сільського господарства в Україні на сьогодні має загальмований характер. З огляду на проблеми, накопичені в аграрному секторі щодо сільського виробництва, більшість із цих заходів потребує нагального вирішення і впровадження змін.

Література:

1. Господарський кодекс України: від 16.01.2003р. №436-VI за станом на 27 лютого 2008р. // Звід кодексів України: / ВРУ. – Офіц. Видання. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – Т. 1. – С. 3-153.

2. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 3-12.

3. Пікус А.Ю. Сільське господарство України : тенденції та перспективи розвитку / А.Ю. Пікус// Економіка. 126 /2011. – ст. 51.

4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 4-7 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Луньо Ольга Василівна

студентка юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Актуальність. Сьогодні питання земельних відносин є надзвичайно актуальним, адже земля є одним з найбільших цінних національних багатств, яке перебуває під особливою охороною держави. Одним з

найбільш важливих є питання забезпечення законності та правопорядку у цій сфері [4].

На жаль, сучасні реалії свідчать про недостатній рівень дотримання законодавства, що регулює використання й охорону земельних ресурсів. Саме зараз, коли земельні питання набули особливого політичного та економічного значення, спостерігається тенденція до погіршення ситуації у цій сфері, що веде у свою чергу до поглиблення кризи в державі, завдає шкоди законним інтересам громадян, які гарантовані Конституцією України [4].

Найважливішим елементом правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, захисту прав та законних інтересів власників землі, землекористувачів є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень земельного законодавства і припинення їх проявів у майбутньому, відновлення порушеного права та притягнення винних у вчиненні земельних правопорушень до відповідальності [4].

Відсутність в земельному законодавстві власних засобів впливу на порушників земельного правопорядку зумовлює необхідність використання цивільно-правових, кримінально-правових, адміністративно-правових та інших правових заходів, про що йдеться в частині першій статті 211 Земельного кодексу України. Актуальною проблемою є те, що даний перелік не є вичерпним. Варто звернути увагу на те, що в КУпАП перелік земельних правопорушень не обмежується Гл.7. Так його між тим можна доповнити ст. 97,104,105,142 КУпАП. Тому, потрібно виокремити окрему главу, яка б включала в себе повний перелік земельних правопорушень [2].

Питання адміністративної відповідальності за земельні правопорушення досліджувалися у працях В. Авер'янова, Д. Бахраха, В. Бевзенка, К. Бельского, Ю. Битяка, С. Братуся, М. Малєїна, М. Студеникиної, В. Тархова, Є. Трубецького, Ю. Шемшученка, О. Якуби та багатьох інших [4].

Проте недостатньо дослідженими залишилися питання притягнення до адміністративної відповідальності за земельні правопорушення.

Тому, метою цієї статті є дослідження особливостей притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері земельних відносин, визначення підстав притягнення до неї [4].

Основна маса зловживань в сфері земельних відносин здійснюються за активної участі посадовців, перш за органів місцевого самоврядування, державних адміністрацій, правоохоронних, земельних та інших органів. Саме, відсутність практики притягнення до відповідальності посадових осіб за прийняття незаконних рішень щодо розпорядження земельними

ресурсами є тією рушійною силою що призвела до масових порушень земельного законодавства.

Значне поширення правопорушень в земельній сфері є наслідком низки факторів. Це, зокрема, проведення масштабної земельної реформи та зумовлена цим неповнота та нестабільність законодавчої бази з питань регулювання земельних відносин, неефективна діяльність органів влади, покликаних виявити та притягнути до відповідальності за вчинення земельних правопорушень, тощо. Важливим чинником є низький рівень правосвідомості громадян та посадових осіб, переважна більшість яких нехтує законодавчо встановленими нормами поведінки у сфері земельних відносин, ще більше ускладнює ситуацію [4].

Правозастосовча практика свідчить, що порушники норм земельного законодавства найчастіше, в порівнянні з іншими видами юридичної відповідальності, притягуються саме до адміністративної відповідальності.

Разом з тим, незважаючи на переважне застосування адміністративної відповідальності як важливого інструменту охорони земельного правопорядку, протидії та попередження земельних правопорушень, остання потребує підвищення ефективності її застосування, адже цілком очевидно, що на даному етапі розвитку суспільства даний вид юридичної відповідальності не виконує в повному обсязі покладені на нього завдання.

Мета адміністративної відповідальності опосередкована в її функціях: штрафна (каральна) і превентивна. Саме виконання штрафної (каральної) функції викликає необхідність процесуально-правової регламентації адміністративної відповідальності[4].

Науковці вважають, що для ефективного та всестороннього аналізу підстав притягнення до адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства, доцільно використати теоретичне поняття «земельне правопорушення». Тобто, оскільки підставою настання адміністративної відповідальності є правопорушення, відповідно підставою настання адміністративної відповідальності в земельному праві є земельне правопорушення, яке являє собою негативне соціальне явище, тому що посягає на земельний лад і правопорядок, покликаний забезпечити раціональне використання і охорону земель.

В науковій літературі питання теоретичного визначення поняття земельного правопорушення на даний час висвітлене не достатньо, хоча окремі спроби були.

Так, на думку розробників науково-практичного коментаря Земельного кодексу України правовою підставою для застосування заходів впливу та притягнення до юридичної відповідальності, в тому числі і до адміністративної, у зазначеній сфері є вчинення земельного

правопорушення, що являє собою винну протиправну дію або бездіяльність [2].

Деякі автори земельне правопорушення визначають як суспільно шкідливу дію чи бездіяльність, що суперечить нормам земельного права, за вчинення якої винна, деліктоздатна особа несе юридичну відповідальність [3].

На думку С. Хом'яченка земельне правопорушення являє собою суспільно небезпечну дію чи бездіяльність, що суперечить нормам земельного права [4].

Таким чином, аналіз наукової літератури та спеціального законодавства дає підстави стверджувати, що сьогодні не існує єдиної точки зору щодо визначення поняття та основних ознак земельного правопорушення. На думку науковців, фактичною підставою для притягнення посадової особи до адміністративної відповідальності у сфері земельного законодавства є вчинений нею адміністративний проступок, який порушує норми земельного законодавства, тому для найбільш повного та правильного визначення поняття земельного правопорушення, доцільним є врахування нормативного визначення адміністративного проступку.

Серед всіх заходів адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері земельних відносин застосовується згідно з КУпАП України тільки штраф. Мірошниченко О. С. підкреслює, що ст. 148 ЗК України передбачає конфіскацію земельної ділянки із зазначенням лише того, що вона може мати місце виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Проте безпосередньо ЗК України не встановлено підстави та порядок конфіскації земельних ділянок, отже не конкретизовано, про яку конфіскацію йде мова: адміністративне стягнення, кримінальне покарання чи захід цивільної відповідальності. Аналіз ЗК України та КУпАП дозволяє виявити розбіжності, як у переліках порушень земельного законодавства, за які наступає адміністративна відповідальність, так і у формулюванні самих складів правопорушень. Наприклад, КУпАП не передбачає адміністративну відповідальність за приховування від обліку, реєстрації та перекручення даних про стан земель, натомість він містить статтю, якою передбачена відповідальність за приховування або перекручення даних земельного кадастру [1].

Досить актуальним є питання адміністративної відповідальності юридичних осіб за земельні правопорушення. В Україні до адміністративної відповідальності залучаються лише громадяни і посадові особи. Законодавством деяких країн Європейського Союзу та Росії передбачена можливість притягнення до адміністративної відповідальності також і юридичних осіб.

Досвід таких європейських країн як Німеччина, Італія, Португалія показує, що для припинення зростання правопорушень, скоєних корпораціями, вони пішли по шляху освоєння інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб. Найбільше цей інститут використовується в юридичній практиці Європейського Союзу. Простежується певна світова тенденція у вирішенні цієї проблеми. В Україні інститут відповідальності юридичних осіб стає активно затребуваним і виправданим. На думку Лоїка Г. К. та Диптана С. А., відсутність адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення у сфері використання та охорони земель послаблює механізм боротьби з адміністративними правопорушеннями у сфері землекористування. Вони пропонують виділити окремий розділ КУпАП під назвою «Адміністративна відповідальність юридичних осіб», в котрому необхідно визначити серед іншого, відповідальність за порушення земельного законодавства юридичними особами [2].

Отже, можна зробити висновок, що для зменшення кількості земельних правопорушень необхідно активно впроваджувати профілактичні заходи, а також запровадити адміністративну відповідальність юридичних осіб за земельні правопорушення. Також, щоб певним чином спростити правозастосовну практику, потрібно доповнити ЗК України статтею, яка міститиме законодавче визначення земельного правопорушення.

Удосконалення чинного як земельного так і адміністративного законодавства щодо умов та порядку застосування адміністративно-правових стягнень та їх змісту.

Література:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1152.
3. Мілімко Л. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин / Л. Мілімко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 28–38.
4. Насушна О. В. Земельне правопорушення як підстава притягнення до адміністративної відповідальності / О. В. Насушна. - С. 267-274.
5. Лук'янець Д. Юридичні особи як суб'єкти адміністративної відповідальності / Д. Лук'янець // Предпринимательство, хозяйство и право. - 2000. - № 4. - С. 52-56.

АГРАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Солонинчик Вікторія Вікторівна

*студентка юридичного факультету Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки, м. Луцьк*

Невід'ємною складовою частиною системи законодавства України є аграрне законодавство, яке включає сукупність взаємопов'язаних і спеціалізованих елементів різних галузей законодавства (адміністративного, земельного, цивільного, трудового, фінансового тощо). Саме тісний взаємозв'язок цих елементів, їх аграрно-екологічна спеціалізація надає цій галузі відносно самостійного юридичного значення. У сучасних умовах становлення правової системи України, її реформування тісно пов'язане з вирішенням таких основних завдань, як систематизації існуючого аграрного законодавства з метою забезпечення його стабільності та усунення правових колізій.

Ця галузь законодавства, як справедливо зазначає Н.І.Титова, має ґрунтуватися на таких конституційних засадах, як: пріоритетність сільського господарства в системі всіх галузей народного господарства; державна підтримка сільського господарства; державно-правова охорона земель сільськогосподарського призначення; визнання сільськогосподарської праці як найпрестижнішої в суспільстві та забезпечення її стимулювання; державне забезпечення соціально-економічних умов життя і праці селянина; рівність усіх організаційних форм ведення сільського господарства, вільний їх вибір. Наведені принципи повинні знайти також безпосереднє відображення у змісті спеціалізованих нормативно-правових актів аграрного законодавства та стати основою для подальшого розвитку відповідної галузі права [1, С.6].

Проблеми аграрного законодавства України розглядаються багатьма юристами-аграрниками. Проте комплексних наукових досліджень сучасного аграрного законодавства як специфічної галузі законодавства — небагато. Серед авторів, які глибоко аналізують сучасне аграрне законодавство України, слід назвати В. І. Андрейцева, Ц. В. Бичкову, І. А. Дмитренка, П. Ф. Кулинич, З. А. Павловича, В. І. Семчика, Н. І. Титову, М. В. Шульгу, В. В. Янчука та ін. [2, С. 197].

Незважаючи на зміни, що відбулися за роки незалежності України в аграрному секторі, а саме проведення аграрної та земельної реформи, сільське господарство все ж таки залишається галуззю національної економіки, що потребує якісної перебудови. Вкрай актуальним у зв'язку зі вступом України до Світової Організації Торгівлі є підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, забезпечення

ефективності технологічних процесів виробництва продукції та необхідного рівня її якості, зберігання та переробки.

Серед недоліків сучасного аграрного законодавства можна виділити ряд найбільш вагомих:

- аграрне законодавство складається з великої кількості нормативно-правових актів, що мають різну юридичну силу;
- значну частину законодавства складають відомчі нормативно-правові акти;
- "розкиданість" аграрно-правових норм по законодавчих і підзаконних актах, що належать до інших галузей права;
- певна частина підзаконних нормативно-правових актів містить правові норми, що суперечать актам вищої юридичної сили ;
- правові норми багатьох законів є банкетними, мають декларативний характер, тому не завжди реалізуються на практиці.

Також слід зауважити, що велика частина суспільних відносин, які виникають у сфері сільськогосподарського виробництва, довгий час залишалася (і залишається) не врегульованою на законодавчому рівні. Законодавчого врегулювання потребують аграрно-трудові відносини, права селян, правове становище державних, приватних підприємств в аграрному секторі економіки, інших аграрних суб'єктів тощо. В цілому зазначені недоліки ускладнюють практику застосування норм аграрного права та знижують рівень правового забезпечення проведення реформ в аграрній сфері [3, С. 100].

Вдосконалюючи нормативно-правову складову регулювання діяльності окремих суб'єктів сільськогосподарського виробничого сектору, особливо важливою постає на сьогодні проблема кодифікації аграрного законодавства. Варто звернути увагу на той факт, що жоден із науковців не відкидає потреби прийняття єдиного кодифікованого акта. Проте існують кардинально протилежні погляди щодо форми, змісту, суті і назви такого документа. Так, в юридичній науці обґрунтовується точка зору щодо необхідності прийняття Аграрного кодексу України. Зокрема, В. В. Янчук визначив предмет, об'єкт правового регулювання такого кодифікованого акта тощо. В Аграрному кодексі України необхідно відобразити особливості сучасних аграрних суспільних відносин, рівноправність усіх форм власності, організаційно-правових форм і методів господарювання [4, С. 59].

Першочергове місце в Аграрному кодексі необхідно надати наступним категоріям:

- земля, мисливські угіддя та внутрішні водойми, як основні засоби виробництва та добування продуктів харчування, продовольства і сировини рослинного й тваринного походження;

➤ земля та інше рухоме й нерухоме майно, насамперед засоби виробництва, а також продукти продовольства та сировина, як об'єкти права власності самих суб'єктів аграрного підприємництва та як об'єкти обігу;

➤ земля, водні та мисливські угіддя, як об'єкт навколишнього природного середовища.

На наш погляд, необхідно акцентувати увагу на такому об'єкті правового регулювання, як робоча сила та її охорона, якість та безпека продукції. Адже саме ці елементи, є рушійною силою всього сільськогосподарського процесу в аграрному секторі. Підкреслимо, що в сучасній аграрно-правовій науці існує положення про формування інтегрованої галузі агропромислового законодавства. Ідею агропромислового законодавства як комплексної галузі, до складу якої входить як підсистема аграрне (сільськогосподарське) законодавство, висунув З. А. Павлович. Свого часу подібну думку вже висловлювали представники радянської аграрно-правової науки. Однак суспільні відносини, що складаються в системі всіх ланок агропромислового виробництва, потребуватимуть спеціалізованого правового регулювання лише за умови безпосереднього зв'язку з процесом виробництва сільськогосподарської продукції [5].

Одним із кроків вдосконалення аграрного законодавства є проведення інкорпорації нормативно-правових актів. Різниця офіційної інкорпорації від кодифікації полягає у рівні систематизації. Якщо інкорпорація спрямована на зміну змісту правового регулювання, розвиток системи права, то інкорпорація таких функцій не виконує. Не змінюючи змісту правового регулювання, вона покликана привести у чітку систему ті нормативно-правові акти, які уже створені правотворчими органами і утворились в правовому просторі. Вважаємо, що цією діяльністю повинне займатися Міністерство аграрної політики та продовольства України, як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної аграрної політики [6, С.86].

Одним із головних напрямів розвитку сучасної науки аграрного права України є теоретичне обґрунтування подальшого розвитку й вдосконалення земельного та аграрного законодавства, розробка наукових засад їх кодифікації, науковий аналіз нового ЗК. З огляду на це важливою практичною проблемою є необхідність врахування наукових концепцій, висновків, положень та рекомендацій, запропонованих представниками науки аграрного права України, у правотворчій діяльності держави, зокрема під час розробки й прийняття нормативно-правових актів з питань регулювання аграрних і земельних відносин в Україні [5].

Підсумовуючи стан аграрного законодавства в Україні, варто нагадати міркування російського фахівця в галузі систематизації законодавства Т. М. Рахманіної: «Якщо проблеми систематизації залишити без уваги, то немає жодних сумнівів, що вже в найближчому майбутньому вони стануть надзвичайно гострими. Саме тому вже сьогодні поступово, крок за кроком, необхідно йти в напрямку послідовного впорядкування законодавства»[6, С.88].

На наш погляд, наразі постає необхідність кодифікації аграрного законодавства, оскільки такий прийом здатний підвищити ефективність його впливу на суспільні аграрні відносини. Кодифікація дозволить збільшити дієвість правових норм, зробити правове регулювання аграрних відносин високоякісним і стабільним. Практичними завданнями на шляху вдосконалення аграрного законодавства в Україні, є: вдосконалення понятійного апарату, орієнтація законодавства на кращі зразки зарубіжного досвіду, відповідність аграрно-правових норм принципам міжнародних договорів; інвентаризація нормативно-правових актів, з метою виявлення відсутності у них норм, які б стосувалися аграрного сектору України; також необхідно віднести важливе місце і з'ясуванню значення актів судової практики для здійснення систематизації аграрного законодавства. Однак кодифікація аграрного законодавства може бути ефективною, лише за умови проведення її на наступних принципах, таких як законність, науковість, всебічність, комплексність, безперервність і поетапність. Цей процес потребує залучення до створюваних робочих груп, провідних науковців у галузі аграрного права з метою вироблення конструктивних пропозицій щодо вирішення проблем у сфері правової регламентації сучасних аграрних відносин.

Література:

1. Титова Н.І. Аграрне законодавство України / Титова Н.І. // Право України. - 1995. - №1. – С. 6-9.
2. Павлович З. А. Проблеми розвитку законодавства про агропромисловий комплекс України // Аграрне законодавство України: проблеми ефективності / За ред. В. І. Семчика. - К., 1998. - С. 197-224.
3. Багай Н.О. Аграрне законодавство України: поняття, структура, проблеми розвитку / Багай Н.О. // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. – Випуск IV. – Івано-Франківськ: Видавництво «Плай», 2000. – С. 95-104.
4. Аграрне право України: Підручник [В.З. Янчук, В.І. Андрейцев, С.Ф. Василюк та ін.]; за редакцією В.З. Янчука. – [2-е вид., перероб. та допов]. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 720 с.
5. Аграрне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібного. — К.: Істина, 2004. — 448 с.

6. Духневич І. Перспективи систематизації аграрного законодавства / І.Духневич // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. - №1. – С.85 - 92.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Солонинчик Вікторія Вікторівна

студентка юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Кожна країна незалежно від устрою справляє податки, які використовуються для забезпечення утримання апарату управління, війська тощо. Якщо дотримуватись принципів стабільності, рівнонапруженості, обов'язковості та соціальної справедливості при визначенні та справлянні податків, система оподаткування органічно вписується в життя країни і виконує поставлені перед податками завдання. Якщо ці принципи не витримуються, надходження в бюджет будуть не систематичні, або викликатимуть постійні нарікання в суспільстві.

Одним із таких видів податків який справляється в Україні з власників чи землекористувачів є земельні податки. В умовах формування в Україні соціально орієнтованої економіки, становлення відповідної їй системи оподаткування проблеми розвитку податкового законодавства набули істотного значення. Значимою на даний період залишається проблема нормативно – правового регулювання земельного податку. Його законодавче закріплення тісно пов'язане як із збільшенням державних потреб у фінансових ресурсах, реформуванням податкової системи в цілому, так і з демонополізацію державної форми власності на землю, становленням та постійним зростанням числа приватних земельних власників. Відсутність єдиної, чітко виробленої державної політики оподаткування землі, нестабільність податкового законодавства, докорінні зміни у відносинах земельної власності – всі ці фактори визначають необхідність створення адекватного вимогам часу, обґрунтованого на науково-теоретичному рівні механізму правового регулювання земельного податку [3].

Варто зазначити, що вказане питання поки не стало предметом ґрунтовних наукових досліджень, проте окремі його аспекти було досліджено у працях таких вчених, як: В.О. Лебедева, І.Т.Тарасова, І.І. Янжула, С.В. Калашникова, М.П. Дружиніна та інших. Земельний податок як платіж, об'єктом якого є земля, відмінний за своєю правовою природою від інших обов'язкових земельних платежів. Як податковому платежу, земельному податку характерні такі властивості: а) він

встановлюється на законодавчому рівні; б) суми від його справляння зараховуються виключно до бюджету держави або до бюджетів органів місцевого самоврядування; в) земельний податок є безвідплатним, безеквівалентним грошовим платежем, обов'язково при сплаті якого відбувається перехід права власності. У системі податків України земельний податок є загальнодержавним, прямим та реальним, що сплачується юридичними і фізичними особами [4, С. 66].

Крім того, справляння земельного податку в державі завжди знаходилося у прямій залежності від потреби отримання нею додаткових надходжень на покриття суспільно-необхідних витрат. Особливості його правового регулювання впливають з чинної суспільно-політичної ситуації, стану економічних та правових відносин в державі [5, С. 83].

Платниками податку ст. 269 ПКУ називає власників земельних ділянок, власників земельних часток (паїв) та землекористувачів. Останню позицію слід розглядати звужено, з урахуванням наведеного у п. 14.1.72 ст. 14 ПКУ визначення земельного податку, згідно з яким податок повинні сплачувати лише постійні землекористувачі. Однак у чинному законодавстві України відсутня належна чіткість у питанні, чи виступають суб'єктами плати за землю також фактичні землекористувачі, що не мають титулу на користування земельною ділянкою. Найбільш очевидний і поширений приклад - використання на певному титулі будівель або споруд, яке неможливе без використання земельної ділянки.

Що стосується правил обчислення ставок податку, то варто звернути увагу на наступному : ставки земельного податку визначається ст. ст. 272-280 ПКУ. Ставки податку встановлюються диференційовано щодо різних категорій земель, причому диференціація не повною мірою співпадає із передбаченим чинним ЗКУ (ст. 19) поділом земель за категоріями. Зокрема, встановлюються окремі ставки для оподаткування земель у межах населених пунктів (ст. 275, 276 ПКУ) [1]. У правозастосовчій практиці виникають питання щодо того, як повинні застосовуватися положення Закону у випадках, коли встановлення зниженої чи підвищеної ставки пов'язується із певним об'єктом (будівлею, спорудою тощо), розміщеним на земельній ділянці; чи повинна знижена чи підвищена ставка застосовуватися виключно щодо частини земельної ділянки під прямою забудови, чи вона повинна застосовуватися щодо земельної ділянки в цілому? На наш погляд, знижена ставка повинна застосовуватися щодо усієї земельної ділянки, якщо ця земельна ділянка призначена саме для розміщення відповідного об'єкту. Такою є і позиція органів державної податкової.

Цікавим на сьогодні є протистояння щодо сплати земельного податку між власниками приміщень у багатоквартирному будинку та управлінськими організаціями (ОСББ/ЖЕК). Воно й не дивно, адже з одного боку управлінські організації, що користуючись прогалинами в законодавстві не можуть не скористатися ситуацією та не здерти з

мешканців багатоквартирного будинку додатково ще й за надання послуг щодо сплати земельного податку [6, С.27]. З іншого боку податкова служба, яка вимагає від власників нежитлового приміщення сплатити податок за частину ділянки, пропорційну площі належного йому приміщення в загальній площі будинку, керуючись п. 287.8 ст. 287 ПКУ: власник нежитлового приміщення (його частини) у багатоквартирному жилу будинку сплачує до бюджету податок за площі під такими приміщеннями (їх частинами) з урахуванням пропорційної частки прибудинкової території з дати державної реєстрації права власності на нерухоме майно.

Судова практика з даного питання є дещо суперечливою. Так, з одного боку судова практика підтверджує позицію податкових органів та зазначає, що: на власника нежитлових приміщень в багатоквартирному будинку покладений обов'язок щодо сплати податку на землю відповідно до п. 287.6, п. 287.8 ст. 287 ПКУ незалежно від наявності в нього документа, який посвідчує право власності на земельну ділянку.

З іншого боку, численна кількість судових рішень свідчить про протиправність податкових рішень щодо обов'язковості сплати земельного податку власниками багатоквартирного будинку посилаючись на наступні норми:

1. «земельний податок» - обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів.

2. «землекористувачі» - юридичні та фізичні особи (резиденти і нерезиденти), яким відповідно до закону надані у користування земельні ділянки державної та комунальної власності, у тому числі на умовах оренди (пп. 14.1.73. п. 14.1 цієї статті) [7, С. 4].

Отже, враховуючи положення п.1.1 ст.1 Податкового кодексу та ст.ст.2 і 3 Земельного кодексу України, слідуює, що для цілей оподаткування земельним податком особа повинна мати статус землевласника/землекористувача, набутого в порядку, встановленому Земельним кодексом України. Відповідно до п. 286.1 ст. 286 цього Кодексу підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру. За таких обставин, положення п. 287.8 ст. 287 Податкового кодексу України самі по собі не можуть бути правовою підставою набуття особою права власності або користування земельною ділянкою, яка знаходиться під багатоквартирним будинком, де знаходиться належні такий особі нежитлові приміщення, оскільки такі положення суперечать спеціальному нормативному акту - Земельному кодексу України, виключно яким регулюються земельні відносини, і, як наслідок, підставою для нарахування такий особі плати за землю [6, С. 29].

Аналіз чинного законодавства щодо земельного податку, дає підстави робити наступні висновки. Податок як платіж, об'єктом якого є земля, відмінний за своєю правовою природою від інших обов'язкових

земельних платежів. Він є формою перерозподілу національного доходу, що існує при наявності різних форм власності. Справляння земельного податку в державі завжди знаходилось у прямій залежності від потреби отримання нею додаткових надходжень на покриття суспільно-необхідних витрат. Особливості його правового регулювання впливають з чинної суспільно-політичної ситуації, стану економічних та правових відносин в державі. Правове регулювання земельного податку обов'язково повинно відповідати наступним вимогам: а) обов'язкового законодавчого закріплення у спеціальному податковому законі; б) загального спрощення нормативно-правової бази на основі прозорості податкового законодавства; в) відповідності розміру ставок земельного податку вартості земельної ділянки, що оподатковується, з врахуванням її об'єктивних кількісних та якісних характеристик; г) скасування економічно невиправданих податкових пільг та застосування замість них системи цільових бюджетних дотацій, спрямованих на підтримку найменш захищених прошарків населення, захист і охорону земельних ресурсів, розвиток пріоритетних галузей економіки України; д) закріплення на законодавчому рівні розподілу податкових повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування у питаннях встановлення та стягнення податкових сум; е) дотримання самостійності у встановлених чинним законодавством межах фінансової діяльності органів місцевого самоврядування у сфері справляння податкових сум. І лише врахування вищенаведених вимог, надасть можливість уникнути суперечності у правовому регулюванні земельного податку.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III// <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Дроваль О. М. Плата за користування земельними ділянками // http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2008/Pravo/28543.doc.htm
4. Косаняк В. Я. Законодавче регулювання системи оподаткування земельним податком / В. Я. Косаняк // Економіка АПК. - 2010. - № 10. - С. 66-73.
5. Манцевич Ю.М. Зміни у нормативній грошовій оцінці земель на часі // Землевпорядний вісник. – 2004. - №4. – С.83.
6. Харкавенко О.О. Стан та перспективи земельного оподаткування // Економічні відносини. – 2010. - №5(28). – С. 27 – 31.
7. Шуліченко Т.В. Надходження майнових податків до місцевих бюджетів України // Вісник Одеського державного економічного університету. – 2009 . -№15. – С. 1 – 8.

ПРОБЛЕМИ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Бухтіяров Олексій Анатолійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації оперативно-розшукової діяльності

Галушко Катерина Сергіївна

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Актуальною проблемою держави на сьогодні є розповсюдження тіньової економіки, яка охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, бо з кожним роком виникають нові шляхи, методи, схеми накопичення тіньового капіталу. Вплив тіньових, корупційних стосунків у розподілі коштів в країні великий, і він несе суттєву загрозу економічному розвитку держави. Тому виникає необхідність проведення наукового дослідження тіньової економіки та вдосконалення організаційно-процедурних підходів щодо протидії «тіньовій» економіці.

Тіньова економіка як явище значно краще вивчена у країнах з розвинутою ринковою економікою. Проте останнім часом з'являється ряд робіт як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, пов'язаних з легалізацією «тіньової» економіки, а саме: М.Азарова, А.Базилюка, О.Барановського, В.Білоуса, І.Бубнова, А.Вакуріна, З.Варналія, В.Волика, В.Гвоздицького, Н.Голованова, С.Квасова, А.Крилова, Г.Клейнера, С.Коваленка та інших.

Після здобуття Україною незалежності на перший погляд складалося враження, що радикальні економічні та соціально-політичні реформи, основною метою яких є перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки та побудова правової держави, повинні були зруйнувати, як саму адміністративну систему господарювання, так і її негативну сторону - тіньову економіку бюрократичного типу. Проте, практика засвідчує, що в реальному житті цього не сталося.

Серед низки причин можна впевнено назвати дві основні причини, які сприяли розвитку і масштабному зростанню вітчизняної тіньової економіки.

По-перше, згідно з теорією трансформацій, перехід до будь-якої нової системи (тим більше такої складної, як ринкова) на перших етапах закономірно може сприяти суттєвому примноженню тих основних недоліків і вад, які були властиві системі, що розпалась. По-друге, хоча

старі владні структури колишньої держави і розпалися, проте не розпалися ті соціально-структуровані у минулому спільноти, що їх персоніфікували. Тобто залишилися люди, які входили до цих структур і які не тільки не втратили між собою набутих тісних зв'язків, але й до цього часу продовжують зберігати у недоторканості саме ті специфічні стосунки, що залишаються побудованими на принципах і відносинах кругової корпоративної поруки, земляцтва, протекціонізму, кумівства і «блату».

Отже, подолання тіньової економіки є однією з найбільш важливих проблем сучасної економіки. Рішення цієї проблеми потребує багато зусиль зі сторони країни. В кожній сфері прояву тіньової економіки потрібно шукати різні шляхи детінізації, адже специфічність кожної галузі не дає все звести під стандартне трактування. Так, сферу підприємництва необхідно легалізувати за рахунок удосконалення системи оподаткування, у добувній промисловості слід здійснювати прозоріші розподіли спеціальних дозволів і ліцензій на здійснення діяльності, у виплаті зарплати працівникам – ліквідувати дизпропорції в оплаті праці та ввести диференціацію оподаткування. Тобто необхідно створити умови для легалізації тіньового сектора та усунення державних корумпованих структур на всіх рівнях влади.

Література:

1. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 96 с.

**ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО
ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Іванів Андрій Романович

*студент юридичного факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, спеціалізація «Адвокатура»*

З прийняттям нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] правове регулювання адвокатури, прав та гарантій здійснення адвокатської діяльності зазнало докорінних змін. Не було виключенням і регулювання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Новим законом, зокрема, визначено підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Разом з цим, питання визначення підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності потребує теоретичного вивчення з подальшим внесенням пропозицій щодо вдосконалення інституту дисциплінарної відповідальності адвоката.

Актуальність обраної теми дослідження полягає у необхідності вдосконалення та подальшого теоретичного обґрунтування підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за умов реформування адвокатури.

Метою даної наукової статті з огляду на обмеженість обсягу роботи є здійснення постановки основних проблем правового регулювання підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності на рівні чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність та визначення напрямів дослідження для наступних наукових напрацювань на вказану тематику.

Статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

Не даючи визначення поняття дисциплінарного проступку, законодавець лише визначає перелік порушень, вказуючи, що дисциплінарним проступком адвоката є: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів місцевого самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Попри те, що зазначений перелік законодавцем визначений як закритий, проте використанні формулювання не дають підстав чітко визначити межі. Фактично, вчинення будь-якого порушення правил адвокатської етики може бути розціненим як дисциплінарний проступок, що відкриває ряд можливостей для зловживань.

Звернемося до визначення загального поняття дисциплінарного проступку. У трудовому праві під дисциплінарним проступком розуміється протиправне винне невиконання або неналежне виконання працівником покладених на нього законодавством, колективом, трудовим договором чи контрактом трудових обов'язків, вчинене шляхом дії або бездіяльності[4, с.193]. Інші науковці визначають дисциплінарний проступок як більш ширше порушення певної державної дисципліни [6, с.159].

Коваленко Т.С. визначає дисциплінарний проступок адвоката як винне, протиправне порушення професійних обов'язків та/чи загальновизнаних морально-етичних вимог адвокатської професії, яке призвело чи могло призвести до шкідливих наслідків[5, с.204].

Вищезазначені розуміння поняття дисциплінарного проступку дають можливість визначити критерії для оцінки певного діяння вчиненого адвокатом, чи є останнє правопорушенням, яке є дисциплінарним проступком чи ні.

Вважається, що доцільнішим є формулювання на рівні закону поняття дисциплінарного проступку та наповнення його змістовними ознаками, які б дозволили визначити факт вчинення адвокатом дисциплінарного проступку.

У 2012 році при аналізі тоді діючого Закону України «Про адвокатуру» [2] та відповідних законів інших держав, представники Ради Європи та Генеральної дирекції з прав людини і верховенства права, вказували, що наповнення відповідних положень законів держав надто широкими категоріями може призвести до ризику автоматичного порушення дисциплінарної справи проти адвоката, що є неприпустимим [3, с.67].

Разом з цим, порушення, перераховані у частині 2 статті 34 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не можуть слугувати чітким критерієм для оцінки діянь адвоката як дисциплінарного проступку, та більше того, останні за своєю суттю часто можуть переплітатися.

Як висновок, порушені у даній статті питання свідчать про необхідність подальшого ґрунтовного теоретичного дослідження поняття дисциплінарного проступку адвоката як підстави для притягнення останнього до дисциплінарної відповідальності. Ознаки дисциплінарного проступку повинні чітко відмежовувати правопорушення від суміжних діянь, які не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної

відповідальності. Сьогоднішній стан законодавства про адвокатуру не дає можливості чітко визначити критерії такого відмежування, що може слугувати інструментом для зловживань проти адвокатів.

Література:

1. Закон України «Про адвокатуру» від 19.12.1992 року № 5076-VI// Відомості Верховної Ради України, 1993, N 9 (02.03.93), ст. 62
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року № 5076-VI//Голос України, 2012, 08, 14.08.2012 N 148-149.
3. Генеральная дирекция по вопросам прав человека и верховенства права. ДОКЛАД. Профессия адвоката [Електронний ресурс] / Генеральная дирекция по вопросам прав человека и верховенства права // Страсбург. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/Source/judic_reform/Eastern_Partnership_ReportontheProfessionofLawyer_rus.pdf.
4. Дмитренко Ю. П. Трудове право України / Ю. П. Дмитренко: навч. посіб. – К. : Школа, 2004. – 288 с.
5. Коваленко Т. С. Особливості складу дисциплінарного правопорушення адвоката / Т.С. Коваленко // Спеціальний випуск ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції [«Екологія. Економіка. Право»], (Луганськ, 20 трав. 2009 р.) / Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – ч. 2. - С. 202-206.
6. Хавронюк М. І. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність: навчальний посібник / М. І. Хавронюк. – К: Атіка, 2003. – 240 с.

**ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ**

Безрученко Володимир Сергійович

*кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри управління,
адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності*

Івчук Сергій Анатолійович

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

В умовах розвитку інформаційних відносин та інформаційного суспільства важко переоцінити значення інформаційного забезпечення управлінських процесів. Аналіз інформації органами влади центрального, регіонального і місцевого рівнів сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень. Інформаційне забезпечення органів публічної влади є одним з найважливіших завдань на сучасному етапі. За допомогою механізмів інформаційного забезпечення формуються умови для розвитку та вдосконалення інформаційного суспільства, стимулюються і розширюються інформаційні технології, забезпечується вільний доступ населення до інформації. Зазначене передбачає необхідність прийняття і реалізації певної стратегії розвитку, програми в сфері інформаційного забезпечення.

Питання інформаційного забезпечення вісвітлюються у роботах таких українських та російських вчених: М. Дітковська, Т. Єршова, М. Згуровського, В. Іноземцев, П. Клімушин, А. Колодюка, О. Крюков, О. Орлов, А. Панчук, В. Позняка та ін.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства можна говорити про зростання свободи слова, все ж значна кількість громадян відчуває недостатність гарантованої законодавством «відкритої, доступної, об'єктивної, повної й точної» інформації. З вищеназваної ситуації слідує, що хоча стаття 34 Конституції України та Закон України «Про інформацію» [2] гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на власний розсуд, право громадян на доступність інформації реалізоване у сучасній Україні неповною мірою.

На жаль, сьогодні, інформаційне забезпечення не відповідає національним інтересам. Воно неспроможне задовольнити інформаційні потреби різних соціальних груп незалежно від віку, статі, статусу, рівня

освіти, релігійних, етнокультурних уподобань є прямою загрозою інформаційній безпеці держави та суспільства. Недосконалою є система державного управління та регулювання інформаційної сфери. Вона складається з надмірної кількості установ, що займаються питаннями інформаційного забезпечення, діяльність яких не скоординована належним чином. Це призводить до низки проблем, що стосуються інформаційного забезпечення. Необхідна модернізація системи профільних органів державної влади в інформаційній сфері. Вдосконалення інформаційного законодавства передбачає, перш за все, введення в дію Інформаційного Кодексу України. Важливим завданням Уряду є створення єдиної системи зв'язків органів державної влади з громадськістю як інструменту обов'язкового інформування громадян про діяльність органів влади. Основними завданнями держави на сучасному етапі є: створення умов розвитку і зростання інформаційного сектора національної економіки; підтримка інноваційних проектів створення та розвитку систем інформатизації в пріоритетних сферах інформатизації; забезпечення інформаційної безпеки та захисту інформації.

Література:

1. Горохівська Д.В., Овдієнко М.Ю., Стасів Т.М. Інформаційне право в системі права: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [«Права людини: досягнення, проблеми, перспективи»], (м. Тернопіль, 2 жовтня 2013р.) / - Тернопіль: 2013. - С. 108 - 109.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

Безрученко Володимир Сергійович

*кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри управління,
адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності*

Галушко Катерина Сергіївна

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Сьогодні, розвиток суспільства характеризується стрімким зростанням потоків і обсягів інформації, ускладненням механізмів управління соціальними процесами та явищами. За таких умов впровадження інформаційних систем в діяльність державних органів є обов'язковою умовою їх повноцінного функціонування. Якщо розглядати

цю проблему з позицій взаємовідносин в управлінському процесі, то насамперед слід зазначити, що за допомогою інформації реалізується зв'язок між суб'єктом і об'єктом, між управляючою та керованою частинами системи управління.

Проблеми інформаційного забезпечення діяльності органів податкової служби досліджували такі науковці: В.І. Антипов, О.М. Бандурка, В.Т. Білоус, А.І. Брезвін, В.Д. Басай, З.С. Варналій, О.М. Костенко, В.О. Мандибура, О.В. Солдатенков, А.А. Папаїка, В.А. Предборський, І.Н. Парина, О.М. Розум, Л.Л.Тарангул, Ф.А. Ярошенко та інші.

Ефективне інформаційне забезпечення діяльності підрозділів податкової міліції можливе лише на основі чіткого розмежування понять та категорій інформаційної діяльності. Інформація, на основі якої здійснюється діяльність підрозділів податкової міліції, повинна мати якісні, кількісні та ціннісні характеристики. Рішення, прийняте керівником на підставі інформації неповної, необ'єктивної, хибної, недостатньої, значно знижує ефективність роботи підрозділу податкової міліції, орієнтує увагу співробітників на другорядні, менш важливі цілі і, як наслідок, призводить до не донарахувань значних сум податків, породжує в організаторів схем ухилення від сплати податків почуття безкарності, вседозволеності [2, с. 48].

Основними оціночними показниками, які використовуються для забезпечення діяльності підрозділів податкової міліції з позицій якісної характеристики інформації є: достовірність інформації (міра наближеності її до першоджерел чи точність передачі); об'єктивність інформації (ступінь відображення інформацією реальності); однозначність(не роздвоєність).

До кількісних характеристик інформації автори відносять: повноту інформації (повинна відображати вичерпний характер відповідності отриманих відомостей цілям потрібності інформації); достатність інформації (повинна відображати такий її обсяг, якій необхідний для прийняття найбільш оптимального рішення); релевантність інформації (відображає ступінь наближення інформації до сутності питання чи ступінь відповідності інформації поставленому завданню).

Тому, слід зазначити, що знання про характеристики інформації є основою для використання їх при забезпеченні діяльності підрозділів податкової міліції. Інформація, яка відповідає наведеним характеристикам, здатна більш оптимально забезпечити діяльності підрозділів податкової міліції щодо виконання поставлених перед ними завдань у сфері оподаткування.

Література:

1. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики: монографія /за ред. Р.А. Калюжного, В.О. Шамрая. – К.; 2002. – 296 с.
2. Семирянов Д.М. Щодо вдосконалення інформаційного забезпечення управління підрозділами податкової міліції (характеристика та вимоги до інформації) // Правова інформатика. – 2003. – № 3. С. 46–51

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Безрученко Володимир Сергійович

*кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри управління,
адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності*

Небесна Маргарита Олегівна

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Інформатизація – становить собою глобальний процес активного формування та широкомасштабного використання інформаційних ресурсів. Процес інформатизації характеризується перетворенням традиційного технологічного способу виробництва і способу життя в новий, постіндустріальний на основі використання кібернетичних методів і засобів (універсальних або керованих ЕОМ, мікро- і персональних ЕОМ, мікропроцесорних блоків тощо). Інформатизація в індустріально розвинених країнах стає центральною ланкою, що об'єднує всі сторони якісних перетворень в суспільстві. Інформація, або відомості про ідею, явища, факти, події передаються у просторі й часі, використовуються людьми з метою збереження або отримання нових знань, прийняття рішень і вдосконалення функціонування суспільства.

Наприкінці ХХ та на початку ХІХ століття національна безпека кожної держави стає більш залежною від інформації, накопичені в державі інформаційні ресурси можна умовно класифікувати за кількома рівнями значущості:

1. Стратегічні інформаційні ресурси — це життєво важливі інформаційні ресурси (з позиції національної безпеки), виток, розголошення або втрата яких становить надзвичайну загрозу інтересам, суверенітету, територіальній цілісності або навіть самому існуванню незалежної держави.

2. Критичні інформаційні ресурси — це інформаційні ресурси, витоки, розголошення або втрата яких супроводжується значними політичними, економічними, соціальними та іншими наслідками.

3. Цінні інформаційні ресурси — це інформаційні ресурси держави, витоки, розголошення або втрата яких пов'язана із негативними наслідками на окремих напрямках політичної, економічної, науково-технологічної, соціальної, управлінської та іншої діяльності державних і суспільних інституцій, підприємств, установ і організацій всіх форм власності.

4. Загальносуспільні інформаційні ресурси — це загальнодоступні відкриті інформаційні ресурси, що забезпечують відносини у всіх сферах суспільного і державного життя та потрібні для реалізації прав, свобод, обов'язків людини і громадянина, використання яких широким загалом не має ознак загроз конституційному ладу, інтересам особи, суспільних організацій і держави.

У сфері, пов'язаній із загальносуспільною відкритою інформацією, важливе місце посідає легітимність визначення такої інформації. Ця проблема вирішується у такі способи: перший пов'язаний із встановленням прав і свобод інформаційної діяльності та їх обмежень тільки законом; другий — включенням у законодавство норм, що забороняють відносити певні види інформації до категорії обмеженого доступу. Так, Закон України «Про державну таємницю» містить перелік відомостей, які забороняється відносити до державної таємниці [3; ст. 8].

У результаті отримання і використання інформації виникають інформаційні відносини у політичній, економічній, культурній, соціальній, екологічній, науково-технічній, міжнародній сферах життєдіяльності людини, суспільних організацій і держави. Через інформаційні відносини, точніше, через їх упорядкування стосовно об'єкта зацікавленості, виникає інформаційна діяльність — сукупність системних основних і допоміжних процесів пошуку, збирання, аналізу, перетворення, зберігання, та поширення інформації. Інформаційна діяльність є складовою суспільного виробництва, пов'язаного з підготовкою інформаційних продуктів і послуг, спрямованих на задоволення суспільних потреб. Ця діяльність передбачає виконання таких функцій, як: збір інформації, її опрацювання, формування інформаційних масивів, зберігання та поширення інформаційних продуктів і послуг.

Глобалізація економічних, політичних процесів та інформатизація суспільного життя робить наголос на інтернаціоналізації інформаційної діяльності за формування так званого «інформаційного суспільства», в якому одним з основних предметів праці більшої частини людей є інформація і знання, а знаряддям праці — інформаційні технології.

Можна стверджувати, що інформаційне суспільство має певні ознаки, наприклад: інформація використовується як один з економічних ресурсів з метою підвищити ефективність виробництва, зміцнити конкурентоспроможність, стимулювати інновації; вона формує інформаційний сектор в економіці, що зростає швидше за інші; інформація стає предметом масового споживання суспільства, формуючи ринок глобального інформаційного середовища, де здійснюються процеси обміну інформаційними продуктами і послугами.

Сьогодні інформаційні продукти і послуги підпорядковуються законам товарного виробництва і ринку, мають явно виражену товарну природу. Їх можна визначити за секторами:

- ділової інформації, що охоплює біржову і фінансову, економічну і статистичну, комерційну інформацію і ділові новини;
- науково-фахової інформації: науково-технічної, медичної, юридичної тощо, що охоплює документальну, бібліографічну, реферативну, довідкову інформацію і дані в галузі фундаментальних і прикладних, природничих, технічних і суспільних наук, галузей виробництва і сфер людської діяльності;
- масової, споживчої інформації, що охоплює новини і літературу, довідники, енциклопедії, розважальну інформацію, інформацію, орієнтовану на домашнє, а не службове і промислове використання;
- соціально-політичної інформації, спрямованої на обслуговування державної влади й управління статистичною, соціальною, архівною і спеціальною інформацією.

В Україні достатньо ефективно функціонують сектори масової інформації, інформації для спеціалістів, включаючи науково-технічну інформацію, де зосереджено приблизно 15–20 % інформації. Саме стан цього останнього найбільш повною мірою визначає ступінь розвитку науки, освіти, культури, соціальної усталеності суспільства.

Інформацією Закон України «Про інформацію» визначає документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі [1; ст.1], а об'єктами інформаційних відносин — документовану або публічно оголошену інформацію про події та явища в галузі політики, економіки, культури, а також у соціальній, економічній, міжнародній та інших сферах.

Закон України «Про науково-технічну інформацію» [2; ст. 8] доповнює: «Науково-технічна інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані під час науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності» [1; ст.1]. Науково-технічна інформація є

суспільним надбанням, необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності, зокрема наукової і технічної творчості [1; ст.2]

Україна значно відстала у процесі формування та розвитку інформаційного суспільства. Провідні країни світу перевищують її рівень у десятки, сотні раз. Процес створення сприятливих умов для проведення інформатизації в Україні відбувається дуже повільно. Проблеми у законодавчій базі, сьогоденні політичні, економічні та соціальні чинники значно гальмують входження держави до лав світових лідерів. Але, не зважаючи ні на що, Україна намагається подолати цю прірву. З кожним днем інтерес до цих перетворень збільшується, робляться спроби щодо вирішення існуючих проблем, найчастіше відбуваються різноманітні заходи, які підтверджують стійке бажання України рухатися у напрямку глобального інформаційного суспільства.

Формування інформаційного суспільства є складним багатоаспектним процесом що зачіпає інтереси населення як безпосередньо, так і через інтереси організації, установи і підприємства, в діяльності яких беруть участь жителі країни. Інформатизація, залежно від свого ходу і результатів може мати різні наслідки, у тому числі і негативні. Тому необхідний контроль стану і ходу цього процесу і ухвалення на підставі результатів контролю заходів, що забезпечують можливо більший позитивний ефект і ослаблення, а по можливості запобігання, негативних наслідків інформатизації. Це означає, що: по-перше, в ході інформатизації необхідно своєчасно отримувати достовірні і повні оцінки якості результатів і ефективності процесу інформатизації, а по-друге мати механізми управління, що виробляють на основі цих оцінок і що реалізують систему заходів, що забезпечують коректування ходу інформатизації в необхідному напрямі.

Формування інформаційного суспільства породжує цілий комплекс проблем, від рішення яких залежить вибір і реалізація шляху розвитку людства. При цьому, якщо на початковому етапі інформатизації основну роль грають науково-технічні і технологічні проблеми, то на подальших етапах головну роль починають грати соціальні проблеми рішення яких і визначить результат інформатизації.

Таким чином, формування інформаційного суспільства повинно бути направлено на підвищення ефективності використання потенціалу країни, на реалізацію механізмів розвитку цивілізації в цілому, і бути орієнтовано на задоволення інформаційних потреб всіх членів суспільства.

Головним підсумком формування інформаційного суспільства стане забезпечення вільного своєчасного доступу населення до регіонального, державного і світовому інформаційному фонду, формування потреби і

свідомості необхідності його використання в процесі своєї діяльності у кожного члена суспільства.

Література:

1. Закон України «Про інформацію» від 02.09.92 // Закони України / Верховна Рада України; Ін-т законодавства.— К., 1996.— Т. 4.— С. 72–78.
2. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.93 // Закони України / Верховна Рада України; Ін-т законодавства.— К., 1996.— Т. 5.— С. 191–200.
3. Закон України «Про державну таємницю» в редакції Закону від 21.09.99 // Голос України.— 1999.— 26 жовт.
4. Соснін О.В. Місце інформаційної діяльності в інноваційній моделі розвитку економіки України // Нова парадигма. – 2003. – Вип. 35. – С. 131-141.
5. Беляков К.І. Деякі питання щодо формування реформи інформаційного законодавства України // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – 255 с.
6. Лукінов, І. До питання про концепцію і модель сучасного економічного розвитку України / І. Лукінов. Економіка України: Політико- екон. журн. / НАНУ . Міністерство економіки України . Міністерство фінансів України; І.І. Лукінов (гол.ред.). — 2001. — №6. — С. 4-9.— ISSN 0131-775X.

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Бухтіяров Олексій Анатолійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації оперативно-розшукової діяльності

Турчиняк Юрій Богданович

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

Характерною ознакою сучасного етапу економічного та науково-технічного прогресу є стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх якнайширше використання як у повсякденному житті, так і управлінні державними органами і державою в цілому. Інформація і інформаційні технології все більше визначають розвиток суспільства та слугують новими джерелами національної могутності. Становлення інформаційного

суспільства радикально змінює політичну, екологічну та соціальну сфери життєдіяльності людства. У цих умовах формування інформаційного суспільства змінює предмет праці на інформацію і знання. У свою чергу основою глобалізації стають інтеграція інформаційних систем різних держав до єдиної загальносвітової інформаційної системи, формування єдиного інформаційного простору, створення глобальних інформаційно-телекомунікаційних тенет, інтенсивне впровадження нових інформаційних технологій в усі галузі суспільного життя, включаючи і сферу державного управління.

Осягнення сутності змісту поняття «інформаційна безпека» є важливим завданням наукового аналізу. Будь-яке вчення лише тоді досягає зрілості і досконалості, коли розкриває сутність досліджуваних явищ, має можливість передбачати майбутні зміни не лише у сфері явищ, а й у сфері сутностей.

Відповідно до законодавства України поняття «інформаційна безпека» має таке визначення:

«стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації»

Інформаційна безпека — стан інформації, в якому забезпечується збереження визначених безпеки властивостей інформації.

Складові інформаційної безпеки або такі суттєві властивості, як: конфіденційність, цілісність, доступність. Інформаційні системи можна розділити на три частини: програмне забезпечення, апаратне забезпечення та комунікації з метою цільового застосування (як механізму захисту і попередження) стандартів інформаційної безпеки. Самі механізми захисту реалізуються на трьох рівнях або шарах: Фізичний, Особистісний, Організаційний. По суті, реалізація політики і процедур безпеки покликана надавати інформацію адміністраторам, користувачам і операторам про те як правильно використовувати готові рішення для підтримки безпеки.

Отже, інформаційна безпека податкових органів — цілеспрямована діяльність її структурних підрозділів та посадових осіб з використанням дозволених сил і засобів по досягненню стану захищеності інформаційного середовища організації, що забезпечує її нормальне функціонування і динамічний розвиток.

Література:

1. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: Автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. — Х.: НХУ України, 2004.
2. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібник. - К.: Кондор, 2004. - 384 с.
3. Харченко В. С. Інформаційна безпека. Глосарій. — К.: КНТ, 2005.
4. Цимбалюк В.С. Проблеми державної інформаційної політики: гармонізація міжнародного і національного інформаційного права // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — К.: НТУУ «КПІ», 2001. — № 4.

НОВІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Жаров Анатолій Іванович

кандидат філософських наук, професор

Овдієнко Максим Юрійович

Федорова Анастасія Ігорівна

Національний університет державної податкової служби України

Початок ХХІ століття поклав початок новому етапу у житті людства. Активним пошуком засобів захисту усього цивілізованого світу, та балансу між правами та свободами окремого громадянина та безпекою держави і суспільства в цілому. У цьому зв'язку, як вірно зазначає А.Н. Чистяков, безпеку нашої держави неможливо розглядати окремо від міжнародної безпеки. Парадигма інформаційної безпеки передбачає розгляд категорії безпека як складної системи, необхідною для існування людини, держави, суспільства.

Дослідження проведенні авторами свідчить що феномен безпеки та, зокрема, інформаційної безпеки досліджувала значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: О. Баранов, О. Белов, В. Бондаренко, А. Заварський, Р. Калюжний, Г. Лазарєв, В. Ліпкан, О.Литвиненко, О. Розум, О. Шевчук та інші.

Поняття безпеки при всій складності та багатогранності цієї категорії в основному зводиться до стану захищеності життєво важливих інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз. Інформаційна безпека держави - це стан її захищеності, при якому спеціальні інформаційні операції, акти

зовнішньої інформаційної агресії, інформаційний тероризм, незаконне зняття інформації за допомогою спеціальних технічних засобів, комп'ютерні злочини та інший деструктивний інформаційний вплив не завдає суттєвої шкоди національним інтересам.

Інформаційна безпека має три основні складові: конфіденційність, цілісність і доступність. Конфіденційність належить до захисту чутливої інформації від несанкціонованого доступу. Цілісність означає захист точності і повноти інформації і програмного забезпечення. Доступність – це забезпечення доступності інформації і основних послуг для користувача в потрібний для нього час [1].

На нашу думку глибокий аналіз інформаційної безпеки здійснив В. Леунтіян у своїй монографії «Економічна безпека України», дослідивши такі категорії, як «інформаційна війна» - дії спрямовані на досягнення інформаційної переваги в національній військовій стратегії, шляхом впливу на інформацію та інформаційні системи противника, при одночасному збереженні захисту власної інформації та інформаційної системи. Також необхідно відмітити інформаційно-психологічну безпеку - стан захищеності психіки людини від деструктивного інформаційного впливу, тощо. Автори згодні з точкою зору В.Бондаренка які розглядають інформаційні операції, як попередньо сплановані, психологічні дії у мирний та воєнний час, спрямовані на ворожу, дружню або нейтральну аудиторію, що здійснюються засобами впливу на поведінку, з метою досягнення політичної, психологічної, воєнної переваги.

В сучасних умовах виникнення нових загроз для інформаційної безпеки держави, необхідно активізувати діяльність держави в даному напрямку. Особливу небезпеку становить поширення технології інформаційно-психологічного впливу на окремих осіб або їх груп, масову свідомість. Для цього використовують засоби масової інформації та спеціальні засоби інформаційно-пропагандистської спрямованості: глобальні комп'ютерні мережі й програмні засоби.

Література:

1. Фурашев В. Питання законодавчого визначення понятійно-категоріального апарату у сфері інформаційної безпеки // «Інформація і право». - № 1(14)/2012.

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Коваль Микола Васильович

*кандидат юридичних наук, професор кафедри управління,
адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності*

Турчиняк Юрій Богданович

бакалавр

Національний університет державної податкової служби України

В наш час із впевненістю можна говорити, що світ переходить до нового типу суспільства (поряд з такими, як постіндустріальне, інфраструктурне, глобальне) – інформаційного суспільства. В свою чергу в даному суспільстві інформація починає відігравати роль одного з основних економічних ресурсів, зростає значення та цінність інформаційних ресурсів, які відіграють все більшу роль в усіх сферах життєдіяльності суспільства, держави.

З розвитком інформаційного суспільства в Україні все більше фахівців звертають увагу на вдосконалення формування і використання інформаційних ресурсів (далі - ІР), але безумовно багато питань залишаються невирішеними.

Наприклад потребує уваги визначення «Інформаційного ресурсу», так як воно не є єдиним у різних нормативно-правових актах, а також серед науковців.

Інформаційний ресурс — це особливий вид ресурсу, що ґрунтується на ідеях і знаннях, нагромаджених у результаті науково-технічної діяльності людей і поданий у формі, придатній для збирання, реалізації та відтворення [1].

Також, враховуючи розвиток ІТ технологій, варте уваги наступне визначення: «Інформаційний ресурс» - сукупність інформації, що міститься в базі даних інформаційних систем міждержавної мережі ІМЦ, для здійснення електронної взаємодії [2].

В більшості нормативно правових актів визначається інформаційний ресурс як сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо); яке дається і низці нормативно-правових актів [3].

Узагальнюючи сказане, слід зазначити, що науковці розглядають ІР у вузькому та широкому розумінні. У вузькому ІР являють собою необхідний творчо обдарованому населенню взаємопов'язаний структурований потік відомостей про оточуюче середовище і процеси (об'єкти, факти, події, явища тощо), представлених у певному контексті

для сприйняття людиною чи пошуку, збирання, перетворення спеціальним пристроєм (є об'єктом зберігання, аналізу, обміну, поширення, передачі тощо), для одержання визначеного результату розумової праці. Є засобами виробництва для створення управлінського ПП, управлінського рішення і задоволення потреб громадянина, держави та досягнення головної мети інформаційного суспільства.

У широкому розумінні ІР - це вся належна суб'єктам права власності в Україні інформація, включаючи окремі документи і масиви документів, незалежно від змісту, форми, часу і місця їх створення, а також форм власності, кінцеві результати наукової, інтелектуальної, творчої діяльності, які мають інформаційну цінність, зберігаються в інформаційній системі - системі електронного уряду та доступні для використання особою, суспільством та державою через засоби масової інформації, архіви, бібліотеки, музеї, фонди, банки даних, публічні виступи, художньо-виконавську діяльність тощо.

Отже, на думку авторів, найбільш лаконічним є поняття інформаційного ресурсу як сукупності документів різних форм та на різних носія у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо).

Література:

1. Електронний ресурс – Режим доступу http://pidruchniki.ws/10020805/informatika/informatsiyi_resursi_organizatsiyi
2. ЗУ «Про Національну програму інформатизації» N 74/98-ВР від 04.02.98
3. Наказ «Про затвердження Методики визначення належності бюджетних програм до сфери інформатизації» (Методика, розд.2) 06.06.2003 N 97

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Бухтіяров Олексій Анатолійович, Гожий Микола Степанович</i> ПРОБЛЕМИ ЕТИМОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНУ «КОРУПЦІЯ».....	3
---	---

<i>Гожий Микола Степанович, Підручняк Галина Василівна</i> ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В УКРАЇНІ.....	4
---	---

<i>Іванов Іван Володимирович</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТИ У ПОВІТОВИХ ОРГАНАХ ЗЕМСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.....	6
---	---

<i>Ухач Василь Зіновійович, Ухач Олександра Василівна</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНСЬКОМУ САМОСТІЙНИЦЬКО-ДЕРЖАВНИЦЬКОМУ РУСІ: ІСТОРИКО- ПРАВОВИЙ ДИСКУРС.....	10
---	----

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

<i>Айріян Крістіна Борисівна</i> РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА ШЛЯХОМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ.....	16
--	----

<i>Белічко Дарина Андріївна</i> ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	18
--	----

<i>Волоська Юлія Павлівна</i> ПРАВО ПОЛІТИЧНОГО ПРИТУЛКУ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	22
--	----

<i>Дмитренко Тарас Сергійович</i> АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ ТА ЇХНЬОГО ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ.....	26
---	----

<i>Карняк Катерина Вікторівна</i> ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА У КРАЇНАХ СВІТУ.....	29
--	----

<i>Федоренко Вікторія Василівна</i> ПОНЯТТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД СУДОЧИНСТВА.....	33
---	----

<i>Федоренко Вікторія Василівна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, НЕЗАКОННО ЗАВДАНОЇ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	38
--	----

<i>Ярчук Надія Мирославівна</i> ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА В КРАЇНАХ СВІТУ.....	41
---	----

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право.
Міжнародне приватне право**

<i>Короєд Сергій Олександрович</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	47
--	----

<i>Майка Максим Борисович</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ УХВАЛ СУДУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	51
--	----

<i>Малогриценко Дар'я Олександрівна</i> ВЧИНЕННЯ ОХОРОННИХ ДІЙ НОТАРІУСАМИ УКРАЇНИ.....	56
--	----

<i>Погосян Олена Олександрівна</i> СПАДКУВАННЯ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ.....	60
--	----

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право**

<i>Бонь Богдан Олександрович</i> ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ БАНДИТИЗМУ І РОЗБОЮ.....	65
--	----

<i>Гришко Юлія Григорівна, Семенюк Олександр Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	67
--	----

<i>Губай Андрій Миколайович</i> ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ – СКЛADOVA ПРАВА НА ЖИТТЯ.....	69
--	----

<i>Драгус Маріанна Олександрівна</i> КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД ПРОКУРОРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	72
<i>Жовтяк Вікторія Юрійвна</i> ПРИЧИНИ ТА УМОВИ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	75
<i>Коломійчук В'ячеслав Олегович</i> ФОРМИ СПІВУЧАСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РОЗМЕЖУВАННЯ.....	78
<i>Косенко Анастасія Василівна</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ.....	82
<i>Кукуруз Олександра Віталіївна</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ ДОПИТУ МАЛОЛІТНЬОЇ ЧИ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ.....	86
<i>Ларкін Михайло Олександрович</i> НЕФОРМАЛІТЕТ: СУЧАСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ.....	89
<i>Матвійчук Вікторія Володимирівна</i> ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	92
<i>Муренко Анна Олександрівна</i> МОТИВИ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ.....	95
<i>Оперук Віталій Ігорович, Яремчук Галина Іванівна</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЗНАКИ ЗАПАХОВИХ СЛІДІВ.....	97
<i>Рижий Олександр Володимирович, Ялі Дмитро Костянтинович</i> ЛІКАРСЬКІ ПРЕПАРАТИ ТА ПРИСТРОЇ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ В УКРАЇНІ.....	100
<i>Сльозко Ольга Анатоліївна</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ЦЬОГО ЯВИЩА.....	103

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Каменєва Карина Русланівна АДМІНІСТРАТИВНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМЦІВ.....109

Леженко Маргарита Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ
СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....111

Остапенко Владислав Олександрович ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
ВИЗНАЧЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ЗА МИТНИМ
КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....113

Теличко Марія Василівна НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ
ВЛАСНОСТІ ТА ІНШИХ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ
МАЙНО В УКРАЇНІ.....115

Фоменко Яна Викторовна ПОНЯТИЕ, ВИДЫ И ПРИЧИНЫ
ВОЗНИКНОВЕНИЯ КОМПЕТЕНЦИОННОГО СПОРА.....117

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Василенко Андрій Миколайович ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК В
УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....120

Луньо Ольга Василівна РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....124

Луньо Ольга Василівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ.....127

Солонинчик Вікторія Вікторівна АГРАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....132

Солонинчик Вікторія Вікторівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....136

Фінансове право. Банківське право

<i>Бухтіяров Олексій Анатолійович, Галушко Катерина Сергіївна</i> ПРОБЛЕМИ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	140
--	-----

Судові та правоохоронні органи. Адвокатура

<i>Іванів Андрій Романович</i> ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	142
--	-----

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Безрученко Володимир Сергійович, Івчук Сергій Анатолійович</i> ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ.....	145
--	-----

<i>Безрученко Володимир Сергійович, Галушко Катерина Сергіївна</i> ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ.....	146
--	-----

<i>Безрученко Володимир Сергійович, Небесна Маргарита Олегівна</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	148
---	-----

<i>Бухтіяров Олексій Анатолійович, Турчиняк Юрій Богданович</i> ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	152
---	-----

<i>Жаров Анатолій Іванович, Овдієнко Максим Юрійович, Федорова Анастасія Ігорівна</i> НОВІ ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	154
--	-----

<i>Коваль Микола Васильович, Турчиняк Юрій Богданович</i> ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ.....	156
--	-----

Підписано до друку 05.05.2014
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідectво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

